

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

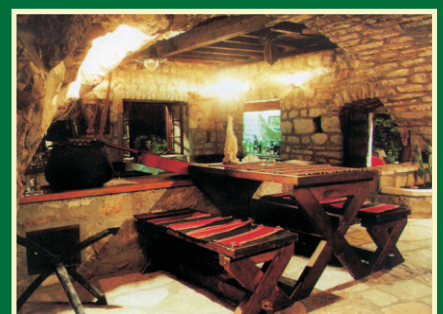
goriva
maziva

plin
plinska trošila

Održavanje redovitog snabdijevanja svim vrstama goriva i propan-butan plinom, plinskim trošilima i opremom, mazivima za razne primjene, te ostalim robama po zahtjevu predstavlja naš glavni poslovni prioritet.

Djelatnosti INA Crna Gora su:

- Prodaja propan-butan plina u bocama, malim rezervoarima, stabilnim rezervoarima za industriju, za pogon motornih vozila i za kamp potrebe
- Prodaja plinskog pribora, trošila i opreme
- Punjenje i prodaja plina u kamp bocama od 2, 3 i 5 kg
- Prodaja malih rezervoara
- Prodaja i ugradnja opreme za plin u motornim vozilima
- Usluge pregleda butanskih stanica i plinskih postrojenja kod korisnika
- Prodaja maziva putem prodajne mreže u Crnoj Gori i industrijskim korisnicima
- Izrada primjenskih servisa za potrebe korisnika (karte podmazivanja)
- Organizacija svih vrsta dostave robe do kupaca
- Prodaja mazuta, bitumena, goriva raznih vrsta krajnjim korisnicima i za dalju prodaju
- Prodaja raznog dopunskog asortimana za potrebe benzinskih pumpi

K O N O B A
Čatorića mlini

85338 Morinj, tel.: 082/373-030

**„HRVATSKI GLASNIK“
K o t o r**

Časopis izlazi svaka
dva mjeseca.

Rukopisi i fotografije
se ne vraćaju.

„Hrvatski glasnik“ je upisan u
evidenciju javnih glasila kod
Republičkog sekretarijata za
informacije RCG pod red. br.
04/01-1828 od 31.12.2002. g.

Adresa:

Stari grad, Pjaca od kina
85330 Kotor

E-mail:

hgd-kotor@cg.yu

Žiroračun:

55700-675-8-8995 Kotor

Izdavač:

HRVATSKO GRAĐANSKO
DRUŠTVO CRNE GORE
K o t o r

Za izdavača:

Tripo Schubert

Glavni urednik:

Tomislav Grgurević

Redakcija:

Siniša Luković
Dario Musić
don Srećko Majić
Tripo Schubert
Tomislav Grgurević
Neven Staničić

Lektorica:

prof. Ljiljana Markić

Fotografije:

Damir Musić
Foto Parteli
Anđelko Stjepčević

Kompjutorski design:

„TRICEN“, Kotor

Tisak:

„Cicero“, Cetinje

Naklada:

800 primjeraka

Cijena:

0,50 €

Cijenjeni čitatelji,

Odnosi Republike Hrvatske i Srbije i Crne Gore, posebno sa državom Crnom Gorom, poboljšavaju se na opće zadovoljstvo. Zaboravlja se ono ružno što se dešavalo u korist budućnosti. Dobro je što je tako jer kada se na zlo odgovori zlom, nikad kraja.

U proteklom razdoblju predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić boravio je u nezvaničnoj posjeti Crnoj Gori, a potom je 10. rujna bio u zvaničnoj posjeti Srbiji i Crnoj Gori – u Beogradu.

Svetozar Marović, predsjednik državne zajednice SCG i predsjednik Hrvatske Stjepan Mesić, uputili su, u ime građana svojih zemalja, međusobne isprike za sva zla ili štetu što su građani jedne ili druge zemlje nanijeli jedni drugima.

Marović se prilikom susreta sa Mesićem ispričao u ime građana SCG „za sva zla koja je bilo koji građanin Crne Gore i Srbije učinio bilo kome u Hrvatskoj“.

Mesić je rako da prihvaća tu „simboličnu“ ispriku uputivši i sam ispriku svima kojima su građani Hrvatske „bilo kada nanijeli štetu radeći protiv zakona ili zloupotrebjavajući svoj položaj“.

Dva predsjednika su posebno naglasila da ne treba gledati u prošlost, već se treba okrenuti sadašnjosti i budućnosti, suradnji u regionu i evropskim integracijama, ali su se založili i za pojedinačnu odgovornost svih koji su počinili ratne zločine.

Marović je tom prigodom posebno naglasio: „Ovim susretom želimo da potvrdimo da ne pristajemo da živimo u prošlosti. Mi živimo u sadašnjosti koju želimo zajednički da popravimo zbog naše zajedničke budućnosti.“

Svakako, ne treba zaboraviti i opredjeljenja o sudbini Prevlake. One će, ubuduće, biti na jednoj međudržavnoj granici koja neće razdvajati države, nego će ih spajati, mnogi događaji u posljednje vrijeme to nedvosmisleno potvrđuju.

Dakle, zakopane su ratne sjekire. Očito, prošlost se ne može zaboraviti, ona će zauvijek ostati zapisana u povijesti. Ali došlo je vrijeme da gradimo nove odnose za dobrobit budućih generacija.

Dobro je što su uslijedile međusobne isprike za sva zla. To su sa zadovoljstvom prihvatili i građani Crne Gore i svi Hrvati koji žive u njoj. Ipak, bilo bi bolje da nije bilo događaja zbog kojih su se predsjednici Mesić i Marović morali ispričavati. Sada treba stvoriti uvjete za korektan suživot kako se nikada više ne bi ponovilo minulo zlo.

Glavni urednik

OBAVIJEST REDAKCIJE

- Kašnjenje u tiskanju ovoga broja uslijedilo je zbog nedostatka finansijskih sredstava
- Društvo Vam poklanja kalendar za 2004. godinu

Prednja strana korica: Sa dočeka predsjednika Hrvatske Stjepana Mesića u Kotoru i na susreta s predstavnicima hrvatskih udruga na otoku Gospa od Škrpjela (slika gore)

Zadnja strana korica: Detalji sa manifestacije „Tjedan Hrvata Crne Gore“ u Zagrebu, 22.–28. rujna 2003. godine

Predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić u neslužbenom posjetu Crnoj Gori

BEZ OTVORENIH PITANJA KOJA OPTEREĆUJU MEĐUSOBNU SURADNJU

Hrvatski predsjednik Stjepan Mesić boravio je u neslužbenom posjetu Crnoj Gori 22. kolovoza. 2003. Na graničnom prijelazu Konfin dočeka ga je predsjednik Republike Crne Gore Filip Vujanović. U Kotoru je ugledne goste iz Hrvatske pozdravio Milo Đukanović, predsjednik Vlade Republike Crne Gore. Na otoku Gospa od Škrpjela predsjednik Mesić razgovarao sa predsjednicima asocijacija Hrvata u Crnoj Gori. Tom prilikom su istaknute aktivnosti hrvatskih građana u državi Crnoj Gori.

Između Crne Gore i Hrvatske nema otvorenih pitanja, već samo mnogo mogućnosti za suradnju – konstatirali su najviši crnogorski i hrvatski zvaničnici, prilikom prvog posjeta Crnoj Gori predsjednika Republike Hrvatske dr. **Stjepana Mesića**, koji je 22. kolovoza, iako u formalno neslužben i veoma kratak, stigao u, za Hrvate iz ovoga kraja, itekako značajan posjet.

Hrvatski predsjednik je u Crnu Goru doputovao preko graničnog prijelaza Konfin, gdje ga je dočeka predsjednik Republike Crne Gore **Filip Vujanović**. U pratnji Mesića bili su savjetnici za nacionalnu bezbjednost general **Imre Agotić**, za vanjsku politiku **Ivan Maštruko**, hrvatska ministrica turizma **Pave Župan Rusković** i direktor javnog poduzeća „Hrvatske vode“ **Jakša Marasović**. Pred vratima Starog grada u Kotoru, hrvatske zvaničnike i predsjednika Vujanovića pozdravili su crnogorski premijer **Milo Đukanović** sa suradnicima, hrvatski konzul **Petar Poljanić** i don **Branko Sbutega**.

Prigodom ulaska u Stari grad predsjednika Mesića i njegove domaćine Kotorani su pozdravili toplim aplauzom, a na vratima drevne katedrale Svetog Tripuna, visoke goste dočeka je biskup mons. **Ilija Janjić**. Sa historijatom

Pozdravni govor predsjednika Hrvatske Stjepana Mesića pred gradskim vratima Kotora

katedrale i štovanja kulta Svetog Tripuna u Kotoru, Mesića, Vujanovića i Đukanovića upoznao je don Branko Sbutega, nakon čega je šetnja Starim gradom nastavljena posjetom Pomorskom muzeju, gdje je o eksponatima izloženim u bogatoj postavci muzeja govorila direktorica **Mileva Vujošević**.

„Impresioniran sam ovim što sam vidio u Crnoj Gori, a činjenica je da sam ovdje došao ciljano – preko Prevlake da vidim jedan prostor koji se može sjajno turistički koristiti. Došao sam cestom, na čijem će pravcu vrlo brzo proći Jadransko-Jonska autocesta, čiji dio Hrvatska već gradi. Smatramo da ćemo brzo tom autocestom doći do crnogorske granice“ – kazao je Mesić dodajući da u Hrvatskoj imaju uspješan model financiranja izgrad-

nje autocesta koji može biti prihvatljiv i za Crnu Goru. Mesić je dodao da Crna Gora i Hrvatska imaju puno prostora za međusobnu suradnju u turizmu, kao i zajedničke nastupe na stranim tržištima.

„Među nama nema ni jednog otvorenog pitanja, a prostora za suradnju ima puno“ – zaključio je Mesić, dodajući da je sa njim doputovala i delegacija hrvatskih funkcionera, koji će i ovu prigodu iskoristiti za konkretne dogovore sa svojim crnogorskim kolegama.

Ističući da se sa hrvatskim kolegom sreo na Konfinu da bi pokazao da je ovaj prostor teren povezivanja, a ne razdvajanja Crne Gore i Hrvatske, crnogorski predsjednik Filip Vujanović kazao je da se područje Prevlake mora turistički valorizovati i tako „donijeti ekonomsku

dobit i Hrvatskoj i Crnoj Gori“.

„Želim da potvrdim našu odlučnost da promoviramo crnogorsko-hrvatski Savjet, koji bi se sastojao od uglednih ljudi, koji, baveći se javnim dužnostima, prikazuju i promoviraju spajanje i suradnju Crne Gore i Hrvatske“ – kazao je Vujanović, precizirajući da će taj savjet biti konstituiran do početka zime i tako postati nova karika dobre suradnje dvije susjedne zemlje. Naglašavajući da je posjet Mesića, kao prvog predsjednika Hrvatske, nakon sticanja njene nezavisnosti, Crnoj Gori povijesni događaj, premijer Milo Đukanović je konstatirao da su dobri crnogorsko-hrvatski odnosi važni za ukupnu stabilnost u regionu.

„Veliko mi je zadovoljstvo da se ova posjeta realizuje u Kotoru, gradu po kome je Crna Gora prepoznata u svjetskoj baštini. Ovo je grad u kojem vjekovima skladno žive Crnogorci, Hrvati, Srbi i drugi narodi i ovo je dobro svjedočanstvo kvalitetnog suživota, a i garancija za dobar razvoj crnogorsko-hrvatskih odnosa u budućnosti.“ – kazao je Đukanović i dodao da je razvoj svestranih odnosa Crne Gore sa Hrvatskom od velike važnosti za evropsku perspektivu objiju država.

Odgovarajući na pitanja novinara, predsjednik Hr-

vatske Stjepan Mesić ocijenio je odnose te države sa Crnom Gorom još boljim nego što su oni sa Srbijom gdje, kako je kazao, još ima otvorenih pitanja na koja će se naći odgovori. Mesić je istakao da privremeni režim na moru oko Prevlake za sada odlično funkcionira, te da ni to više nije otvoreno pitanje crnogorsko-hrvatskih odnosa.

„Odgovor na pitanje kako koristiti Prevlaku, prvenstveno mora dati struka. Mi ćemo tamo ići u gradnju, jednim otvorenim tipom – u tome će imati priliku da učestvuju investitori koji se budu uklapali u projekte. Za nas je interesantno da se i jedna i druga strana, i crnogorska i hrvatska, pretvore u zonu turizma, da Prevlaka bude turistički raj, što u suštini ona i jeste“ – odgovorio je Mesić na pitanje kako će se valorizirati Prevlaka i da li postoji mogućnost da i Crna Gora u tome učestvuje. On je dodao da se pretvaranje Prevlake u ekskluzivni turistički kompleks ne može uraditi bez osmišljenih projekata i stranih investicija, te da i jedna i druga država moraju tražiti strane partnere da bi unaprijedile vlastitu turističku ponudu. Mesić je, također, odgovarajući na novinarska pitanja, kazao da Hrvatska ima namjeru proglasiti vlastitu gospodarsku zonu na Jadranskom moru.

„To ne bi smjelo dovesti do nesporazuma sa susjednim državama. Hrvatska je prihvatila projekat 'Družba Adrija' prema kojem će se nafta iz Rusije izvoziti preko tankerskog terminala na ostrvu Krku, pa će i Jadran biti nešto više opterećen tankerskim prometom. Stvari treba prihvatiti realno, tankeri su tu, ribolovne zone su tu, i mi moramo zaštititi svoj prostor. Crna Gora

također mora zaštititi svoj prostor i to ne znači da bilo tko zbog toga mora imati štetu – svi drugi će imati samo koristi“ – zaključio je Mesić.

Hrvatski predsjednik je, nakon susreta u Kotoru, razgovore sa crnogorskim dužnosnicima nastavio za radnim ručkom održanim na otoku Gospa od Škrpjela pred Perastom, gdje se kasnije susreo i sa

bor Burić, predsjednik „Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore“ iz Kotora **Tripo Schubert**, predsjednik HKD „Napredak“ iz Tivta **Silvio Marković** i predsjednik KZD „Napredak“ iz Gornje Lastve **Zoran Nikolić** sa suradnicima.

„Vi ste u državnoj zajednici Srbija i Crna Gora, ali u njoj živite na jednom sasvim određenom

njina može biti taj most suradnje između Hrvatske i Crne Gore. Ona može pomoći da suradnja naših dviju država bude znatno bolja jer će nacionalne manjine u udruženoj Europi biti mostovi među državama tako da granice budu otvorene i da nacionalne manjine omoguću bolju suradnju“ – kazao je, obraćajući se Hrvatima iz Crne Gore, predsjednik Mesić. Šef hrvatske države je istakao da pripadnici hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori nisu ni protiv koga, ali da kao organizirana grupa moraju voditi računa o zaštiti svoga nacionalnog identiteta, svojoj povijesti, tradiciji i povijesnim i kulturnim spomenicima.

On je nakon sastanka s novinarima, izjavio da su ga predstavnici crnogorskih Hrvata upoznali sa svojim problemima i da je zajednički konstatirano kako se položaj Hrvata u Crnoj Gori značajno poboljšao u odnosu na prethodni period. Čelnik HGI dr. Dalibor Burić kazao je da je Mesića informirao i o problemima koje ta jedina hrvatska politička stranka u Crnoj Gori ima u odnosima sa svojim partnerima sa kojima vrši vlast u Tivtu, a bilo je riječi i o razvoju gospodarske suradnje Boke i Hrvatske. Iz izlaganja Tripa Schuberta iz HGD Crne Gore, predsjednik Mesić je upoznat da Crna Gora još uvijek nema zakon o manjinama, zbog čega je od hrvatskog predsjednika traženo da u granicama svojih ovlaštenja, intervenira i u rješavanju pitanja dvojnog državljanstva Hrvata iz Crne Gore, smanjenja pristojbi za izdavanje hrvatskih dokumenata, a bilo je riječi i o financijskoj pomoći Hrvatske predstavnicima ove NVO za osnivanje Hrvatskoga kulturnog centra u Kotoru.

Siniša Luković

PREGOVARALI I MINISTRI TURIZMA

Hrvatska ministrica turizma **Pave Župan Rusković** i crnogorski ministar **Predrag Nenezić** susreli su se istog dana u poslijepodnevnom satima u Muzeju grada Perasta. Rusković je nakon sastanka izjavila da su planovi za razvoj turizma Hrvatske i Crne Gore veoma slični.

„Razvoj turizma, održiv je, nadam se i na jednom i drugom prostoru, kao i programi koji su 'de fakto' od interesa za obje države. Naravno, kada se govori o tome, jasno je da se misli i govori o Prevlaci. Mi smo već krenuli u taj projekat i nadamo se da će sljedeće godine prvi apartmani na Prevlaci biti u funkciji. Veoma bismo voljeli kada bi Crna Gora krenula u uređenje Mamule i Luštice. Čini nam se da bi to bio jedan izvrstan projekat u regiji koji bi imao višestruke koristi za goste sa jedne i druge strane“ – kazala je Rusković i dodala da zna da uvijek sve „zapne“ na financijama, ali da je veseli interes stranih investitora i nekih banaka za ulaganja u Crnu Goru. Ona je istakla da očekuje da bi realizacija tih projekata mogla početi za relativno kratko vrijeme.

Hrvatskoj ministrici direktor muzeja grada Perasta poklonio je u znak sjećanja, knjigu i reprodukciju zavjetne slike Perasta.

Ministar Nenezić je istakao da je ovo jedan u nizu mnogobrojnih sastanaka koji su održani povodom realizacije zajedničkih projekata, te da crnogorsko ministarstvo, kada je u pitanju turizam, ima intenzivnu suradnju sa Dubrovačko-neretvanskom županijom.

predstavnicima hrvatskih udruga i političkih partija u Crnoj Gori.

U razgovorima sa Mesićem, koji su održani u „Sobi pomirenja“ na otoku Gospa od Škrpjela, učestvovali su predsjednik „Hrvatske građanske inicijative“ iz Tivta dr. **Dali-**

prostoru – Jadranskom moru koje nas sve povezuje. To povezivanje i komunikacija nekada su bili znatno veći, a sada su manji nego što bi to trebalo biti, ali uz dobru suradnju i dobru volju obiju strana mi to možemo poboljšati. Hrvatska nacionalna ma-

Tijekom boravka na otoku Gospa od Škrpjela

MESIĆ RAZGOVARAO S PREDSTAVNICIMA HRVATA CRNE GORE

Predsjednik Mesić je na otoku Gospa od Škrpjela vodio razgovor s predstavnicima hrvatskih udruga iz Kotora i Tivta. Ispred HGD CG razgovoru su bili nazočni **Tripo Schubert**, **Milenko Pasinović** i **Vladimir Marvučić**. Schubert se u svom obraćanju predsjedniku Mesiću osvrnuo na nekoliko bitnih pitanja za život Hrvata u Crnoj Gori. Istakao je da jedino u Crnoj Gori još uvijek ne postoji zakon o pravima manjinskih naroda. Kasni se puno u donošenju tog zakona, s jedne strane zbog objektivnih razloga, jer Crna Gora nije prihvatila savezni zakon o pravima manjina i etničkih grupa, pošto saveznu republiku Jugoslaviju nije ni priznavala, pa samim tim nije ni mogla participirati u njemu. Tako su Hrvati u Crnoj Gori ostali uskraćeni u korištenju zakonske regulative iz domena prava, a što nije slučaj sa Hrvatima iz Srbije i Vojvodine. S druge strane, na nedonošenje tog zakona utjecala je nepoznanica o većinskom i manjinskom narodu, što je opet vezano za stalno odlaganje popisa stanovništva. U nedostatku tog zakona Hrvati bi bili zadovoljni da se i na njih primijeni princip pozitivne diskriminacije, kao što je to urađeno za albansku manjinu, pa da imaju svog predstavnika u parlamentu. Hrvati u Crnoj Gori ne traže ni manje ni više od onoga što je Hrvatski zakon omogućio manjinama u Hrvatskoj.

Drugo pitanje koje interesira Hrvate jeste pitanje

reguliranja dvojnog državljanstva. To je započeto na razini bivše SRJ, pa je potrebno to pokrenuti i u okviru novostvorene unije Srbije i Crne Gore. Posebno je bilo riječi o načinu stjecanja hrvatskog državljanstva i to za onu populaciju koja nije mogla iskazivati svoju pripadnost hrvatskom narodu, jer u formularima nakon 60-tih nije postojala rubrika o nacionalnosti. Ovo pitanje je na zadovoljavajući

Hrvati u kotorskom i risanskom zaljevu su tog zadovoljstva uskraćeni, pa se s pravom postavlja pitanje da se na razini dvije države to riješi postavljanjem repetitora na brdu Vrmac.

Schubert je nadalje zamjerio Vladi Republike Hrvatske što u ovoj godini nije riješila adekvatnu financijsku potporu hrvatskim udrugama u Crnoj Gori. Naime, prelazeći na sistem financiranja proje-

šem društvu“ – rekao je Schubert.

Tripo Schubert je informirao gosp. Mesića o aktivnostima na pripremi održavanja „Tjedna Hrvata iz Crne Gore“ u Zagrebu 22–28. rujna 2003. g. Pokrovitelj te manifestacije je inače, predsjednik Republike Hrvatske. Na ovu priliku Hrvati iz Boke su dugo čekali. Odabrani program manifestacije će na najbolji mogući način prezentirati kulturni i po-

Stjepan Mesić u razgovoru s predstavnicima hrvatskih udruga u „Sali pomirenja“ na otoku Gospa od Škrpjela

način riješeno uz pomoć Ministarstva vanjskih i unutarnjih poslova. Vežano za to, traženo je od Republike Hrvatske da preispita odluku o visini pristojbi prilikom izdavanja domovnica i putovnica, s obzirom na veoma nizak standard hrvatskih obitelji u Crnoj Gori.

Sljedeće pitanje je bilo vezano za gledanost hrvatskog TV programa na ovim prostorima. Naime, jedan dio stanovnika gleda sve programe HRT-a, ali

kata iz kulture, obrazovanja, medicine i dr. zapostavio se princip iz ranijeg perioda kada su udruge dobijale određena sredstva za „život“, odnosno za pokriće troškova izdavačke djelatnosti „Hrvatskoga glasnika“, službena putovanja, organiziranje tribina, kulturnih manifestacija, godišnje skupštine itd. „Tražimo da ta sredstva budu bar na nivou od prošle godine ili tolika, koliko Republika Crna Gora dodjeljuje na-

vijesni trenutak Hrvata Boke. Najzad, Schubert je informirao Predsjednika o izgradnji Hrvatskog kulturnog centra u Kotoru koji treba postati mjesto okupljanja i upražnjavanja svih onih aktivnosti koje Hrvati do sada nijesu mogli obavljati. Izrazio je zahvalnost Vladi Republike Hrvatske koja je ovaj projekat podržala i za prvu fazu izdvojila 300.000 hkn.

Predsjedniku Mesiću i ostalim učesnicima razgo-

vora obratio se prof. dr. **Milenko Pasinović**, koji je tom prilikom rekao:

„Poštovani gospodine Predsjedniče, hvala Vam što ste osjetili potrebu i našli vremena posjetiti Crnu Goru, i sastati se sa hrvatskom manjinom u njoj. Ovo je povijesni datum, ne po tome što poslije njega očekujemo nešto posebno, ali činjenica da se Hrvatska počinje ozbiljnije baviti hrvatskom manjinom, posebno na prostorima nekadašnjih republika zajedničke države, sama po sebi je povijesna. Priroda doskorašnjeg odnosa matične države prema Hrvatima na ovom prostoru sigurno je posljedica dugogodišnje politike međunacionalnih odnosa koji su bili dio proklamirane politike, jednake za sve manjinske narode.

Prepušteni sebi, Hrvati iz Boke su slijedili sudbinu propadanja ili seljenja njenog kapitala u druge krajeve. Tako je Boka za Hrvate postala emigraciono područje iz koga su se iseljavanja Hrvata intenzivirala nakon ratova, ne uvijek gospodarskim razlozima, kao što to nije bilo ni 1991. godine. Na taj način, učešće Hrvata u Republici Crnoj Gori, svedeno je na 1,01% njenog stanovništva a u Boki na 8%.

Duboki korijeni slavljanstva XIX. stoljeća, otuđenost od matične države i jačanje svijesti o pripadnosti zajedničkoj državi, svrstala je mnoge Hrvate na ovom području u red Jugoslavena. Značajnu ulogu na ovom prostoru, u smislu očuvanja osjećanja nacionalne pripadnosti i očuvanja pripadnosti sličnom ili istom kulturnom krugu, a posebno vjerskoj pripadnosti, kojima pripada matični narod, odigrala je katolička crkva.

Iako u fizičkom, biološkom, smislu, hrvatska ma-

njina u Crnoj Gori čini, statistički gotovo zanemarljivu veličinu, u kulturnom pogledu ona baštini značajni dio kulturnog blaga Crne Gore.

Uz uvažavanje svega onoga što je u Republici Crnoj Gori urađeno na poboljšanje položaja manjinskih naroda, nespornih rezultata koji to potvrđuju, posebno očuvanja od međunacionalnih sukoba, ne možemo, još uvijek, biti zadovoljni participacijom Hrvata u lokalnoj upravi kao i u republičkoj. Zaobidjeni smo i u pozitivnoj diskriminaciji, a 'iznevjereni' od nekih političkih partija za koje se opredijelio značajan broj Hrvata. Još uvijek nismo pošteđeni izjavanja pojedinaца ili grupa, njihovih poruka putem graffiti ili kroz manifestovanje 'zadovoljstva' sportskih uspjeha svojih ljubimaca nad hrvatskim sportistima ili reprezentacijom. Na žalost, još uvijek, bez identificiranih počinitelja.

Osjećanje pripadnosti hrvatskom narodu otežava loša ili nikakva, komunikacija putem elektronskih medija, kao jednog od sredstava edukacije i informiranja. Tom osjećanju pripadnosti nijesu išli na ruku ni neki, do skora u upotrebi, školski udžbenici.

Radujemo se svi, posebno pripadnici hrvatskog manjinskog naroda u Crnoj Gori, stalnom usponu bilateralnih odnosa naše Domovine i Matice. Zato želimo biti 'most' koji će povezivati dvije države, njihove narode, a ne premet sporenja.

Mi jesmo mala zajednica, ali veoma značajna za obje države. Pozvani smo da baštinimo veliki dio kulturne baštine Republike Crne Gore. Malo je manjinskih naroda koji baštine toliki dio kulturne baštine. To je, pored os-

taloga, dokaz da smo autohtoni narod čiji se korijeni vezuju za istu ili sličnu kulturnu i religioznu pripadnost koju baštine Hrvati. Da smo narod za koji se vezuju mnoge pobjede na moru i sa mora u očuvanju obalnog prostora koji je naseljavao, čime je doprinio kulturnom i materijalnom bo-

gatstvu današnje Republike Crne Gore. I zato smo osjetljivi na pokušaje falsificiranja povijesnih činjenica, što, objektivno, više škodi falsifikatorima nego samim Hrvatima, kao što smo osjetljivi na dosadašnji odnos Matice i njenih institucija zaduženih za Hrvate izvan Hrvatske“.

Predstavnici Hrvata iz Crne Gore bili nazočni posjeti Stjepana Mesića Državnoj zajednici Srbije i Crne Gore u Beogradu

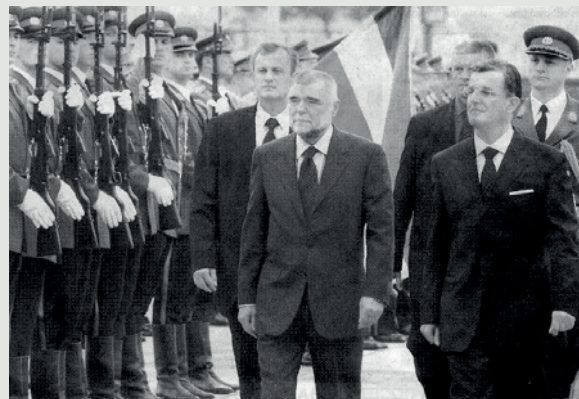
SUSRETI SA ZVANIČNICIMA SCG I HRVATSKE

Na poziv iz kabineta predsjednika Srbije i Crne Gore **Svetozara Marovića**, svečanom prijemu priređenom u Beogradu za predsjednika Republike Hrvatske **Stjepana Mesića**, koji je 10. rujna 2003. godine boravio u prvoj zvaničnoj posjeti Državnoj zajednici SCG, nazočili su i čelnici hrvatske nacionalne manjine iz Crne Gore.

Tom prigodom predsjednik „Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore“ **Tripo Schubert** i predsjednik „Hrvatske građanske inicijative“ dr. **Dalibor Burić**, predsjednik Hrvatskoga kulturnog društva „Napredak“ iz Tivta **Silvio Marković**, u Beogradu su razgovarali sa više visokih dužnosnika Hrvatske, odnosno Srbije i Crne Gore, a kontaktirali su i sa dužnosnicima hrvatskog diplomatskog kora akreditiranim u SCG.

„Posebno uspješan i važan bio je naš susret sa prvacima vojvodanskih Hrvata – predsjednikom Hrvatskog nacionalnog vijeća iz te pokrajine **Josipom Ivanovićem**, te visokim funkcionerom Demokratskog saveza Hrvata Vojvodine **Petrom Kuntićem**. Razmijenili smo iskustva o položaju i problemima pripadnika hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori, odnosno Srbiji, te dogovorili međusobnu suradnju i niz zajedničkih aktivnosti koje ćemo u narednom periodu realizirati na političkom, kulturnom i gospodarskom planu“ – kazao je tim povodom predsjednik HGI dr. **Dalibor Burić**.

Siniša Luković

Doček uz najviše vojne počasti

U Zagrebu od 22. do 28. rujna održan

TJEDAN HRVATA IZ CRNE GORE

Velika manifestacija stvaralaštva i duha Hrvata iz Crne Gore u Zagrebu pokazala je da je oduvijek na našim prostorima poštovana povijest i njegovano kulturno-duhovno stvaralaštvo. Hrvatska autohtona zajednica koja živi na području Države Srbije i Crne Gore najbrojnija je hrvatska manjina u Evropi i broji oko 200 tisuća ljudi. Hrvati u Boki kotorskoj, i uopće u Crnoj Gori, nastoje što bolje uspostaviti društvenu i kulturnu povezanost sa maticom zemljom, a „Tjedan Hrvata iz Crne Gore“ bio je jedinstvena prilika za ovo. Svi subjekti su ocijenili da su se Hrvati iz Crne Gore na pravi način predstavili u glavnom gradu svih Hrvata.

Rujansko toplo sunce pozdravilo je neveliku grupu javnih, kulturnih i političkih djelatnika Boke kotorske koji su došli u Zagreb da učine ono što nitko prije njih nije uradio. Zagrebu, Hrvatskoj i konačno cijelom svijetu valja predstaviti višestoljetno kulturno-povjesno, duhovno, običajno i svekoliko blago koje su na prostorima Boke kotorske stvarali i stvaraju Hrvati.

U sedam dana manifestacije *Tjedan Hrvata iz Crne Gore*, makar simbolički predstavljen, činilo se da je Boka preseljena u Zagreb. Tom dojmu doprinijeli su brojna publika, prve reakcije i kritike, izuzetno kvalitetan i stručan promidžbeni materijal, kvaliteta svih izvedenih programa i atraktivnost prostora u kojima su programi izvedeni.

Za ovu veliku manifestaciju stvaralaštva i duha pripreme su trajale više mjeseci uz ne mali napor brojnih djelatnika u bokeljskim i zagrebačkim institucijama. Podugačak je spisak zaslužnih institucija i pojedinaca koji su doprinijeli uspjehu manifestacije što su je zajednički organizirali Hrvatska matica iseljenika, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, Grad Zagreb i Turistička zajednica grada Zagreba. Neka bude oprošteno što ih sve ne možemo pomenuti, ali svakako treba Pomorski muzej Crne Gore, Istorijski arhiv Kotor, Muzej grada Perasta, Diecezanski muzej kotorske biskupije, Hrvatsku akademiju znanosti i umjet-

nosti, Bokeljsku mornaricu – Kotor, Hrvatsku bratovštinu „Bokeljska mornarica 809“ Zagreb, Nacionalnu zajednicu Crnogoraca u Zagrebu, i druge.

Manifestacija *Tjedan Hrvata iz Crne Gore* svečano je otvorena u dvorani Hrvatske matice iseljenika pod visokim pokroviteljstvom **Stjepana Mesića**, predsjednika Republike Hrvatske. Spriječen da prisus-

van granica domovine, *po-put Hrvata iz Crne Gore. No uprkos svim teškoćama koje su ih pratile u svijetu, imali su dovoljno snage da sačuvaju svoje kulturno blago koje ih je i daleko od domovine nastavilo vezati uz nju.*

Vašim ste djelovanjem izvan granica zemlje izgradili most suradnje s narodima u čijim zemljama živite, te je stoga nemjerljiv vaš

u telegramu Filipa Vujanovića. Gospođa **Vlasta Pavić**, gradonačelnica Zagreba također se pismom obratila sudionicima i organizatorima manifestacije ističući da je „hrvatska nacionalna manjina u Crnoj Gori, iako malobrojna, po svojem civilizacijskom i kulturnom nasleđu iznimno bogata“.

Svečanost povodom početka *Tjedna Hrvata iz Cr-*

Čast mi je i iznimno zadovoljstvo da Vas mogu pozdraviti u ime pokrovitelja ove manifestacije predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića, koji se nalazi u Njujorku na zasjedanju Skupštine Ujedinjenih naroda.

Predsjednik se, sa iznimnim zadovoljstvom prihvatio pokroviteljstva ove manifestacije. On je rado pokrovitelj svih sličnih manifestacija koje organizira Hrvatska matica iseljenika, a osobito je rado pokrovitelj ove priredbe, *Tjedna Hrvata iz Crne Gore*.

Predsjednik Republike, Vlada Hrvatske i hrvatska politika, nacionalne manjine smatraju mostom suradnje susjednih država. Manjine nikada više ne smiju postati sredstvom prijepora i sukoba. Organizirajući ovakve manifestacije, Vi jeste i bićete ujedno ponos i Vaše nacionalne matice Hrvatske i Vaše domovine Crne Gore.

dr **Igor Dekanić**, izaslanik predsjednika Mesića na svečanom otvaranju *Tjedna*

tvuje svečanosti, predsjednik Mesić je dobre želje za uspjeh *Tjedna* prenio preko osobnog izaslanika dr. **Igora Dekanića**, a učesnicima i organizatorima manifestacije predsjednik Mesić uputio je i posebno pismo u kome se, uz ostalo, kaže:

„*Sudbinom povijesnih okolnosti, veliki broj naših sunarodnjaka morao je potražiti svoju egzistenciju izvan granica matične domovine. Drugi su pak ostali iz-*

doprinos u razvitku i stvaranju bogatog europskog društva raznolikosti“. Zahvaljujući na pozivu, u nemogućnosti da prisustvuje svečanom otvaranju manifestacije, predsjednik Republike Crne Gore **Filip Vujanović** učesnicima je uputio telegram sa željama za uspjeh *Tjedna Hrvata iz Crne Gore*.

„*Hrvati iz Crne Gore su kao i Crnogorci u Hrvatskoj most naših dobrosusjedskih odnosa“* – ističe se

ne Gore u Zagrebu otvorio je domaćin *Tjedna* **Boris Maruna**, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika, pozdravivši brojne prisutne među kojima su bili: **Milan Simunić**, veleposlanik Srbije i Crne Gore u Hrvatskoj sa suradnicima, **Petar Poljanić**, generalni konzul Hrvatske u Crnoj Gori, mons. **Ilija Janjić**, biskup kotorski, predstavnici Bokeljske mornarice na čelu sa predsjednikom **Nikom Kondanarijem**.

Besjedeći o značaju devetog po redu tjedna nacionalnih manjina u Zagrebu, Boris Maruna je, evocirajući uspomene na znamenite Bokelje Viktora Vidu i Iliju Perušinu, ukazao na golemi značaj Bokelja u hrvatskoj povijesti.

Hrvatskoj, čine Boku većom nego što izgleda. Želim Vam, u ime 350 članova Bokeljske mornarice u Zagrebu, prosperitet i respekt u sredini u kojoj čuvate i njegujete naše stoljetne korijene – naglasio je Gjurović.

Niste Vi ovdje gosti, još manje manjina. Ovaj grad je Vaš kao što ste Vi ljudi ovoga grada. Pripadate velikom i časnom korpusu Hrvata. U pripremi ovoga događaja bio sam u Boki kotorskoj. Impresije su snažne, a sada, na osnovu onoga što sam vidio i doživio u susretu sa Hrvatima Boke, javno kažem: mi nećemo pomagati. Mi želimo sudjelovati u Vašem životu, razvijati suradnju i realizirati programe koje dogovorimo. Vi ste živa spona između Vaše dvije domovine i daleko od toga da ste ovdje u gostima. Ovdje ste u svom gradu.

Vladimir Velnić, potpredsjednik Gradske skupštine i predsjednik Turističke zajednice Grada Zagreba na svečanom otvranju Tjedna

„Samo isječak iz te bogate povijesti i onoga što Hrvati u Boki danas jesu, donijeli smo u Zagreb, presretni jer smo dugo čekali na ovaj, svakako, povijesni trenutak“ – rekao je u obraćanju učesnicima skupa **Tripo Schubert**, predsjednik Hrvatskog građanskog društva Crne Gore. U ime Hrvata Crne Gore i organizatora Tjedna, Schubert je posebnu zahvalnost uputio predsjedniku Republike Hrvatske Stjepanu Mesiću, na razumijevanju i prihvatanju pokroviteljstva nad ovom manifestacijom.

U ime Velikog vijeća i svih bratovština Bokeljske mornarice, te posebno zagrebačke, skup je pozdravio dr. **Josip Gjurović**, predsjednik hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809“ iz Zagreba.

„Osim ljubavi prema zavičaju i njegovoj izuzetnoj ljepoti, fascinaciju Boke čini bogato kulturno i ambijentalno nasljeđe naših predaka. To nas drži zajedno gdje god bili i povezuje sa Vama. U Zagrebu se Bokelji organizirano okupljaju već 80 godina, što ćemo posebno obilježiti 2004. godine.

Potencijali Hrvata u Boki, zajedno sa ne malom bokeljskom dijasporom u

U sklopu svečanog otvranja manifestacije „Tjedan Hrvata iz Crne Gore“ u Zagrebu, **Zoran Nikolić**, predsjednik Kulturno-zavičajnog udruženja „Napredak“ iz Gornje Lastve otvorio je tri zanimljive izložbe: *Boka na starim razglednicama i fotografijama, Povjesne fotografije hrvatskih društava u Boki i Umjetničke fotografije Boke.*

Uz brojne anonimne fotografije, od kraja XIX. stoljeća, autori fotografija su **Andelko Stjepčević, Krsto – Kiko Tomičić, Anton Marković, Roko Stjepčević i Srećko Krasan** iz Foto-kino kluba „Mladost“ iz Donje Lastve, te **Stevan Kordić**, dok su posebnu pozornost privukle stare razglednice i fotografije Boke iz bogate kolekcije **Miroslava Ulčara**.

„Naši preci su, baštineći kapital po Mediteranu i drugim morima svijeta, baštinili i sklad što su umjetničke i graditeljske epohe ostavljale na tim prostorima. Sve su to donosili u Boku i ugrađivali u njene kamene obale. Ta neizreciva ljepota ostala je zabilježena fotografskim aparatom. Na našu sreću, jer bez obzira na kapital, danas je malo onih koji

Boku gledaju očima naših predaka. Boke kotorske, kadvu ove izložbe pokazuju, više nema i u tome je poseban značaj koju izložbe imaju – rekao je Zoran Nikolić.

TRI IZLOŽBE: BLAGO BOKE KOTORSKE

U prestižnoj gornjogradskoj zagrebačkoj galeriji Klovićevi dvori, otvorene su, u sklopu Tjedna Hrvata iz Crne Gore, još tri izložbe: *Mercatores et nautae* (Pomorci i trgovci Boke), eksponati iz Pomorskog muzeja Crne Gore, Istorijskog arhiva Kotor, Muzeja grada Perasta i Dječezanskog muzeja kotorske biskupije, zatim prvi put javnosti prikazana dva ulja na platnu i 17 gvaševa glasovitog **Ede Murtića**, nastalih za vrijeme njegova boravka u Boki 1990. godine i izložba fotografija **Joza Četkovića** iz Bara i istaknutog predstavnika zagrebačke fotografske škole.

loš Milošević.

Katalog je daleko od uobičajenog izložbenog programa i predstavlja malu ilustriranu povijest Boke kotorske u kojoj se našao izbor onoga što njenu pisanu prošlost čini velikom od 1167. godine do 1909. perioda u kome se nalaze najstariji i najmlađi izloženi eksponati na ovoj izložbi. Sa 166 eksponata – odabrane slike, dokumenti na papiru, srebrni predmeti, djela od tekstila i makete, mada najvećim brojem oslikavaju XVII, XVIII. i XIX. stoljeće, govore na specifičan način o veličini Boke u prošlosti i pričaju priču o njezinoj povijesti.

Boka i Murtić – naziv je izložbe 19 radova velikog hrvatskog i svjetski priznatog majstora kičice koja je privukla veliku pažnju javnosti i kritike hrvatskih medija. Svi radovi su prvi put predstavljeni publici, a nastali su 1990. godine za vrijeme slikarevog boravka u Dobroti, gdje je sa su-

„Nadao sam se iskreno da je, konačno, došao netko tko će savladati likovnu moć pejzaža Boke. Edo je bio uporan u dnevnom susretu sa fascinacijom. Živio sam u znatiželji što će se desiti u tom susretu, ovaj! Boka je pobijedila kao uvijek. Ni Milo Milutinović ni Petar Lubarda nisu bolje prošli...

Murtić nije bez svog likovnog nivoa u podastrim gvaševima, on je samo dovoljno ponizan da ne ulazi u konkurenciju sa pejzažom koji se ipak pokazo jačim od njega. A on nije slab! Naprotiv. U lokalpatriotskoj zaljubljenosti pomalo sam ponosan što Boka uvijek pobjeđuje, a u zaljubljenosti u moć likovne interpretacije pomalo sam razočaran što snaga umjetnika uzmiče“.

Don **Branko Sbutega** u katalogu „Murtić i Boka“

Izložbe u Klovićevim dvorima otvorio je **Anton Vujić**, ministar kulture Vlade Republike Hrvatske, a o značaju izložbi, posebno izložbe *Pomorci i trgovci*, govorio je don **Branko Sbutega**. Izložbu *Pomorci i trgovci*, kao i katalog koji je prati priredili su **Mileva Vujošević, Jelena Antović, Marija Mihalček, Radojka Jančićević**, don Branko Sbutega i **Milenko Pasinović**. Autor predgovora, koji je na engleski jezik preveo **Joško Katelan**, je dr. **Mi-**

radnicima radio na danas glasovitom mozaiku u crkvi Svetog Eustahija. Oslobođene figuracije, sa eksplozijom boja i snažnim prepoznatljivim gestama umjetnika, izložene slike predstavljaju iznimnu dionicu u opusu Ede Murtića – uz ostalo je o izložbi napisano u hrvatskom tisku.

Tek treba odrediti značenje i povijesni domet djela Joza Četkovića u našoj umjetničkoj fotografiji, a jedno je pouzdano: on se tijekom dva i pol desetljeća

izdvojio kao samosvojna pojava u krugu zagrebačke fotografske škole u koju je unio duh neovisnosti, istraživačku strast i snažan otpor šablonama i doktrinarnstvu bilo koje vrste – tek je rečenica iz onoga što je o „majstoru nove osjetljivosti“ zapisao **Josip Depolo** uz Četkovićevu izložbu u Klovićevim dvorima. A na drugom mjestu autor kaže: njegova djela će ući u povjesnicu naše novije fotografije kao antologijske vrijednosti, jer on je jedan od onih majstora na čijoj je strani povijest.

USPIO KONCERT HRVATA IZ BOKE

Nekako u sredini Tjedna Hrvata iz Crne Gore u Zagrebu, kao podsticaj za nastavak prezentiranja kultur-

*I. Brkanović: Kantata o svetom križu
(Zbor „Collegium pro musica sacra“, dirigent R. Homen)*

no-povjesne baštine i sadašnjosti Boke Kotorske, organiziran je *Koncert bokeljskih skladatelja*. Zasluga za taj koncert pripada, dakako, organizatorima koji su ga uvrstili u zvaničan program, ali i posebno, poznatim bokeljskim dirigentima **Miroslavu** i **Robertu Homenu**.

Obojica vrhunski umjetnici, glazbenici i dirigenti, otac i sin, nisu žalili truda ni vremena da upriliče koncert sa 120 izvođača, glazbenika vokalnih i instrumentalnih solista i dva zbor: Zbor „Palma“ i zbor „Collegium pro musica sacra“, Komorni i Gudački orkestar. Na programu su

bila djela Antuna Homena: *Smiluj se*, Antuna Kopitovića: *Sinfonietta in RE*, Željka Brkanovića: *Con variazione* i *Cantata o svetom križu* Iva Brkanovića.

Koncert je održan u Glazbenom zavodu Hrvatske koji pamti brojne koncerte za velike državnike, krunisane glave i aplauze upućene najvećim imenima u svijetu glazbe. Ovacija publike na kraju izvođenja djela Iva Brkanovića, kada su se na sceni našli svi članovi oba orkestra i oba zbor sa solistima **Tvrtkom Stipićem** i **Ivanom Kladarin**, najbolja je potvrda uspjeha.

Glazbeni program *Tjedna Hrvata iz Crne Gore* u Zagrebu na specifičan način obogatila je i ženska klapa „Bisernice Boke“ iz Kotora. Uz pjesmu bokešku,

Jova Medina, koji su učinili sve da raskošna trpeza bude na nivou onoga što

Ivo Padovan, predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Bierernice Boke: Na kotorskoj pjaceti

Bokeljima jeste biserni derdan Zaljeva svetaca.

PREDSTAVLJANJE VLADISLAVA BRAJKOVIĆA, DON IVA STJEPČEVIĆA I MILOŠA MILOŠEVIĆA

Samo djela velikana znanstvene misli i književnosti predstavljaju se u Prirodnoj dvorani Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. A upravo je Preporodna dvorana mjesto predstavljanja knjige *Život i djelo Vladislava Brajkovića* u sklopu *Tjedna Hrvata iz Crne Gore* u Zagrebu.

O admiralu bez broda, pomorcu koji nikada nije navigao a „plovio je na svim našim brodovima“, dobitniku „Plave vrpce“ koja se dobija za podvige na moru, pravniku svjetskog ugleda, enciklopedisti

„*Vladislav Brajković je genijalna povijesna ličnost i teško će biti usporediti bilo koga iz Boke sa njim. Hrvatska Akademija je ponosna na takvog člana, a svi mi na njegovo djelo*“ – rekao je akademik Pado-

van. O životu i djelu Vladislava Brajkovića govorili su **Radimir Pavićević**, predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca u Zagrebu, prof. dr. **Eugen Vusić**, prof. dr. **Vladimir Đuro Degan**, dr. **Josip Gjurović** i prof. dr. **Milo Grabovac**.

Dvorana je bila mala da primi sve poklonike djela Vladislava Brajkovića, koji je nakratko, zahvaljujući dokumentarnom filmu o Bokeljskoj mornarici, bio sa učesnicima skupa. Snažno je podržana inicijativa da se, povodom stogodišnj-

Vlasta Mandić – kraljica „Bokeške kužine“

i profesoru koji je zadužio brojne generacije, uvodnu besjedu održao je akademik

ce njegova rođenja, 2006. godine u Perastu organizira znanstveni skup o njegovu

djelu i podigne bista ispred crkve sv. Nikole u Perastu. Takvu podršku već je dala Vlada Republike Crne Gore, pa je na nama, njegovim učenicima i prijateljima, poštovaocima njegova djela, da to i realizira – rekao je Radomir Pavičević.

Šest najpoznatijih historiografskih djela don Iva Stjepčevića: *Prevlaka, Lastva, Katedrala sv. Tripuna, Kotor i Grbalj, Kotorsko propelo i Vođa po Kotoru*, našlo se u jednoj knjizi *Arhivska istraživanja Boke Kotorske* zahvaljujući naporu NIP „Gospa od Škrpjela“ iz Perasta i Kulturno-zavičajnom društvu „Napredak“ iz Gornje Lastve. Nakon promocije u Gornjoj Lastvi, knjiga je predstavljena znanstvenoj javnosti i publici u Zagrebu, u dvorani Državnog arhiva Hrvatske, svakako najljepšoj dvorani glavnog hrvatskog grada, prekrasnom primjerku javne građevine iz perioda secesije.

O značaju ovog izdavačkog poduhvata i djela don Iva Stjepčevića koji je zadužio brojne istraživače, jer je ogroman broj arhivskih dokumenata preveo, obradio, proučio i uveo u registar arhivarija, govorili su don **Branko Sbutega**,

don **Srećko Majić** i **Zoran Nikolić**. Bila je to prigoda da se prikažu i dokumentarni filmovi o Gornjoj Lastvi, rodnom mjestu Iva Stjepčevića. Filmove *Svaki dan kao jedan, Do posljednje kapi* i *Meštar Mato* vidjela je festivalska publika i kritika najznačajnijih svjetskih festivala, a autori Anđelko Stjepčević, Krsto – Kiko Tomičić i Anton Marković dobitnici su brojnih nagrada i priznanja.

„Istraživanja duboko utemeljena na arhivarijama, pri čemu sve ima svoju vrijednost, a ništa se ne precjenjuje niti potcjenjuje najkraće je ocjena velikog znanstvenog djela dr. Miloša Miloševića“, rekao je akademik **Tonko Marojević** predstavljajući knjigu *Pomorski trgovci, ratnici i meceni* u Državnom arhivu Hrvatske. Kao promotor radova iz knjige o istraživanjima u umjetnosti, Marojević je posebno podvukao „senzacionalni“ značaj otrča pisama Marka Marulića u Veneciji. „I prije toga, jasno je bilo da je dr. Milošević nastavio i proširio kapitalna djela *Cvijeta Fiskovića* i *Krune Prijatelja* – što je, treba li to uopće reći – vrhunac znanstvenog djelovanja“ –

istakao je Marojević.

„Teško je predstaviti dr. Miloša Miloševića kao znanstvenog radnika, a ne pomenuti da je pravnik, humanista, glazbenik i arhivista. Sve što je radio“ – rekao je dr. Josip Gjurović – „nosi fini sistem zapažanja zbivanja i to je mogao raditi samo netko sa pjesničkom dušom“. Pjesnik Miloš Milošević predstavljen je sa pet pjesama, na promociji i u Zagrebu, od kojih je dvije pročitao sam.

Izuzetno stručno, uvjerljivo i detaljno, knjigu – zbornik radova Miloša Miloševića predstavili su i prof. dr. **Stijepo Obad** i dr. **Josip Kolanović**, koji je istakao značaj znanstvenih radova Miloša Miloševića iz oblasti arhivistike. Doprinos arhivskoj službi i arhivistici kao znanosti zaslužuje poseban zbornik s obzirom da je gotovo trećina njegovih objavljenih priloga iz ove oblasti. Tada bi bilo mnogo lakše spoznati njegov doprinos u svijetlu najsuvremenijih postavki o arhivima.

Podvlačeći značaj znanstvenog rada uopće, posebno za male sredine kakva je Boka kotorska, prof. dr. **Stijepo Obad** najavio je iz-

lazak iz tiska *Zbornika znanstvenih radova Hrvati iz Boke Kotorske*. Riječ je o 22 rada sa znanstvenog skupa održanog 1996. na Filozofskom fakultetu u Zadru, dok će ostali radovi biti tiskani u drugoj svesci *Zbornika*.

I za kraj, nešto osobnoga, ako novinar smije imati svoj stav onda kada je samo kroničar događaja. Na početku sam kazao da je u Zagrebu trebalo obaviti posao koji nikada nitko obavio nije. A poslije završnih manifestacija: *Svečane sveće mise* koju je u zagrebačkoj Katedrali predvodio mons. Ilija Janjić i *kola Bokeljske mornarice* na prepunom Trgu ispred Katedrale – nametnula se misao: Je li moglo biti bolje? Naravno da je u životu sve moguće uraditi bolje, pa zato upozoravam buduće djelatnike sličnih manifestacija. Ovoga puta bilo je časno biti Bokelj u Zagrebu. Koliko su tome doprinijeli organizatori *Tjedna*, a koliko golema višestoljetna baština Boke, prosudite sami. Ja sam u Katedrali zapalio svijeću predima u znak zahvalnosti što su me rodili u Boki i njome zadojili.

Mašo Miško Čekić

U Matici iseljenika Hrvatske održan Okrugli stol

„HRVATI CRNE GORE“

Budućnost svih hrvatskih manjinskih zajednica je da u sebi samima nađu input u političkom, kulturnom i gospodarskom potvrđivanju – snaga manjine je da sebe uspostavi u odnosu na većinu.

U organizaciji Matice iseljenika Hrvatske održan je, u sklopu Tjedna Hrvata iz Crne Gore u Zagrebu, Okrugli stol pod nazivom „Hrvati Crne Gore“. U radu okruglog stola iz Boke kotorske učestvovali su: **Tripo Schubert**, predsjednik Hrvatskog građanskog društva CG, dr. **Dalibor Burić**, predsjednik Hrvatske građanske inicijative, **Zoran Nikolić**, predsjednik kulturno-zavičajnog udruženja „Napredak“ iz Gornje

Lastve, don **Branko Sbutega**, te **Vladimir Marvčić**, povjerenik HGDCG iz Bara. Učesnici okruglog stola bili su i gospođa **Zdenka Babić-Petričević**, saborska zastupnica i predsjednica Pododbora za hrvatsku manjinu i iseljeničtvo Sabora, **Andrija Jakovčević**, načelnik Odjela za hrvatske manjine i iseljeničtvo Ministarstva vanjskih poslova Hrvatske, **Nikola Jelinčić**, zamjenik ravnatelja Hrvatske matice ise-

Učesnici Okruglog stola „Hrvati Crne Gore“

ljenika, dr. **Lovorka Čoralić**, povjesničarka u Hrvatskom povijesnom institutu i **Božo Vodopija**, novinar studija HRT Dubrovnik, dok je voditelj okruglog stola bio **Ivo Kujundžić**, urednik u HRT.

Okrugli sto pratila je brojna publika među kojom

su bili predstavnici više ministarstava Vlade Hrvatske, crkveni velikodostojnici, predstavnici Hrvatskog nacionalnog vijeća Srbije i Crne Gore iz Subotice, na čelu sa **Lazom Vojnić-Hajduk**, predsjednikom Izvršnog odbora HNV i druge ličnosti.

Predstavnici društava i druga Hrvata iz Crne Gore, u dogovorenih pet minuta besjede, predstavili su svoja društva, udruge Hrvata kroz dvadeseto stoljeće u Boki kotorskoj, te sadašnjim radom i problemima.

Tripo Schubert ukazao je na značaj formiranja Hrvatskog građanskog društva Crne Gore i uspjesima na organiziranju povjereništava u velikom broju crnogorskih općina. Društvo je imalo ogroman značaj u poticanju ljudi da se radom i organiziranjem druga promiče značaj organiziranog djelovanja Hrvata u Crnoj Gori. Formiranje Hrvatskog građanskog društva Crne Gore pozdravljeno je od najvećih predstavnika crnogorske vlasti i brojnih dobronamjernih ličnosti javnog života.

Svakako, naglasio je Schubert, nove mogućnosti Društvo, i uopće Hrvati Boke, dobiće izgradnjom Hrvatskog kulturnog centra uz pomoć Vlade Republike Hrvatske, gdje ćemo dobiti optimalne uvjete za rad.

Formiranje Hrvatske građanske inicijative u Tivtu, u početku kao grupe građana, a kasnije kao političke partije na nivou Republike, bilo je prvo političko grupiranje Hrvata u Crnoj Gori nakon 64 godine, naglasio je predsjednik ove partije dr. **Dalibor Burić**. Zahvaljujući ponovljenim izborima, HGI je dobila četiri zastupnička mjesta u lokalnoj Skupštini i počela vršiti vlast u koaliciji sa DPS i SDP.

„Očekivali smo da se ovoga puta i mi pitamo“ – naglasio je Burić, „ali su naši partneri smatrali da je dovoljno što mi glasujemo i dižemo ruke. Htjeli smo biti drukčiji, htjeli smo biti bolji od drugih, ali nam se nije pružila šansa i mi smo raskinuli koaliciju i izišli iz organa lokalne uprave. Teško je pretpostaviti šta će se dešavati u narednom periodu. Jasno je, međutim, da Hrvati sada predstavljaju dio političkog života općine, ali i Republike, da smo ozbiljni politički subjekt, jer iza nas stoje ozbiljni birači koji znaju što hoće.“

Sudjelujući u radu skupa don **Branko Sbutega** naglašava da europski projekti traže utvrđivanje i fiksiranje prava nacionalnih manjina, a sve zemlje nastoje se upriličiti tome. Snagu nacionalne manjine, međutim, ne čini i ne uspostavlja normativ, jer je riječ o minimumu normativa kojima se od jedne države traži da štiti svoju nacionalnu manjinu. Snagu manjine uspostavlja ona sama, i to onoliko, koliko je sposobna sebi uspostaviti u odnosu na većinu, istakao je Sbutega.

„Danas smo u poziciji bilo kojeg građanina, bilo gdje. Nigdje više Hrvate ne

smo osjetili, Hrvati u BiH uspjeli su se uspostaviti kao relevantni element društva. To je naša zadaća, a ne očekujem da će nas, umjesto nas samih, uspostaviti Zagreb ili bilo koja institucija Republike Hrvatske“ – zaključuje Sbutega.

Božo Vodopija je podsjetio učesnike okruglog stola na vrijeme potpune medijske blokade, kada Hrvati u Boki nijesu mogli reći bilo što, niti čuti drugu stranu, posebno ne iz Hrvatske. „Radio Dubrovnik i emisija 'S Hrvatima Boke' pri tom je svijetli primjer i jedini medij dostupan Hrvatima Boke kotorske. O svim događajima u Boki danas iz-

Učestvujući u raspravi na okruglom stolu „Hrvati Crne Gore“ saborska zastupnica **Zdenka Babić-Petričević** ukazala je na značajne rezultate koje je Hrvatska u protekle četiri godine ostvarila na povezivanju hrvatskih manjinskih zajednica sa maticom.

„Hrvati izvan donovine su bogatstvo Hrvatske i trebamo učiniti sve da se to ne spominje samo u posebnim prigodama nego to mora biti upisano u povijest hrvatskog naroda“ – naglasila je Babić-Petričević.

Andrija Jakovčević podsjetio je da između Srbije i Crne Gore ima dosta neriješenih pitanja, ali su u fa-

AKCENTI IZ DISKUSIJE:

Mijo Lončarić: Denacionalizacijom imovine u Boki, privatne i crkvene, značajno bi se povećala ekonomska moć Hrvata u Boki.

Vladimir Velnić: Treba pomoći djeci da vide Hrvatsku. To je posebno značajno za mladi naraštaj. Prve ekskurzije potvrđuju naše opredjeljenje. Očekujemo da u tom smjeru nastavimo.

Mons. Ilija Janjić: Kada će netko, ko je na primjer iz Bara, po svom vlastitom osjećanju i pripadnosti dobiti domovnicu Hrvatske, a da to ne radi uz pomoć dokumenata predaka?

Dr. Stijepo Mijović: Nitko u Hrvatskoj nije spreman da finansira snimanje dokumentarnih filmova o hrvatskim manjinskim zajednicama u svijetu. Sve se svelo na TV reportaže bez ozbiljnijeg znanstveno zasnovanog scenarija.

Jadranka Huljev: Moramo obezbijediti na svim fakultetima u Hrvatskoj po dva mjesta za upis studenata iz dijaspore bez bodovnog praga. Zbog administrativnog pravila gubimo talentirane studente.

„mogu tjerati, ubijati, niti nas je strah od sličnih agresija. U poziciji smo da se svugdje, pa i u Boki, sami uspostavljamo ne čekajući da nas uspostavlja gospodarska, kulturna ili politička snaga iz Zagreba. Budućnost moramo uzeti u svoje ruke bez obzira što nas je u Crnoj Gori malo. Naša prednost koju drugdje daje kvantita, je naša velika glavnica u onome što zovemo kulturni patrimonijum Crne Gore. Budućnost svih hrvatskih manjinskih zajednica je da u sebi dobiju input i da se inicijativom političkom, kulturnom i nama najtežom, gospodarskom potvrđuju“ – istakao je don Branko Sbuteta naglašavajući primjer Hrvata iz Bosne i Hercegovine, gdje Hrvati posjeduju 46% dohotka štednih uloga. „I pored svih trauma, koje mi ni u najmanjoj mjeri ni-

vješćuju svi mediji“ – naglašava Vodopija, „ali se često podkrađu greške, vjerujem iz neznanja, a ne zloće, tipa natpisa o dva otočića ispred Perasta – jednom katoličkom, a drugom pravoslavnom.“

Dr. Lovorka Čoralić je ukazala na nedopustivo mali interes povjesničara srednje ili mlađe generacije iz Hrvatske za bokeljsku povijest. A što južnije – to tužnije, rekla je ona, naglašavajući da se mnogim povjesničarima u Hrvatskoj povijest barskog i ulcinjskog kraja čini čistom egzotikom. Takvo stanje, u interesu same povijesti, nužno je što prije mijenjati, misli ona. Poticaji moraju doći od istraživača sa prostora Crne Gore, ali i povjesničara iz Hrvatske, kako bi se uz obostranu volju i finansijsku pomoć države stanje mijenjalo.

zi rješavanja, a neka od njih utječu i na nacionalne manjine u dvjema republikama. „Upravo su u tijeku usaglašavanja teksta sporazuma o zaštiti srpske i crnogorske manjine u Hrvatskoj i hrvatske u Srbiji i Crnoj Gori. Tu nema predstavnika Crne Gore, jer se poslovi odvijaju preko Ministarstva za ljudska i nacionalna prava i manjine državne zajednice. Iz sličnog razloga na prostoru Crne Gore ne djeluje Hrvatsko nacionalno vijeće SiCG“ – naglasio je Jakovčević.

U diskusiji, nakon izlaganja učesnika okruglog stola, učestvovalo je više zainteresiranih, među kojima dr. **Stijepo Mijović Kočan**, **Mijo Lončarić**, **Jadranka Huljev**, **Mirjana Domina**, **mons. Ilija Janjić**, **Vladimir Velnić** i drugi.

Pred popis stanovništva u Crnoj Gori

CRNA GORA SE POČINJE FORMIRATI KAO PROSTOR SVOJIH GRAĐANA

Popis stanovništva u Crnoj Gori obaviti će se sa zakašnjenjem prouzrokovanim znanim i neznanim razlozima. Popis će dati kompletnu demografsku sliku kada su u pitanju oni parametri demografije na koje političko-kulturni faktori ne mogu utjecati jer se radi o biološkim i kronološkim uvjetovanostima.

Crnu Goru očekuje ove jeseni popis stanovništva koji stiže s malim zakašnjenjem prouzrokovanim znanim i neznanim razlozima. S obzirom na sva događanja koja su se desila u zadnjih 13 godina posljednjeg popisa, kao i na velika migraciona kretanja prouzrokovana ne samo ratovima u bivšoj SFRJ, a kasnije u SRJ, postoji opravdana neizvjesnost oko statističkih rezultata koje će popis pokazati. Rezultati popisa su uvijek matematički iskazi, ali iskazi koje statistika sumira, nipošto nisu proizvod matematike, već čitavog niza objektivnih i subjektivnih elemenata koji ih formiraju. Naravno da je pitanje spolne pripadnosti, starosti, rase i nekih drugih bioloških parametara neovisno o mišljenju i volji popisano, pa se u tom smislu ne očekuju bitna iznenađenja u rezultatima koji su manje-više predvidivi. Doduše, popriličan kaos, kad su u pitanju novopridošli građani ili prebivaoci na teritoriju Republike Crne Gore, duguje se nedostatku preciznije legislature koja bi regulirala useljenički status, bilo da se radi o izbjeglicama, ekonomskoj migraciji ili povratnicima. Promjenjive političke klime i interesi tijekom zadnjeg desetljeća prošlog milenijuma, određivali su i mijenjali dnevno zakonodavnu praksu, tako da je danas jedan veliki broj iseljenika ostvario, a da se ne zna precizno kako,

iako se zna zašto, puna građanska prava, dok to drugi dio nije, a sve pod istim zakonskim uvjetima. Sam popis dat će kompletnu demografsku sliku kad su u pitanju oni parametri demografije na koje političko-kulturni faktori ne mogu utjecati, jer se radi o biološkim i kronološkim uvjetovanostima. Već se sada, uoči popisa, osjeća napetost populacije, napetost i znatiželja o onom dijelu demografske statistike koji predstavlja direktni zbir subjektivnih iskaza kao što su nacionalna pripadnost i vjerska pripadnost. Zanimljivo je da su neke vjerske organizacije iskazale zabrinutost, pa u tom smislu potakle i akciju na stimuliranje ljudi za određeni nacionalni iskaz, a s druge strane neke političke organizacije iskazale znatiželju, a isto tako i počele poticati na određeni vjerski iskaz. To je dovoljan dokaz posve-mašnje i nipošto slučajne zamjene teza, tj. nastojanja da se ovaj popis pretvori u svojevrсни politički referendum za jednu, drugu ili treću viziju Crne Gore, kao prostora koji u mnogim glavama još uvijek postoji kao rezervni geografski, biološki i etnički rezervat za regionalno potkusurivanje njenih većih susjeda. Tako se već, prije nego što je počeo sam proces organiziranja i potpisivanja, provode akcije sugeriranja individualnih popisnih iskaza od strane nezaduženih za popis. Za očekivati je

umnažanje armije suflera u nastojanju da se za osobnu ili grupnu političku poziciju obezbijedi maksimalan statistički rezultat. Dvije su osnovne ciljne grupe, i to: pravoslavna populacija u Crnoj Gori (čitaj Crnogorci i Srbi), kao i muslimanska populacija (čitaj Muslimani, Bošnjaci, Sandžaklije, Crnogorci), ali bez Albanaca muslimana koji, kao i hrvatska populacija, nisu objekat čežnje, ni predmet strasne političke želje, s obzirom da se ne daju lako uklopiti u brojne političke aspiracije sada prisutne na crnogorskom političkom prostoru. U tom smislu nitko im ne poručuje da se iskažu nacionalno nešto drugo, jer nitko i ne očekuje od njih ni potrebu ni sposobnost olakog prijelaza u neku drugu grupnu identifikaciju. Razlog je jednostavan: em su kao grupa dovoljno mali da ne mogu bitno doprinijeti uspostavljanju nekih novih ravnoteža, em dovoljno kompaktni a da bi se i veliki napor mogao u rezultatu bilo kako isplatiti. Kada je u pitanju, uvjetno recimo, pravoslavna populacija, onda stvar drukčije izgleda. Nejasna artikuliranost građanskog interesa, kao i nedovoljno izvjesna sudbina započetih državnopravnih procesa, ostavlja mogućnost, doduše ne preveliku, ali dovoljno široku, za manipulaciju osjećanja crnogorstva ili srpstva. Iako poslije Dejtona, a još više poslije Haga, srpstvo je u Crnoj Gori izgubilo svaku

šansu za pijemontski karakter, a crnogorstvo za Srbiju ne manje spartanski, bez obzira na suprotna gromoglasna uvjeravanja. Niti se u Srbiji vidi svjetiljka vodilja Crne Gore, a niti u Crnoj Gori spartanska elita Srbije. Ti pseudoromantičarski koncepti hametice su poraženi u katastrofičnim procesima koji su ih htjeli tobož restaurirati, a zapravo ex novo uspostaviti. Naravno da su u takvim projektima manjinske populacije bile brutalno potiskivane i na njihov račun se pardonirao ukupan politički nelegitimitet, proizvedeci ih vještački u faktor nestabilnosti, iako je danas sasvim jasno da se kakva-takva crnogorska građanska stabilnost upravo zahvaljujući nacionalnim manjinama i održava, pa moramo zaslugu pripisati i pameti one politike koja je to prepoznala. No bez obzira na rezultat popisa, Crna Gora se možda presporo, ali bez alternative, počinje formirati kao prostor svojih građana, a ne svojih etnija. No, isto tako i civilizacijski je pristojno, a i politički mudro konstatirati elitno pravo Crnogoraca i Crnogorki na prostor Crne Gore. Imam dojam da to hrvatskoj populaciji u Crnoj Gori u najvećem dijelu nije potrebno tumačiti, ali nisam siguran u kolikoj mjeri je ovdje još potrebno tumačiti i istovjetno pravo svake nacionalne manjine na zajednički prostor Crne Gore. Njena multietničnost je neupitna,

ali njena nesposobnost za kreativni i tolerantni suživot je itekako limitirana, jer da nije, ne bismo bili svjedocima ovolikih napora da se punoljetnim ljudima s raznih strana šapće i suflira ko su i ko nisu.

Spadam u one koji ne vole ni šaptati, niti da im se šapće, pa stoga najopuštenije iskazujem svoje zadovoljstvo da se ne osjećam ni u javnoj ni u privatnoj riječi obvezan bilo kome sugerirati bilo što drugo osim onog što je svojedobno Papa Ivan Pavao II, prilikom prve posjete u funkciji Pape, poručio svojim sunarodnjacima: „Ne bojte se! Vi se nemate čega bojati!“

Sretan sam da za razliku od zadnjeg popisa, koji se dešavao u smutnim predtragičnim vremenima jugoslavenskog krvavog raspada, današnji trenutak nema taj naboj ni prijetnje ni straha. Bezbroj puta sam bio kroz ove zadnje godine godine propitivan koliko zaista ima Hrvata u Crnoj Gori i koliko ima katolika u Crnoj Gori. Uobičajeno sam odgovarao da zapravo ne znam, jer statistike su uvijek varijabilne i utvrđuju stanje na dan popisa, iako se već slijedećeg dana stanje mijenja. Sretan sam što ću bar za izvjesno vrijeme moći upotrebljavati jednu novu i precizniju statistiku. Ali sam isto tako svjestan da statistički brojevi imaju limitirano značenje i ograničenu važnost. Svi demografski brojevi matematički su zbir ljudskih sudbina i ljudskih stanja, a pošto su lične sudbine nesvodljive na matematički iskaz, ni jedan broj neće ni dokinuti uvjerenje kako je kvalitet čovjeka ono što predstavlja pravo uporište i jedinu nadu, i zato ću i dalje ostati pri osjećanju da je mnogo važnije kakvi smo nego koliki smo.

Don Branko Sbutega

Potpredsjednik Skupštine Grada Zagreba Vladimir Velnić boravio u radnoj posjeti Hrvatima u Boki kotorskoj

ZAGREB NUDI SVESTRANU SURADNJU BOKI

U razgovorima sa rukovodstvom Kulturno-zavičajne udruge „Napredak“ – Gornja Lastva, Hrvatske građanske inicijative i Hrvatskog kulturnog društva „Napredak“ razmotreni modaliteti suradnje Zagreba sa Bokom kotorskom uz posredovanje ovdašnje hrvatske nacionalne manjine.

Potpredsjednik Skupštine Grada Zagreba **Vladimir Velnić** i direktor Turističke zajednice Zagreba **Mario Zmajević** na poziv Hrvatskog građanskog društva Crne Gore boravili su koncem kolovoza u dvodnevnoj radnoj posjeti Boki kotorskoj i ovdašnjim hrvatskim udrugama. Tim povodom visoki dužnosnici grada Zagreba obišli su i poznato izletišta Gornja Lastva kod Tivta gdje su razgovarali sa rukovodstvom Kulturno-zavičajne udruge „Napredak“. Gosti iz glavnog grada Hrvatske u Tivtu su potom, održali sastanak sa čelnicima Hrvatske građanske inicijative i Hrvatskog kulturnog društva „Napredak“, na kome je bilo riječi o modalitetima suradnje Zagreba sa Bokom kotorskom korišćenjem ovdašnje hrvatske nacionalne manjine kao mosta za kontakte i suradnju.

„Tu smo da vas pozdravimo i da vam čestitamo što ste još ovdje i što svjedočite da Tivat preko vas ima i epitet hrvatski. Grad Zagreb vam ovdje dolazi u pohode kao administrativni i ekonomski centar republike Hrvatske, spreman da pomogne i podrži svaku aktivnost koja znači bolju suradnju sa Hrvatima van naše države. Značajne rezultate smo već postigli pomažući aktivnosti Hrvata iz Vojvodine, a želimo uputiti i poruku crnogorskoj vlasti i jav-

nosti da, koristeći postojanje ovdašnjeg usitnjelog, ali ipak prisutnog hrvatskog korpusa, možemo ojačati svestranu suradnju Zagreba i ovih prostora“ – kazao je potpredsjednik Skupštine Grada Zagreba Vladimir Velnić, dodajući da su Zagrebčani već učinili prvi korak organiziranjem besplatnog desetodnevnog boravka za 50-toro hrvatske djece iz Crne Gore ovog ljeta u hrvatskom glavnom gradu, a suradnja je nastavljena koncem rujna održavanjem u Zagrebu Tjedna Hrvata iz Crne Gore.

Velnić je na tragu ovoga sugerirao i da se u prvoj polovini naredne godine u Boki organizira slična manifestacija *Dani Zagreba u Boki* koja bi još više doprinijela približavanju dvije regije i države. On je dodao da gradska uprava Zagreba na Hrvate u Boki gleda jednako kao i na sve druge pripadnike tog naroda van domovine, istakavši pritom da svuda u svijetu hrvatski korpus mora biti jedinstven te da „različitosti unutar njega trebaju biti takmičenje, a ne nikako antagonizmi“. Velnić je naglasio da u razvoju suradnje Zagreba sa bokeljskim Hrvatima treba ići postupno, istakavši da glavni grad Hrvatske ima veoma dobre odnose sa hrvatskom manjinom u Srbiji, poglavito Vojvodini, gdje je Zagreb ove godine besplatnim knjigama opskrbio učeni-

ke ukupno 16 odjeljenja koja u tamošnjim školama pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku.

Direktor Turističke zajednice Zagreba Mario Zmajević je kazao da će i ta ustanova podržati ružansko predstavljanje Hrvata iz Crne Gore u tom gradu. On je dodao da TZ Zagreba okuplja oko 20 tisuća članova i jedna je od ekonomski najačih organizacija te vrste u Hrvatskoj, pa će znati da nađe i pravi način za suradnju i podršku bokeljskim Hrvatima.

Predsjednik HGI dr. **Dalibor Burić** pohvalio je ovakva nastojanja dodajući da je Hrvatima u Crnoj Gori veoma bitno da imaju jasnu i jaku podršku svoje matične države.

„Bitno je da naši ljudi ovdje osjete da nisu sami i da je jasno prisutna hrvatska svijest. U Tivtu je 1910. godine, prema zvaničnim statističkim pokazateljima, živjelo 95% Hrvata, a 1991 bilo ih je samo 23%. Računamo da nas sada ima oko 30% i trebaju nam kontakti u matičnoj državi kako bi ljudi imali bolju životnu perspektivu“ – kazao je Burić.

Goste iz Zagreba ovom prigodom u Tivtu su pozdravili i predsjednik Hrvatskog kulturnog društva „Napredak“ **Silvio Marković**, te dogradonačelnica Tivta Marija Vućinović.

Siniša Luković

Aktivnosti Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore

U ZNAKU BROJNIH SUSRETA, AKCIJA I MANIFESTACIJA

POSJET PREDsjedNIKA REPUBLIKE HRVATSKE BOKI KOTORSKOJ

Predsjednik Republike Hrvatske, Stjepan Mesić, u neslužbenom posjetu Crnoj Gori, boravio je 22. kolovoza 2003. godine u Boki kotorskoj. Tom prilikom je na otočiću Gospa od Škrpjela pred Perastom imao susret sa izaslanstvima HGDCG iz Kotora, te HGI i HKD „Napredak“ iz Tivta. U kraćem razgovoru čelnici Udruga su

Izaslanici Hrvata sa predsjednikom Mesićem na otoku Gospa od Škrpjela

upoznali predsjednika Mesića sa mnogim problemima. **Tripo Schubert** i **Milenko Pasinović**, predstavnici HGDCG priopćili su predsjedniku Mesiću da Crna Gora još nema Zakona o manjinama i tražili su od njega da, u granicama svojih ovlasti, intervenira da se riješi pitanje dvojnog državljanstva i smanje pristojbe izdavanja hrvatskih isprava. Razgovaralo se i o financijskoj pomoći Vlade Republike Hrvatske, Hrvatskom građanskom društvu za izgradnju hrvatskog kulturnog centra u Kotoru. Sa predsjednikom Mesićem su razgovarali i predsjednici HGI dr. **Dalibor Burić** i HKD „Napredak“ **Silvio Marković**, a bila je prisutna i dogradonačelica grada Tivta, **Marija Vučinović**.

POSJET VISOKIH DUŽNOSNIKA GRADA ZAGREBA HRVATIMA BOKE

Na poziv Hrvatskog građanskog društva Crne Gore iz Kotora uslijedio je posjet potpredsjednika Gradske skupštine Grada Zagreba i predsjednika Turističke zajednice grada Zagreba **Vladimira Velnića** kao i direktora Turističke zajednice grada Zagreba **Marija Zmajevića**, Hrvatima Boke kotorske. HGDCG je bio domaćin uvažanim gostima iz Hrvatske za vrijeme njihovog boravka od 27. do 28. kolovoza 2003. godine. Tom prilikom Velnić i Zmajević posjetili su Generalni konzulat Republike Hrvatske u Kotoru i razgovarali sa konzulom Perom Poljanićem i predstavnicima udruga, HGI – Daliborom Burićem, i HGDCG – **Dariom Musićem**. Za vrijeme dvodnevnog boravka u Boki kotorskoj Velnić i Zmajević susreli su se sa članovima HGI i HKD „Napredak“ iz Tivta, kao i sa predstavnikom Gospodarske komore **Damirom Pinjatićem**. Uvaženi gosti Velnić i Zmajević bili su također gosti kotorskog biskupa **Ilije Janjića** i don

Branka Sbutege. Tom prilikom su obišli i katedralu sv. Tripuna.

Sastanak sa predstavnicima udruge HGDCG kao i članovima podružnice Bar održan je u prostorijama HGDCG u Kotoru. Velniću i Zmajeviću uručena je počasna članska iskaznica Udruge. Glavna tema razgovora je bila priprema manifestacije *Tjedan Hrvata iz Crne Gore*, koja je održana u Zagrebu 22.–28. rujna 2003. god. u organizaciji HGDCG i HMI, kao i uz sudjelovanje grada Zagreba i Turističke zajednice grada Zagreba. Razgovaralo se i o položaju Hrvata na ovim područjima, te su tom prilikom izaslanici Bara, **Marvučić**, **Vukotić** i **Šaltić** pozvali Velnića i Zmajevića da posjete Bar, što su oni velikodušno prihvatili. Gosti su upoznati sa projektom izgradnje Hrvatskog kulturnog centra u Kotoru i organiziran je posjet objektu (crkva sv. Frana). Velnić i Zmajević podržali su tu ideju i obećali pomoć grada Zagreba u realizaciji projekta. Istog dana Velnić i Zmajević, u pratnji Schuberta i Pinjatića, imali su susret sa novinarima u prostorijama Hrvatske gospodarske komore u Kotoru. Od strane predstavnika HGDCG upriličen je kraći izlet u Gornju Lastvu. Tom prilikom domaćin **Zoran Nikolić** upoznao je goste sa poviješću ovoga kraja. Posjet otočiću Gospa od Škrpjela kod Perasta i župniku don **Srećku Majiću** oduševio je naše goste.

Ljepote Boke iznudile su obećanja Velnića i Zmajevića da će uskoro ponovno doći i poraditi na turističkim destinacijama Zagrepčana, kako bi upoznali ljepote i kulturne vrijednosti sakralnih objekata ovoga kraja. Nakon oproštajnog ručka u konobi „Čatovića Mlini“ gosti su, puni lijepih utisaka i oduševljenja, ispraćeni riječima „dodite nam opet“, otputovali za zračnu luku Dubrovnik.

SEMINAR NA ŽABLJAKU U ORGANIZACIJI OSCE

Od strane organizacije OSCE iz Podgorice, naša Udruga je dobila poziv za učešće na seminaru u Žabljaku 27.–31. kolovoza 2003. god. Tematski dio seminaru bio je identitet, stavovi, predrasude i stereotipi. Od strane naše Udruge na seminaru je učestvovala **Veselinka Janković**. Po njenom mišljenju, teme su bile veoma interesantne, a seminar veoma koristan. Govorilo se i o suradnji nevladinih organizacija po pitanjima ljudskih i manjinskih prava. Predavači na seminaru su bili prof. **Trebješanin**, psiholog i **Milena Topalov**, psiholog.

HRVATSKI KULTURNI CENTAR U KOTORU

U broju 3 „Hrvatskoga glasnika“ obavijestili smo čitateljstvo da je na natječaj Vlade Republike Hrvatske za financiranje kulturne djelatnosti Hrvata van domovine naša Udruga poslala tri projekta. Jedan od njih je i izgradnja Hrvatskog kulturnog centra u Kotoru, u prostoru crkve sv. Frana, koju kotorska biskupija ustupa našoj Udrugi na korišćenje. Na sveopće zadovoljstvo Vlada Republike Hrvatske prihvatila je naš projekat i odobrila sredstva u visini od 300.000 hkn ili 40.000 €. Financijska potpora će se nastaviti kako budu napredovali radovi na

izgradnji objekta. Kako radovi moraju započeti čim prije, a sredstva iskoristiti do polovice prosinca tekuće godine, Predsjedništvo HGDCG je na svojoj posljednjoj sjednici donijelo odluku o formiranju odbora za obnovu objekta. Već 1. rujna 2003. održana je osnivačka sjednica Odbora za izgradnju Hrvatskog kulturnog centra i izabrana radna grupa koja će pratiti obnovu i financiranje projekta. Članovi radne grupe su:

Antun Dender, pravnik
Mojmir Milošević, arhitekta
Milenko Pasinović, stručnjak za spomenike kulture
Ljubinko Biskupović, električar, radio na sanaciji sakralnih objekata
 don **Anton Belan**, predstavnik Biskupije Kotor
Tripo Schubert, predstavnik investitora – predsjednik HGDCG
Dario Musić, tajnik HKDCG.

Na sjednici su određeni i prvi konkretni zadaci. Predviđeno je da se sa prvim dobijenim sredstvima objekat očisti, izradi projektna dokumentacija, statički i seizmički obnovi i po mogućnosti stavi pod krov, a sve pod nadzorom Zavoda za zaštitu spomenika kulture. Takođe treba sa crkvenim vlastima napraviti ugovor o vremenskom korišćenju objekta. U javnim glasilima Crne Gore objavit će se natječaj za izvođača radova. Čitateljstvo će biti redovito obavještavano o tijeku obnove, tj. izgradnje Hrvatskog kulturnog centra.

TJEDAN HRVATA IZ CRNE GORE Zagreb 22.–28. rujna 2003.

U „Hrvatskome glasniku“ broj 3 obavijestili smo čitateljstvo o namjeri naše Udruge da učestvuje u tradicionalnom Tjednu hrvatskih manjina koji se, u organizaciji

Radni sastanak u HMI radi dogovora oko „Tjedna“

Hrvatske matice iseljenika, održava svake godine u Zagrebu u zadnjem tjednu mjeseca rujna. Nakon dogovorenih programskih tema sa HMI počelo se sa opsežnim pripremama već u lipnju mjesecu. **Tripo Schubert**, **Milenko Pasinović** i **Dario Musić** u suradnji sa HMI iz Zagreba, nositelji su organizacije te manifestacije. Uloženim trudom svih sudionika održana je prekrasna manifestacija koja je građanima grada Zagreba, a pogotovo našim sunarodnjacima Bokeljima koji žive u Zagrebu, priuštila ugodnih 7 dana, prikazujući kroz razne izložbe, kazališne predstave i bokeškom kužinom, povijest, kulturu i gastronomiju Hrvata sa područja Boke kotorske. Kompletan izvještaj sa tjedna hrvatskih manjina pročitajte u izvješću novinara **Maša Čekića**, koji je pratio sva događanja na Tjednu Hrvata iz Crne Gore u Zagrebu.

ZAHVALA NA PODRŠCI MANIFESTACIJE „TJEDAN HRVATA IZ CRNE GORE“

Ovom prilikom želimo da se zahvalimo predsjedniku Republike Crne Gore, **Filipu Vujanoviću** i ministru za zaštitu prava manjina **Gzimu Hajdinagi**, na brzojavima podrške i čestitanju povodom održavanja Tjedna Hrvata iz Crne Gore u Zagrebu. Također hvala Ministarstvu kulture i Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, kao i Skupštini općine Kotor, što su financijski podržali organiziranje ove manifestacije. Zahvalu šaljemo predsta-

Učesnici Okruglog stola „Hrvati Crne Gore“ na „Tjednu Hrvata“ u Zagrebu

vniku Kombinata „13. jul – Plantaže“ iz Podgorice u Zagrebu što nam je uveličao predstavljanje „Bokeške kužine“ u hotelu „International“, donacijom biranih vina iz Crne Gore. Posebno hvala organizatorima u Hrvatskoj: Hrvatskoj matici iseljenika, nositelju organizacije „Tjedna Hrvata iz Crne Gore“, gradu Zagrebu i Turističkoj zajednici grada Zagreba, koji su organizacijski i financijski podržali ovu manifestaciju. Hvala našim Bokeljima u Hrvatskoj, Miru i Robertu Homenu koji su uložili mnogo truda na pripremi koncerta Bokeljskih skladatelja. Svim učesnicima posebne čestitke na odlično pripremljenim i prikazanim programima koje je zagrebačka publika primila sa velikim oduševljenjem i pohvalama.

SUSRETI IZASLANIKA HGDCG S POJEDINIM MINISTARSTVIMA HRVATSKE VLADE

Za vrijeme održavanja manifestacije Tjedna Hrvata iz Crne Gore 22.–28. rujna 2003. predstavnici Udruge Tripo Schubert, Dario Musić, Vladimir Marvučić i **Luka Ciko** iskoristili su boravak u Zagrebu, te su upriličili susrete sa predstavnicima ministarstava Vlade Republike Hrvatske. Vođeni su razgovori o važnim pitanjima za našu Udruhu i hrvatsko pučanstvo u Crnoj Gori. Susreti su održani u Ministarstvu vanjskih poslova sa **Berkovićem**, pomoćnikom

Susret u MUP-u Hrvatske: izaslanici HGDCG u razgovoru s Darkom Vidom i Vesnom Slabinec

ministra i **Andrijom Jakovčevićem**, načelnikom odijela za manjine. Razgovaralo se o položaju Hrvata i prijedlogu Zakona o nacionalnim manjinama u Crnoj Gori, kao i o financijskoj potpori Udruzi. U Ministarstvu unutarnjih poslova vođeni su razgovori sa **Darkom Vidom**, načelnikom uprave, i **Vesnom Slabinec**, načelnicom odjela, o novoj situaciji oko izdavanja potvrda osobama koje ne mogu dokazati pripadnost hrvatskom narodu a u cilju upisa u hrvatsko državljanstvo. Sugovornici su salušali i prihvatili naše prijedloge. U Ministarstvu kulture razgovaralo se s **Blažom Žilićem**, pomoćnikom ministra u svezi izgradnje Hrvatskoga kulturnog centra kao i o financijskoj pomoći „Hrvatskome glasniku“ Razgovori oko mogućnosti edukacije hrvatske djece u Crnoj Gori vođeni su u Ministarstvu prosvjete i športa sa **Ratimirom Kvaternikom**, pomoćnikom ministra, **Nadom Jakir**, načelnicom, i **Nadom Zidar-Bogadi**, savjetnikom. U Hrvatskoj gospodarskoj komori održan je sastanak sa pročelnicom **Zdenkom Pernel** i **Silvom Stipić**, na kome se razgovaralo o boljoj suradnji sa privrednicima u Hrvatskoj, kao i mogućnosti upošljavanja Hrvata u hrvatskim poduzećima koja djeluju u Crnoj Gori. Razgovaralo se s predsjednikom Turističke zajednice grada Zagreba **Vladimirom Velnićem**, koji ujedno obnaša i dužnost potpredsjednika Skupštine grada Zagreba, kao i sa direktorom Turističke zajednice grada Zagreba **Marijom Zmajevićem**. Dogovarani su neki budući programi suradnje.

POKLON UDRUGI

Predsjednik Turističke zajednice grada Zagreba i potpredsjednik Skupštine grada Zagreba gosp. **Vladimir Velnić** za potrebe Udruge i uredništva „Hrvatskog glasnika“ poklonio je digitalnu video kameru „Canon“. Hvala gosp. Velniću.

SUSRET U VAŽNIM INSTITUCIJAMA U HRVATSKOJ

Upriličeni su susreti i s predstavnicima Radio Televizije Hrvatske i Hrvatskoga radija, te sa **Antom Laušićem**, ravnateljem Instituta za migracije i narodnosti, **Lovorkom Čoralić**, znanstvenim suradnikom Hrvatskog instituta za povijest, **Borisom Marunom**, ravnateljem i **Nikolom Jelinčićem**, pomoćnikom ravnatelja Hrvatske matice iseljenika, kao i glavnim urednikom „Maticice“ **Stjepanom Martinovićem**. U tim susretima razgovaralo se o daljem unapređenju suradnje i budućim zajedničkim programima.

SUSRET SA PREDSTAVNICIMA ZAJEDNICE HRVATA U MAKEDONIJI

Susreli smo se sa predstavnicima Zajednice Hrvata u Makedoniji, koji su boravili kao gosti Sabora Republike Hrvatske. Tom prilikom izmjenili smo iskustva o radu udruge i obećali buduću suradnju i kontakte.

TRADICIONALNI SUSRETI

Svaki naš boravak u Zagrebu, prihvaćen je s dobrodošlicom od strane naših sunarodnjaka **Bokelja** iz Hrvatske bratovštine „Bokeljske Mornarice 809“ – Zagreb, kao i naših prijatelja iz Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. To je već postala tradicija.

PROMATRAČKA MISIJA EVROPSKE UNIJE POSJETILA HGDCG

Promatrači Europske Unije sa sjedištem u Podgorici, **Bruno Wahrlichler**, **Gerardo Galettino** i prevodilac

Selma Mehović, posjetili su našu kancelariju u Kotoru 26. kolovoza tekuće godine. Promatrače su ugostili i s njima razgovarali: prof. **Milenko Pasinović**, dopredsjednik Udruge, i **Dario Musić**, tajnik udruge. Kako je to bio prvi posjet promatračke misije Europske Unije našoj Udruzi, gosti su željeli čuti što više o djelokrugu rada, uspjesima i planovima. Raspitivali su se o pravima Hrvata na ovim područjima i problemima sa kojima se svakodnevno susrećemo. Razgovaralo se i o financiranju Udruge, izdavanju časopisa i kulturnim i vjerskim tolerancijama. Gosti su izrazili zadovoljstvo rezultatima razgovora što su ih imali s predstavnicima naše Udruge i obećali ponovni susret.

ZAVRŠENI SREDNJOŠKOLCI NASTAVLJAJU ŠKOLOVANJE U HRVATSKOJ

Ove godine, druga generacija završenih srednjoškolaca hrvatske nacionalnosti iz Crne Gore, organizirano, preko naše Udruge, nastavlja školovanje na fakultetima u Hrvatskoj. Od prije dvije godine, kada je društvo osnovano, organizirani odlazak završenih srednjoškolaca hrvatske nacionalnosti na dalje školovanje u Hrvatsku, a u suradnji sa Hrvatskom maticom iseljenika iz Zagreba, odvija se na opće zadovoljstvo, kako budućih studenata i njihovih roditelja, tako i naše Udruge i HMI iz Zagreba. Ove godine prijavilo se 11 završenih srednjoškolaca iz Kotora i Tivta za upis na fakultete diljem Hrvatske i jedna učenica osnovne škole iz Bara za nastavak školovanja u realnoj gimnaziji u Dubrovniku. Budući bruceši odabrali su fakultete u Zagrebu: psihologija, zemljopis, arhitektura, prometne znanosti, edukacijsko rehabilitacijski, ekonomija; u Splitu – medicina i u Zadru – filozofija, odjel za kulturu i turizam. Želimo im puno uspjeha

SASTANAK UREDNIŠTVA HRVATSKOG GLASNIKA

U prostorijama HGDCG dana 26. kolovoza 2003. god. održan je sastanak uredništva Hrvatskog glasnika. Sastanku su prisustvovali članovi uredništva: **Tomo Grgurević**, glavni urednik, **Tripo Schubert**, predsjednik HGDCG, don **Srećko Majić**, **Neven Staničić**, novinar, **Siniša Luković**, novinar, i **Dario Musić**, tajnik HGDCG. Razgovaralo se o uređivačkoj politici časopisa i temama za peti broj Hrvatskog glasnika. Glavni urednik Tomo Grgurević, zbog bolesti, zatražio je da se razriješi dužnosti, međutim, data mu je puna potpora redakcije i zamoljen je da nastavi sa uređivanjem časopisa koji je sa svakim novim brojem sve bolji, i po temama i kvaliteti, a što potvrđuju čitatelji svojim pismima. Tomo je prihvatio molbu uredništva, ali kao privremeno rješenje, u nadi da će mu se naći zamjena. Hvala Tomu na nesebičnosti i pregalaštvu u radu na našem listu.

SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA HGDCG

Održana je četvrta redovita sjednica Predsjedništva HGDCG, 12. kolovoza 2003. god. u prostorijama Udruge. Sastanku su prisustvovali članovi Predsjedništva: **Tripo Schubert**, **Milenko Pasinović**, **Dario Musić**, **Andrija Krstović** i **Albin Polak**. Na sastanku se govorilo o tekućim problemima Udruge i o predstojećoj manifestaciji u Zagrebu *Tjedan Hrvata iz Crne Gore*.

Također je bilo govora o lakšem dobijanju hrvatske domovnice onim osobama koje nijesu imale mogućnost u ispravama se izjašnjavati kao Hrvati. U suradnji sa Veleposlanstvom iz Beograda i Generalnim konzulatom Republike Hrvatske u Kotoru, a na prijedlog hrvatskih udruza u Crnoj Gori, dogovoren je način na koji bi se

moglo pomoći osobama koje žele postati građani, Republike Hrvatske a za to nemaju potrebne isprave. Date su instrukcije povjerenicima HGDCG po područnicama, pa se mole zainteresirani da se obrate njima ili tajniku Udruge. Razgovaralo se i o mogućnosti aktiviranja članstva u rad Udruge, što je do sada izostalo. Vođen je razgovor o financijskom stanju Udruge koje nije nimalo zadovoljavajuće. Mnogo obećanja, a malo rezultata. Zahvaljujući nastojanju i upornosti pojedinih članova Predsjedništva, a i poboljšanom sakupljanju članarine, uspijevamo nekako ne ići u minus.

AKCIJA POMOĆI BOLESNIMA I NEMOĆNIMA

Obavještavamo zainteresirane korisnike da je završena akcija podjele pelena za odrasle koju smo upriličili krajem ožujka tekuće godine. Polovicom kolovoza podijeljene su posljednje količine. Na naše traženje a na zahtjev našeg članstva, pelene za odrasle smo dobili posredstvom hrvatskog Crvenog Križa. Isporučeno je i podijeljeno 6.000 pelena za odrasle u vrijednosti od 4827 €. Pelene su dijeljene besplatno, a opsluženo je 20 osoba koja su tražile našu pomoć. Zahvaljujemo direktoru Caritasa kotorske biskupije, don Ivanu Čoriću, što nam je omogućio uskladištenje i čuvanje robe u magazinu u Tivtu, kao i službeniku Caritasu, Borisu Mardonoviću, koji nam je asistirao prilikom podjele. Ukoliko bude moguće, pokušat ćemo nabaviti nove količine. Posebna zahvala donatoru ove humanitarne akcije, predsjedniku Hrvatskog Crvenog Križa dr. sc. **Jadranku Crniću**.

POZIV PREDSEDNIKA SRBIJE I CRNE GORE SVETOZARA MAROVIĆA

Prilikom posjete predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića, predsjedniku Srbije i Crne Gore **Svetozaru Maroviću** u Beogradu 10. rujna 2003. iz kabineta predsjednika Svetozara Marovića dobili smo poziv da predsjednik HGDCG Tripo Schubert prisustvuje svečanom ručku u Palati federacije. Poziv je prihvaćen sa zadovoljstvom.

POZIV IZ HRVATSKE MATICE ISELJENIKA – PODRUŽNICA SPLIT

Naša draga suradnica iz Hrvatske matice iseljenika – podružnica Split, **Branka Bezić Filipović**, uputila nam je poziv za učešće na VIII. međunarodnom festivalu duhovne glazbe u organizaciji Hrvatske glazbene mladeži Splita. Festival će biti održan 29. studenog 2003. Ispitat ćemo mogućnost učestvovanja.

POZIV CENTRA ZA GRAĐANSKO OBRAZOVANJE

Dobili smo poziv iz CGO i FES iz Podgorice, za prijavu učesnika za *Školu demokratije* – školu za izučavanje demokratije od teorije do prakse. Školu čine 5 modula u ukupnom trajanju od četiri mjeseca. Nakon završene škole učesnici dobijaju diplomu i stječu pravo na dalje usavršavanje. Poziv smo prihvatili i odabrali polaznika škole.

POZIV IZ KANCELARIJE FONDA ZA HUMANITARNO PRAVO FHP

Od koordinatora kancelarije FHP iz Podgorice, **Aleksandra Saše Zekovića**, upućen je poziv o dostavi izvješća o radu Hrvatskog građanskog društva u ovoj godini, problemima sa kojima se srećemo, komentar o ostvarivanju prava Hrvata u Crnoj Gori, kao i određene preporuke koje

imamo kako bi se položaj Hrvata unaprijedio, a u svezi završnog pisanja Opšteg izvješćaja o položajima manjina i ostvarivanju njihovih prava u Crnoj Gori. Pozivu smo se odazvali i poslali opširno izvješće.

NOVE ČLANSKE ISKAZNICE

Uskoro će se početi izdavati nove članske iskaznice modernog izgleda, plastificirane, tipa kreditne kartice. Pošto će se iskaznice financirati isključivo iz prihoda članarine, to će prvenstvo dobijanja novih članskih iskaznica imati članovi koji redovito plaćaju članarinu i oni, koji zbog teškog imovinskog stanja, istu ne mogu plaćati.

VJESTI IZ POVJERENIŠTAVA HGDCG

Bar

Dobili smo zapisnike sa dva skupa koje su održali članovi ovog povjereništva. Obavještavaju nas o aktivnostima članstva i odluci o redovitim sastancima u prostorijama planinarskog društva „Rumija“. Sastanak je vodila povjerenica za Bar **Zdenka Đurović**. Članstvo je obavješteno o aktivnostima udruge kao i o uspjehu održane manifestacije *Tjedan Hrvata iz Crne Gore* u Zagrebu. Odlučili su da se svake prve srijede u mjesecu održavaju ovakvi sastanci sa ciljem da se članstvo obavještava o radu Udruge, a da jednom, svakih 15 dana, aktivisti dežuraju, po dva sata popodne, radi potreba članstva. Predsjedništvo HGDCG zahvaljuje aktivistima Bara na takvoj aktivnosti i obećava svu moguću potporu u njihovim naporima promidžbe Udruge.

Podgorica

Predsjednik podružnice dr. **Đuro Kojan**, javlja o radu ove podružnice i učlanjenju novih članova, plaćanju članarine, kao i o prodaji „Hrvatskoga glasnika“, te naporima koje ulaže ova podružnica na promidžbi Udruge na području Podgorice. Javljena nam je tužna vijest da je preminula **Božica Vrhovski**, član naše Udruge. Dragi ukučani i rodbino, primite našu duboku sućut.

FORMIRANA PODRUŽNICA U BARU

Dana 17.10.2003. godine održan je sastanak sa članstvom u Baru i tom prilikom formirana podružnica HGDCG – Bar. Sastanku su prisustvovali predstavnici HGDCG iz Kotora Tripo Schubert, Dario Musić i **Albin Polak**, a kao gost pozvan je drugi konzul Generalnog kon-

Sastanak u Baru radi formiranja podružnice

zula Republike Hrvatske u Kotoru, Ivan Sabolić. U prisustvu 35 članova i ugodnoj radnoj atmosferi izabran je po članku 21 statuta Udruge, Upravni odbor podružnice Bar od 5 članova: **Zdenka Đurović**, **Radojka Mijač**, **Vladimir Medović**, **Ilija Vukotić** i Vladimir Marvučić. Podružnici Bar želimo mnogo uspjeha u radu.

Dario Musić, tajnik

Aktivnosti Hrvatske građanske inicijative – Tivat

HGI RASKINULA KOALICIJU SA DPS I SDP U TIVTU

Središnji odbor Hrvatske građanske inicijative, na sjednici održanoj 4. rujna 2003. godine, većinom glasova donio je odluku o raskidu postizborne koalicije te partije sa koalicijom „Tivat za evropsku Crnu Goru DPS-SDP-DPZSCG“, čime je lokalna vlast u Tivtu ostala bez većine u Skupštini općine

„Većina članova središnjeg odbora bila je za raskid koalicije uslijed već poznatih razloga, čime je i prihvaćena inicijativa koju je prije nekoliko dana u tom pravcu podnio Općinski odbor HGI Tivat. Povučići ćemo naše kadrove koji zauzimaju funkcionerska mjesta u lokalnoj vlasti u Tivtu, a što se HGI tiče nikakva nova koalicija s partijama na tivatskoj političkoj sceni u ovom trenutku ne dolazi u obzir i mi smatramo da su prijevremeni lokalni izbori najbolji izlaz iz ove situacije“ – izjavio je tim povodom crnogorskim medijima predsjednik HGI dr Dalibor Burić, dodajući da ne zna hoće li možda neko drugi pokušati da pravi neke nove koalicije.

Povodom raskida koalicije sa DPS i SDP, čelnici

HGI u Tivtu su održali i veoma posjećenu konferenciju za tisak, istakavši tom prilikom da će, nakon povlačenja svojih dužnosnika sa funkcionerskih pozicija u SO Tivat, HGI u lokalnoj Skupštini djelovati kao oporba. Predstavnici jedine hrvatske političke stranke u Crnoj Gori ponovili su da koalicija „Tivat za evropsku Crnu Goru DPS-SDP-DPZSCG“, sa kojom su zajedno vršili vlast, ni do početka rujna još nije ispunila sve svoje obveze prema HGI, preuzete potpisivanjem Aneksa sporazuma o postizbornoj suradnji, parafiranog još 5. veljače ove godine. Osim toga, razlozi za napuštanje vladajuće koalicije su i opće nezadovoljstvo HGI rezultatima rada lokalne vlasti u Tivtu, odnosno nedovoljno uvažava-

vanje interesa Tivta na republickoj razini, pa je predsjednik HGI dr Dalibor Burić ocijenio da su prijevremeni lokalni izbori u tom gradu realnost.

„Nakon tih izbora bićemo tu, za dobrobit ovog grada, i raspoloženi za razgovore sa svima, pa možda i sa starim partnerima, ali na nekim novim osnovama“ – kazao je Burić, dodajući da četiri odbornika HGI u međuvremenu neće u parlamentu podržavati manjinsku vlast DPS-SDP jer to ne bi išlo u prilog raspisivanja novih lokalnih izbora za što se ta partija zalaže. Burić je naveo i da je HGI već duže vrijeme nezadovoljna, te da su njeni odbornici „tehnički odradili“ i posljednju sjednicu Skupštine općine, dajući i na taj način svoj doprinos usvajanju odluka

od interesa za sve, kakve je tada bila i odluka o transformaciji Radio Tivta u javni servis. Član OO HGI Tivat **Darko Škanata** kazao je da njihova koalicija sa DPS i SDP „nikad nije funkcionirala kao jedno tijelo“.

„Mi smo doživljavani samo kao tehnička potreba koalicije 'Tivat za evropsku Crnu Goru', kako bi u parlamentu imali i ta nedostajuća četiri glasa i ni u jednom trenutku nismo osjetili da suštinski participiramo u vlasti“ – podvukao je Škanata, negirajući bilo kakvu vezu ovog poteza HGI s aktivnostima crnogorske opozicije na republickoj sceni, ili sa nedavnim susretima prvaka HGI s visokim dužnosnicima Republike Hrvatske, predvođenim predsjednikom Stjepanom Mesićem.

Siniša Luković

Jedina hrvatska politička stranka u Crnoj Gori obilježila prvu godišnjicu

PRVI ROĐENDAN HGI

Jedina politička stranka sa hrvatskim nacionalnim predznakom u Crnoj Gori – Hrvatska građanska inicijativa iz Tivta, 24. kolovoza ove godine obilježila je prvu godišnjicu formiranja inicijativnog odbora koji je rezultirao kasnijim nastupom HGI kao liste grupe građana na lokalnim izborima u Tivtu 20. listopada prošle godine.

„U ljeto prošle godine, nakon što su raspisani prijevremeni lokalni izbori u najmanjoj bokeljskoj općini, intezivirane su aktivnosti na artikuliranju prvog organiziranog političkog nastupa Hrvata u Crnoj Gori

nakon pauze od čak 64 godine. Prije toga, posljednja hrvatska stranka koja je uzela učesće u političkom životu Tivta bila je Hrvatska seljačka stranka na izborima u Tivtu 1938. godine. Na vanrednim lokalnim izborima u listopadu 2002. HGI je postigla odličan rezultat jer nam je povjerenje ukazalo 1015 građana Tivta, čime smo osvojili 4 odbornička mandata i postali „jezičac na vagi“ u lokalnoj Skupštini. Opređijeljeni za očuvanje skladnog multietničkog suživota građana Tivta, ali i artikulaciju i bolju zaštitu interesa hrvatskog puka, ušli

Godišnjica HGI u Gornjoj Lastvi

Aktivnosti KZU „Napredak“ iz Gornje Lastve

ODRŽANE DVADESET DEVETE „LASTOVSKE FEŠTE“

smo u lokalnu vlast zajedno sa koalicijom „Tivat za evropsku Crnu Goru DPS-SDP-DPZSCG“ i učinili da se Hrvati, kojih je u Tivtu značajan broj, ponovno nakon duže pauze pitaju o svim činjenicama važnim za razvoj ove sredine“ – rezimirao je tim povodom učinak u prvoj godini postojanja HGI predsjednik te partije dr **Dalibor Burić**.

Prema njegovim riječima, iako najmlađi činilac na političkoj sceni Crne Gore, HGI je važna jer je jedina stranka hrvatske manjine, što bi svi na ovim prostorima morali više uvažavati. Ovo, inače, veoma cijene i uvažavaju dužnosnici Republike Hrvatske, pa su čelnici HGI, uz ostale prvake hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori, već dva puta u posljednja dva mjeseca bili u prilici da o svojim problemima i potrebama razgovaraju i sa samim hrvatskim predsjednikom Stjepanom Mesićem.

„Mislim da bi se više pažnje moralo obratiti na probleme i potrebe građana ovog etničkog korpusa u Crnoj Gori, odnosno Tivta i Boke kao sredine u kojoj ima najviše Hrvata, a ne da nas političari ili mediji u Crnoj Gori marginaliziraju.“ – kazao je Burić, dodajući da je HGI 68. po redu politička stranka registrirana u Ministarstvu pravde Crne Gore, nakon što je krajem svibnja ove godine održala osnivački Sabor te stranke u Tivtu.

Povodom prve godišnjice HGI, u Gornjoj Lastvi kod Tivta priređena je prigodna svečanost za osnivače i prijatelje te partije, a kojoj su pored rukovodstva HGI, nazočili i predstavnici hrvatskog konzulata u Kotoru predvođeni konzulom **Petrom Poljanićem**, kao i predstavnici ostalih hrvatskih udruga u Crnoj Gori. Tom prigodom predsjednik stranke dr Dalibor Burić obitelji pokojnog Tihomira Nikolića, jednog od osnivača HGI, predao je posebnu zahvalnicu za promicanje hrvatske svijesti.

Siniša Luković

Kulturno-zavičajna udruga „Napredak“ i ove se godine potrudila da tokom kolovoza u tom atraktivnom starom bokeljskom selu na obroncima Vrmca oko tri kilometra udaljenom od Tivta organizira tradicionalne kulturno-zabavne manifestacije „Lastovske fešte“ i „Večer u mlinu“, po kojima je Gornja Lastva prepoznatljiva i u široj regiji Boke kotorske.

Nakon što su je kiša i loši vremenski uvjeti odgodili za tjedan dana, tradicionalna „Lastovska fešta“ održana je 8. kolovoza uz dobru posjećenost kako mještana, tako i brojnih turista koji odmaraju na tivatskoj rivijeri, a nije izostao ni uobičajeni dolazak Bokelja koji žive u Hrvatskoj i koji svakog ljeta posjete svoj zavičaj. Manifestaciju koja se organizira već 29 godina za redom, po tradiciji je otvorio svečani odred podružnice Bokeljske mornarice Tivat. Mornari i oficiri Bokeljske mornarice postrojili su se na platou ispred gornjoplastovske crkve Svete Marije, gdje su odigrali tradicionalno bokeljsko kolo uz glazbenu pratnju Glazbeno-prosvjetnoga društva „Tivat“, koje je potom održalo i kraći promenadni koncert.

Domaćini iz Kulturno-zavičajne udruge „Napredak“ iz Gornje Lastve za posjetioce fešte su pripremili i uobičajen ugostiteljsko-zabavni program u kome je ove godine nastupila grupa „Exodus“ iz Herceg-Novog. Priredbe u Gornjoj Lastvi nastavljene su 22. kolovoza, tradicionalnom „Večeri u mlinu“. Opet uz solidnu posjećenost publike, u ambijentu starog gornjoplastovskog mlina za masline, otvorena je izložba umjetničkih slika iz fundusa tivatske galerije „Buća-Luković“, a posjetioци ove priredbe bili su u prilici nazočiti i revijalnom koncertu klapskog pjevanja. Pored domaćih sastava „Alkima“, „Bisernice Boke“ i „Bo-

Kolo Bokeljske mornarice na otvaranju „Lastovske fešte“

Hrvatska klapa „Luka Ploče“ na fešti „Veče u mlinu“

keljski mornari“, nastupila je i klapa „Assa voce“ iz Podgorice te posebni gosti, klapa „Luka Ploče“ iz Hrvatske koja je i pobjednik Festivala klapskog pjevanja u Omišu.

Aktivnosti KZU „Napredak“ u rujnu su nastavljene organiziranjem internacionalne arhitektonske radiostrukcija pod nazivom „Rekonstrukcija i očuvanje ambijentalne cjeline sela na primjeru Gornje Lastve“, koja je u tom selu priređena u suradnji sa crnogorskim princom Nikolom II. Petrom Njegošem. Ovaj skup održan je na tragu slične manifestacije koja

je u okviru „Cetinjskog bijenala“ u Gornjoj Lastvi priređena prošle godine, a imao je za cilj da sagleda mogućnosti i načine za obnovu starih ambijentalnih cjelina u Crnoj Gori suglasno načelima održivog razvoja i zaštitom arhitektonskog naslijeđa, odnosno životne sredine.

U radu ovogodišnjeg skupa u Gornjoj Lastvi koji je trajao dva tjedna, učestvovali su absolventi i postdiplomci Arhitektonskog fakulteta iz Pariza te studenti arhitekture i arhitekta iz Crne Gore pod vodstvom profesorke **Lorans Fevil**.

S. L.

Iz budžeta Vlade Republike Hrvatske financirat će se značajni projekti u Boki

300 TISUĆA KUNA ZA IZGRADNJU HRVATSKOGA KULTURNOG CENTRA

Među brojnim programima i projektima koji će bit financirani iz sredstava Državnog proračuna Republike Hrvatske za ovu godinu bit će niz projekata iz Boke kotorske. Za potporu informatičkom obra- zovanju Hrvata u Boki firmi IDK odobreno 75 tisuća kuna. Potpori programa HKD „Napredak“ iz Tivta za izradu narodnih nošnji namijenjeno 40 tisuća kuna, a za opremanje Hrvatskog kluba u Tivtu 55 tisuća kuna. Najviše sredstava, u iznosu 300 tisuća kuna, namijenjeno izgradnji Hrvatskoga kulturnog centra u Kotoru, shodno zahtjevu Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore iz Kotora.

Na osnovu Odluke Vlade Republike Hrvatske u Zagrebu je potpisan Ugovor o korištenju sredstava državnog proračuna Republike Hrvatske za programe iz područja kulture. Ugovorom koga su potpisali **Tripo Shubert**, predsjednik Hrvatskog građanskog društva Crne Gore i **Blaž Žilić**, pomoćnik ministra kulture Republike Hrvatske predviđeno je da se obezbijedi 300 tisuća kuna za izgradnju Hrvatskog kulturnog centra u objektu crkve sv. Frana u Kotoru. Tom prilikom je utvrđeno da će Ministarstvo kulture vlade Hrvatske blagovremeno obezbijediti sredstva te da će Hrvatsko građansko društvo Crne Gore koristiti sredstva namjenski i ugovoreni program izvršiti do 15. prosinca ove godine. Korisnik se također obvezuje da Ministarstvu dostavi izvješće o realizaciji koje sadrži kratak opis izvršenja programa, financijski pregled realizacije, fotokopije ugovora i računa sa izvoditeljima radova ili dobavljačima, te fotokopije virmanskih plaćanja.

Inače, crkva svetog Fraspomenika kulture, sagra-

đena je nakon što je došlo do rušenja franjevačkog samostana na Gurdiću 1656. godine, kojega je 1288. godine podigla Jelena, žena srpskog kralja Uroša I. Tada su se franjevci preselili u novi samostan u južnom dijelu grada. Uz samostan koji je nastao adaptacijom starijih zgrada i korištenjem dijelova klaustara samostana na Gurdiću, podignuta je 1688. godine nova crkva posvećena sv. Franu. Nad uličnim svodom, između crkve i samostana, kasnije je izgrađen zvonik.

U periodu 1808.–1813. godine samostanske zgrade pretvorene su u vojarnu, a crkva je stavljena van funkcije. Po dolasku Austrije crkva je bila vraćena kultu i u njoj se služilo do 1840. godine.

Crkva sv. Frana danas predstavlja jednu od najugroženijih građevina unutar gradskih zidina Kotora. Građevina je u ruševinama i bez krova. Propadanju zidnih konstrukcija doprinio je i negativni uticaj atmosferskih padavina, kao i nebriga građana Kotora koji su ovaj prostor koristili kao deponiju smeća. Propadanju je izložen i zvo-

nik koji predstavlja jednu od najvrijednijih vizualnih slika Starog grada. Položaj zvonika nad uličnim prolazom izgrađenim između crkve i samostana i u urbanističkom smislu predstavlja atraktivno rješenje.

Program radova na crkvi sv. Frana predviđa vraćanje starog izgleda zvoniku, kao i osposobljavanje njenog prostora za novu, savremenu namjenu.

U prvom redu potrebno je provesti konstruktivnu sanaciju građevine, što podrazumijeva mjere statičkog i seizmičkog osiguranja i izgradnju nove krovne konstrukcije na crkvi i prostorijama na istočnoj strani zvonika. Inače, na zidovima ovih prostora i u zvoniku uočeni su ostaci slikane dekoracije za koju treba predvidjeti odgovarajući stručni tretman.

Potrebno je ispitati prvobitni izgled rozete na zapadnoj strani čiji elementi nedostaju na građevini. Pored restauracije profiliranog vijenca na zapadnoj i sjevernoj fasadi potrebno je obnoviti profilirani vijenac u unutrašnjosti crkve. Uz restauraciju izgleda polukružnih prostora – o

čijoj su vanjskoj obradi sačuvani podaci na istočnom prozoru sjeverne fasade – predviđa se otvaranje drugog zazidanog prozora na sjevernom zidu, kao i otvaranje kružnog prozora na istočnom zidu.

Uvjeti za utvrđivanje izgleda prvobitnog poda steći će se nakon uklanjanja šuta i drugog materijala iz unutrašnjosti crkve. Za restauraciju poda potrebno je pažljivo čuvanje svih originalnih partija kako bi se uklopile u novo rješenje.

Optimalno korištenje prostora postiglo bi se izgradnjom galerije u visini prvobitne horske konstrukcije na zapadnoj strani. Jednokrako stepenište za galeriju – budući da zbog visine galerije zahtijeva znatnu dužni krakova – moguće je postaviti uz južni zid, a studijom rješenja mogu se pokazati i druge varijante.

Sa odobrenim sredstvima zaokružila bi se prva faza restauracije crkve sv. Frana. Nakon izrade projekta druge faze, koja bi obuhvatila uređenje enterijera namjenskih prostora, konkurirat će se u 2004. g. za dodatna sredstva.

Iz tajništva HGDCG

(Ne)očekivani kraj „Jugooceanije“ Kotor

POTOPLJENA FLOTA

Nekada je „Jugooceanija“ imala flotu od 26. brodova, čija je prosječna starost bila malo iznad 10 godina. Postojali su odlični uvjeti za dalji razvoj. Sada je „Jugooceanija“ bez brodova, a više tisuća bokeljskih pomoraca ostalo je bez posla. Zašto je do ovoga došlo – postoje različita mišljenja. Međutim, evidentno je da Vlada Crne Gore nije vodila odgovarajuću politiku prema ovoj pomorskoj kompaniji i brodarstvu uopće. Sada po prvi put, nakon 12 stoljeća, svjetskim morima ne plovo bokeljski brodovi.

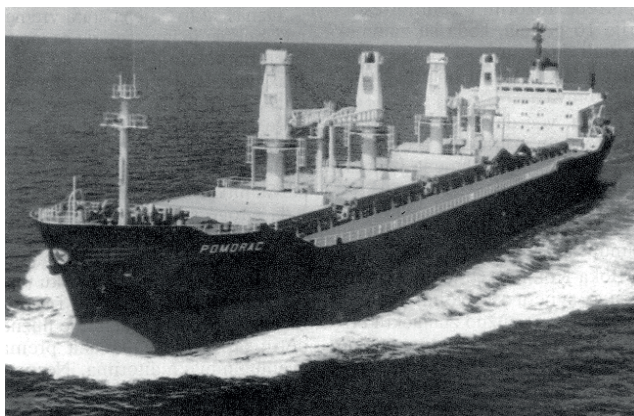
Danas „Jugooceanija“ nema niti jedan brod, a nekada je imala flotu od 26 brodova sa preko 800 tisuća tona nosivosti. Više nijedan naš pomorac ne plovi svjetskim morima na bokeljskim brodovima. Prije kratkog vremena okončan je jednomjesečni štrajk preko 50 pomoraca „Jugooceanije“ koji su se na taj način izborili da im budu isplaćene zaostale plaće. Samo nekoliko dana kasnije Privredni sud u Podgorici presudio je da se od sredstava koja će se dobiti prodajom broda „Novi“, isplate plaće članovima posade ovog broda. Da li će se uopće podmiriti dugovanja prema više stotina članova kolektiva „Jugooceanije“ teško je vjerovati, jer je sva imovina kolektiva pod hipotekom.

Radi ilustracije sadašnjeg stanja, evo i nekoliko podataka za podsjećanje, kakvo je nekada bilo ugledno bokeljstvo pomorstvo i gdje je sada dospjelo. U vrijeme propasti Mletačke Republike Bokelji su imali flotu od 530 jedrenjaka. Uslijedila je kriza koja je dostigla kulminaciju krajem drugog svjetskog rata. Nakon toga je bilo formirano Brodarsko društvo „Lovćen“ sa svega nekoliko starih brodova velike obalne plovidbe.

Ugledni Bokelji i pomorski stručnjaci nisu bili zadovoljni stanjem. Zato su, uz mnogo rizika, zahtijevali da se sprovede decentralizacija jugoslavenske flote. Ona je realizovana 1955. godine. „Jugoslavenska oceanska plovidba iz Kotora dobila je decentralizacijom 6 starih parnih brodova, čija je prosječna starost bila 37 godina, koje joj je ustupila „Jugolinija“ bez obve-

ze vraćanja. Te godine počeo je „Pohod 282 zaposlenih u svjetske pomorske visine“. Sretna je okolnost da su se tada na okupu našli mnogi ugledni bokeljski stručnjaci na čelu sa **Savom Starovićem**, koji je najzaslužniji za razvoj novog kotorskog poduzeća. Pod njegovim neposrednim rukovodstvom stvorena je flota od 26 brodova. Odlaskom

duzimate mjerne kako bi se što prije preovladala kriza. Vlada Crne Gore, iako u teškoj situaciji, ipak nije pronalazila najbolja rješenja da se spasi što se spasiti može. Dokaz za ovo su i kadrovska rješenja. Nakon prinudne smjene direktora Antona Maškova, kapetana duge plovidbe i priznatog pomorskog stručnjaka, uslijedilo je postavljanje više

Brod „Pomorac“

ovog stručnjaka, iz političkih motiva, flota „Jugooceanije“ počela je tonuti. Krajem 1990. godine kotorski brodar je raspolagao sa 22 broda kapaciteta 719 tisuća DWT. Prosječna starost bila je 14,4 godine. Te godine prevezeno je 4.146.752 tone tereta, čime je 1400 uposlenih ostvarilo devizni priljev od 66.604.000 dolara bruto, odnosno 26.341.000 neto.

Sedam godina kasnije flota kotorskog brodarstva svedena je na 14 brodova, kapaciteta 509.587 DWT, prosječne starosti 17,3 godine koji su prevezli 2.876.000 tona. Oko 850 uposlenih prihodovalo je od vozarine 27.372.000 dolara dok je gubitak iznosio, izražen u dinarima, 105.608.000.

Nakon ovog vremena i ukidanja sankcija, nisu pre-

„Jugooceanije“ je nemilosrdna rasprodaja brodova, poslije moje smjene 1994. godine i ukidanja sankcija. Svi brodovi prodati su daleko ispod svoje vrijednosti za smiješno male iznose. Samo u 1997. godini, u paketu je odjednom prodato 6 brodova za 8,5 miliona dolara. Vrijednost tih 6 brodova na svjetskom tržištu, u vrijeme kada su prodati, iznosila je 21 milion dolara. ‘Jugooceanija’ nije dobila ni svih ugovorenih 8,5 miliona dolara, jer je dio te sume otišao raznim brokerima ili za usluge trećim licima koji su tobože pomogli da se ostvari ova „divna trgovina“. Takođe je jedan dio te sume oduzet ‘Jugooceaniji’ zbog višemjesečnih čekanja na rješavanje problema iz kupoprodajnih ugovora“.

Samardžić, u čije vrijeme je i započet sunovrat kotorskog brodarstva, ne govori o svojim „originalnim poslovnim potezima na Malti“ u vrijeme sankcija, ali zato ocjenjuje period nakon svog razrješenja sa dužnosti: „Poslije ukidanja sankcija, brodovi su bili popravljani najvećim dijelom u stranim brodogradilištima za enormno visoke cijene, do tada bez presedana u svjetskoj pomorskoj praksi. Tako je za popravak broda ‘Kordun’ u Južnoj Africi, potrošeno preko 2,5 miliona dolara. Brodovi su potom prodavani za osjetno nižu cijenu od one koja je plaćena za popravak i dokovanje. U tome su posebno karakteristični slučajevi broda ‘Šumadija’, koji je popravljen u Bijeloj, zatim prodat, pa ponovo kupljen, svaki put na grdnu štetu ‘Jugooceanije’“.

Danas više niti jedan brod „Jugooceanije“ ne plovi.

To je činjenica, kao i podatak da akteri zbivanja sa sebe skidaju svu krivicu. **Miodrag Vuković**, aktualni visoki funkcioner DPS i

scene ona loša politika koja je sve radila da i Crnoj Gori bude takođe loše. Ušlo se u transformaciju ovog crnogorskog i kotorskog podu-

pješno voditi konkurentsku borbu na svjetskom tržištu brodskog prostora. Naši susjedi Slovenci i Hrvati, sa kojima smo nekada živjeli

podršku za realizaciju vlastitih programa.

Sada je već sasvim izvjesno da svjetskim morima u skoro vrijeme neće zaploviti brodovi „Jugooceanije“. Jedan od razloga je što se aktualna crnogorska vlast prema resursima mora ne odnosi domaćinski.

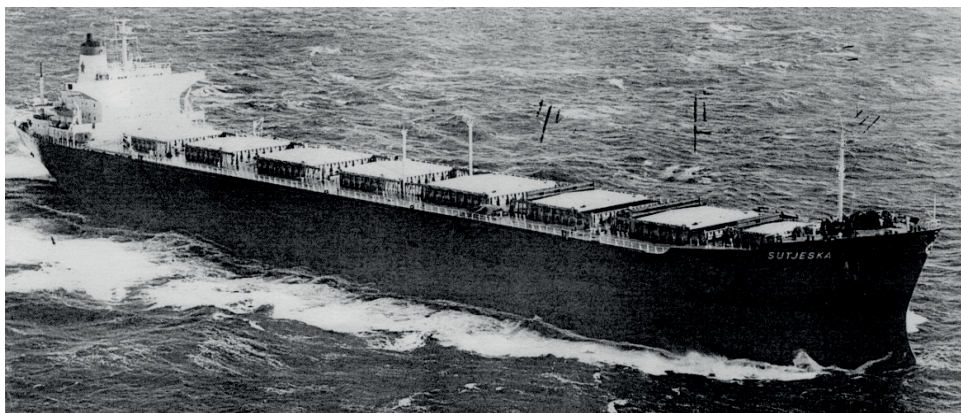
Posljednjih mjeseci, ipak je „Jugooceanija“ bila na naslovnim stranama tiska, a vidno mjesto je imala na radiju i televiziji. Štrajk više od 50 pomoraca „Jugooceanije“, kojima su se pridružile i više supruge, dao je rezultat. Skoro sve obveze prema štrajkačima su ispunjene, ali su oni to skupo platili svojim zdravljem.

Pomorci su, također, nezadovoljni i presudama Privrednog suda u Podgorici. Naročito je razočarenje izazvala presuda povodom prodaje broda „Orjen“. Međutim, nije na nama da ocjenjujemo rad suda. Tada su pomorci istakli da je više od 50% vrijednosti prodanog broda isplaćeno Jadranskom brodogradilištu „Bijela“ za boravak broda u brodogradilištu. Tvrdi se da je to jedan od nezabilježenih presedana. Cijene ležarine, veza i ostalih usluga Bijeljana su veće nego na dokovima svjetskih luka od Njujorka do Kalkute.

I još jedan problem: Kotor ima Srednju pomorsku školu i Fakultet za pomorstvo. Iz ove dvije obrazovne institucije svake godine izlazi više desetina stručnjaka. Za koga se oni školuju? Za crnogorske broderske kompanije ne! Gdje će učenici i studenti obaviti praksu kada naših brodova nema. Kako ih zaposliti? Dugo vođena akcija da se organizira njihovo zapošljavanje preko Republičkog zavoda za zapošljavanje odjednom je prekinuta.

Istina, formirana je „Crnogorska plovidba“ čija je zadaća, između ostalog, stvaranje uvjeta za obnovu naše flote. I tu se stalo. Neki od imenovanih stručnjaka zarađuju kruh ploveći na inozemnim kompanijama.

T. Grgurević

Brod „Sutjeska“

višegodišnji predsjednik Upravnog odbora, drukčije od Nikole Samardžića vidi razloge krize. On ističe da se tada činilo sve da se spasi što se da spasiti, i konstatira da se „Crna Gora okrenula „Jugooceaniji“, pokušavajući na raznorazne načine da spasi flotu i obezbijedi egzistenciju lju-

zeća. Od društvenog postalo je akcionarsko društvo s novom vlasničkom strukturom, u kojem kapital sadašnjih i ranijih radnika učestvuje sa 47,7%, kapital fondova sa 26% i kapital države sa 26,4 %.

Sada od svega toga nema ništa. Sve je propalo. Očito, sve što se činilo nije dalo

u zajedničkoj državi Jugoslaviji, i sada posluju, grade nove brodove, stare i tehnološki nerentabilne zamjenjuju novim. Opstali su jer se znalo što se hoće, a to je, između ostalog, da se na čelu pomorskih firmi nađu dokazani i provjereni stručnjaci, a ne ljudi kojima je jedina kvaliteta politička

Bokeljska fešta na „Dalmaciji“

„BISERNICE BOKE“ NA KRUŽNOM PUTOVANJU JADRANOM

Nakon više od dvije godine nastupa na putničkom brodu „Dalmacija“, kada su u kotorskoj luci pjevale za putnike, klapa „Bisernice Boke“ bila je gost ovog broda. Na tom vrlo ugodnom putovanju posjećeni su Dubrovnik, Korčula, Split, Venecija i Pula. Zahvaljujući inicijativi i angažiranju kapetana broda Branka Škorića, za vrijeme boravka u Puli, na brodu je organizirana bokeljska fešta. Ogranak Bokeljske mornarice iz Pule, zajedno sa „Bisernicama Boke“, upriličio je koncert za goste broda, Bokelje i njihove prijatelje iz Pule. „Bisernice Boke“, obučene u bokeljsku nošnju, izvele su dio mjuzikla „Na kotorskoj pjaceti“, dok su članovi „Bokeljske mornarice“ iz Pule odigrali kolo „Bokeljske mornarice“.

Tom prilikom gosti su uživali u specijalitetima Bokeške kuhine koje su pripremili vrsni kuhari broda prema uputstvima Vlaste Mandić, voditeljice klape „Bisernice Boke“. Prisutni gosti nagradili su aplauzom sve učenike koncerta. Kapetan broda Škorić uručio je Bokeljima, u znak zahvalnosti, prigodne diplome.

V.M.

di vezanih za nju. Krenula je Crna Gora u ekonomske i političke promjene pokušavajući da ekonomskim i političkim reformama stvori uslove za brzo pridruživanje Europi i svijetu čim prestanu sankcije i ode sa

očekivane rezultate. Sigurno je da su prethodne godine bile krizne u svjetskom brodarstvu. Međutim, mnoge svjetske kompanije su se brzo oporavile i izišle materijalno i kadrovski znatno ojačane da mogu us-

podobnost. Istina, u Crnoj Gori je bilo teško naći stručnjake koji bi pristali, u ondanjnim uvjetima, voditi jednu pomorsku kompaniju. Oni to ne bi prihvatili jer su, kao stručnjaci, procjenjivali da ne bi imali

Boka Kotorska ugrožena zagađivanjem

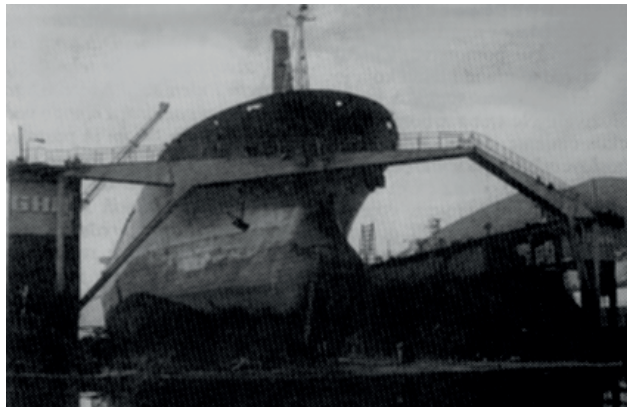
ZALJEV BEZ ZAŠTITE

Ove godine registrirani su brojni ekološki incidenti u akvatoriju Bokokotorskog zaljeva i u priobalnom pojasu. Kada već država i njene institucije ne štite zaljev, organiziraju se žitelji pojedinih područja da sami zaštite svoju okolicu. Evidentno je da je Zaljev sve više zagađen prvenstveno nemarom onih koji bi trebali da ga zaštite i tako pokazuju da bar netko u ekološkoj državi Crnoj Gori radi na zaštiti. U raspravama odgovorni za zaštitu optužuju svakoga ali nitko ne vidi, ili neće da vidi, svoj dio krivice.

Davno je Boka Kotorska proglašena, zbog svoje izuzetne ljepote, nevjestom Jadrana. Kotorski zaljev je proglašen za svjetsko kulturno i prirodno nasljeđe kod UNESCO-a u Parizu, a Bokokotorski zaljev nalazi se u asocijaciji trideset najljepših zaljeva svijeta. Tamo neće dugo ostati i to ne zbog toga što stranci imaju nešto protiv njega, nego zato što odgovorni subjekti u ekološkoj državi Crnoj Gori ne čine ni minimum onoga što bi morali da ga zaštite. Naprotiv, kao da se utrkuju da ga pretvore u „mrtvo more“. Prisetimo se samo nekih najnovijih slučajeva.

Tijekom proljeća Javno poduzeće „Morsko dobro“ iz Budve došlo je na zaista „originalnu ideju“ da, skupa sa Rudnikom boksita iz Nikšića, „utopi“ u akvatorij Kotorskog i Risanskog zaljeva oko 200 tisuća kubika kamenog otpada, nastalog prilikom izgradnje puta Grahovo – Risan. Tada je direktor „Boksita“ izjavio da je spreman pomoći općinama ovog regiona. Da li je uopće bio svjestan koliko bi ta pomoć bila štetna za floru i faunu Bokokotorskog zaljeva? Nego, njemu je i za oprostiti. Međutim, ponašanje odgovornog direktora „Morskog dobra“ ne može se podvesti pod onu krišćansku: „*Oprosti mu Bože, jer ne zna što čini*“.

Zar nije, prije početka razgovora sa „Boksitima“ o deponovanju kamena u zaljev, trebalo razgovarati i postići dogovor sa općinama ovog regiona? Zar nije trebalo saslušati mišljenje stručnjaka Zavoda za biologiju mora iz Kotora, čiji je zadatak zaštita voda duž Crnogorskog primorja? Za-

Jadransko brodogradilište „Bijela“

što je propušteno da se ovo uradi? Zar niju odgovorni u „Morskom dobru“ već imali jedno loše iskustvo kada su na tisuće kubika kamenog otpada bačene u more na kraju Kotorskog zaljeva kada je probijan tunel „Vrmac“? Iz toga dijela zaljeva gotovo je iščezla riba. Ne treba objašnjavati zašto!!!

Reagirali su građani, nevladine organizacije, ljubitelji prirode, koji su opomenuli odgovorne da to ne čine. Zavod za biologiju mora još jednom je pokazao svoju principijelnost oštro se suprostavivši takvoj nakani. Međutim, ko sluša instituciju čijih desetak doktora nauka primaju plaću, između ostalog, i da bi zaštitili prirodu. Kao da ovdje ima i nekih većih interesa od obrane jednog od najljepših zaljeva svijeta? Za sada se čuti o tome hoće li ova akcija biti realizirana. Međutim, nema odlučnosti da se zatraži odgovornost odgovornih a, sve dok netko ne bude snosio posljedice za svoje propuste, moći će se raditi kako se radi.

U akvatoriju Bokokotorskog zaljeva, čija je površina 86 km², gdje je oko je 2.400.000 m³ vode, nalazi se pet luka i dva brodogra-

tor Instituta za biologiju mora, izjavio je prije kratkog vremena da u Bokokotorskom zaljevu ima poprilično zagađivača. Poseban akcenat stavio je na brodogradilišta u Bijeloj i Tivtu i „Jugopetrolovo“ postrojenje u Lipcima. Kazao je da su to ekološke bombe koje mogu svakog časa „eksplozirati“. Iskusni stručnjak je naglasio: „*Dovoljno je da se u zaljev izlije samo pet-šest tona mazuta ili sličnog materijala i da on bude zagađen za duže vrijeme.*“

Višemjesečna događanja, vezana za instaliranje silosa u luci Zelenika najbolja su ilustracija stanja i nebriga o zaštiti zaljeva u ekološkoj državi Crnoj Gori. Protesti, i to sasvim opravdani, stizali su sa svih strana. Postupak nadležnih koji su morali izdati odgovarajuća dokumenta da bi se steklo pravo na njihovu izgradnju, školski je primjer kako ne treba raditi. Izjave brojnih odgovornih, date u vezi ovog slučaja, još više optužuju upravo njih same.

Izgradnju silosa zatražilo je AD „Mješovito“ iz Herceg-Novog, koje je nadležnim organima dostavilo potrebnu dokumentaciju. Rukovodstvo općine Herceg-Novi u međuvremenu je stavilo van snage potrebnu dokumentaciju. Ministarstvo za uređenje prostora Vlade Crne Gore prihvatilo je projektnu dokumentaciju i izdalo građevinsku dozvolu. Stanje, nastalo nakon dobijanja građevinske dozvole, najbolje ilustrira izjava poznatog ekologa dr. Sretena Mandića: „*U Bokokotorskom zaljevu ima zaista puno tempiranih bombi, a ovo bi bila samo još jedna, istina poveća, koja bi ozbiljno ugro-*

zila ovaj fjord. Red je, valjda, da bombe, postavljene ranije, skidamo, jednu po jednu, a ne da postavljamo nove. Rasuti cement bi, nema sumnje, ugrozio biljni i životinjski svijet, kako na moru, tako i na kopnu.“

U Ekološkom društvu „Boka“ su, takođe, mišljenja da silos ne treba graditi u ovoj izuzetno turističkoj zoni, u neposrednoj blizini Herceg-Novog.

Mještani Zelenike, najviše pogođeni ovim činom, reagirali su na jedino mogući način. Najprije su preduzeli niz akcija da bi odgovornima skrenuli pažnju na ponašanje koje je suprotno interesima, ne samo mjesta, nego i općine, i Crne Gore. Obećano je da će se stanje razmotriti, da će se svi ispitati. Uslijedile su izjave subjekata koji su učestvovali u ovim događajima: **Đura Četkovića**, predsjednika općine Herceg-Novog, **Dragana Ivančevića**, direktora JP „Morsko dobro“, **Ranka Radovića**, ministra za uređenje prostora i mnogih drugih. I, kao u svim ostalim slučajevima, krivaca za ovaj „slučaj“ bilo je, ali, uvijek je netko drugi odgovoran. Te ličnosti nisu identificirane, iako ih građani znaju. Ne treba zaboraviti da odgovorni mogu odgovarati za učinjeno, ali i za nečinjenje.

Kada su vidjeli da sve njihove intervencije ne daju rezultat, žitelji Zelenike odlučili su da „okrenu ćurak naopako“. Formirali su Krizni štab koji je odlučio da građani svojom nazočnošću blokiraju luku sve dok se problem ne razriješi. Sada obje strane optužuju jedna drugu i naravno, skidaju sa sebe odgovornost. Ovo nije ništa novo: i do sada su se na ovaj način sakrivali krivci. Žalosno je što ih nikada nitko od odgovornih, koji treba da sprovede propise, nije ni pokušao pronaći.

Prije izvjesnog vremena „Hemosan“ iz Bara i „Jadransko brodogradilište“ – Bijela potpisali su, prema pisanju „Barskih novina“, ugovor o poslovno-tehničkoj suradnji na zaštiti životne sredine. Po ugovoru,

barsko poduzeće za sanitarnu i ekološku zaštitu preuzimat će otpadne i zalučene vode iz brodogradilišta i obezbijediti akvatorij Bijele od zagađivanja ovakvim vodama.

Ljubitelji zaljevskih ljepota i zaštite sredine bili su zadovoljni ovim poslom. Međutim, stanje se suštinski nije promijenilo nabolje. Prema pisanju „Novosti“ pjeskarenje brodova i dalje ugrožava životnu sredinu na ovom području o čemu svjedoči i crveno more u Herceg-Novskom zaljevu. Pojava „crvenog mora“, što potvrđuje da se ugrožava životna sredina, prema ocjenama stručnjaka Instituta za biologiju mora iz Kotora, nije bila znak za akciju protiv odgovornih. Mnogo je zagađivanja čiji se krivci znaju. Međutim, Lučka kapetanija i drugi subjekti sve to nijemo promatraju, ili daju formalne izjave osude zagađivanja, a potom sve teče po starom.

Evo još jednog karakterističnog slučaja. Prije izvjesnog vremena došlo je do havarije na sustavu odvođenja otpadnih voda iz Kotorskog zaljeva u blizini Krtola. Ustali su mještani i s pravom protestirali navodeći da je nužno što prije poduzeti mjere za saniranje oštećenja. Brzo je reagiralo Komunalno preduzeće Kotor, otvarajući ventile na oštećenom sustavu u blizini Kotora. Sada se te otpadne vode ulivaju u Kotorski, umjesto u Tivatski zaljev. Začudo, ovaj čin nije naišao na osudu Kotorana.

Ovih nekoliko slučajeva zabilježenih u novije vrijeme još su jedan dokaz da odgovorni u republici i bodeljskim općinama, te Lučka kapetanija u Kotoru, nisu spremni konačno preduzeti mjere na ekološkoj zaštiti Bokokotorskog zaljeva. I pored izjava da će se stanje popraviti teško je u to povjerovati, jer mnogi moćnici koji zagađuju zaljev, čini se, iznad su zakona. Sve dok ne budu snosili materijalne i zakonske posljedice svog čina, nema izgleda da će ovaj zaljev, uskoro, biti čistiji.

T. G.

Internacionalni ljetnji karneval u Kotoru

FEŠTE POD MASKAMA

U Kotoru ljetnji karnevali postaju tradicija. Oni su sve atraktivniji za brojne goste. Stižu i priznanja organizatorima za uspjele karnevalske sadržaje koji se prezentiraju na kvalitetan način.

Drugi internacionalni ljetnji karneval, održan u Kotoru krajem srpnja i početkom kolovoza, privukao je pažnju ne samo turista koji su se odmarali na području Boke kotorske, nego i susjednih područja, a prema procjeni odvijanje karnevalske povorke, posljednje večeri pratilo je oko 30 tisuća gledatelja. Ovo svjedoči o velikom zanimanju za ovakve priredbe. Nevladina organizacija „Fešte“ stječe nova iskustva i istodobno veoma uspješno surađuje sa brojnim sličnim organizacijama u Europi, posebno iz Hrvatske i Slovenije.

Da bi se pobudilo što veće interesovanje publike, produženo je i trajanje ljetnog kotorskog karnevala. Ove godine održano je više kulturnih priredbi kao i drugih susreta u sklopu karnevalskih svečanosti.

Drugi internacionalni ljetnji karneval u Kotoru završen je najznačajnijom priredbom – karnevalskom povorkom u kojoj su učestvovali grupe iz Tivta i Budve. Zabilježeno je i prisustvo brojnih grupa iz inozemstva. Nastupile su grupe iz Rijeke – Hrvatska, Strumice – Makedonija, Brežica – Slovenija, Egersfolda – Austrija i Pernike – Bugarska. Sudionike su pozdravili mr. **Jovan Martinović**, „kapo karnevala“ u ime domaćina i **Henri van de Kron** u ime Europske federacije karnevalskih gradova, čiji je član Kotor. Više televizijskih kuća direktno je pratilo odvijanje karnevalskih događanja, dok su desetine drugih imale svoje storije o kotorskom ljetnom karnevalu.

U karnevalskoj povorci, koncipiranoj na zanimljiv način, kretalo se više desetina razigranih maski: gusara, havajki, zmajeva, gladijatora, gospara, sirena, riba, plesačica, trubadura koje je pratila posebna karnevalska glazba. Sve je ovo stvorilo pravu karnevalsku atmosferu u toploj kolovoznoj večeri.

Nakon završetka povorke karnevalska fešta se preselila na gradske ulice gdje su goste zabavljali „Amadeus“ – Dubrovnik, „Montenegro singersi“ – Tivat i kotorski sastav „Tri kvarta“. Veselje je trajalo sve do zore.

Pokrovitelji kotorskog karnevala, koji je ove godine imao internacionalni karakter, bili su Ministarstvo turizma Vlade Crne Gore, Turistička organizacija Crne Gore i Skupština općine Kotor.

Davor Biskupović

Najuspješnije karnevalske fešte do sada

Bokeljska noć u Kotorском zaljevu

SPEKTAKL U ORIGINALNOM ABIJENTU

Bokeljska noć, održana u subotu 16. kolovoza 2003. u akvatoriju kotorskog zaljeva bila je dobro organizirana, a priređivači su uveli neke novine koje su bitno doprinijele redu na području gdje se odvijao defile dekorisanih barki. Interes za ovaj spektakl i ove je godine bio na nivou prošlogodišnjeg. Zato se s pravom, postavlja pitanje kako riješiti najveći problem – parking za goste, kao i njihov ulazak u grad nakon završetka vatrometa koji se posmatra, uglavnom, sa rive. Ovogodišnja Bokeljska noć još jednom je pokazala da je najatraktivnija ljetnja priredba na našem primorju.

Još jedna vrlo uspješna Bokeljska noć pokazala je da se tradicija uspješno nastavlja, a renome koji je nekada imala čuva se i danas. Istina, sada više na njoj nema krunisanih glava, kako je to bilo između dva rata, kada su joj prisustvovali engleski kralj Eduard VIII, egipatski Faruk, grčki, bugarski, rumunski. Prije rata gosti su bili Karadorđevići, koji su se odmarali u Miločer, a poslije rata Josip Broz Tito, kada je 17. rujna 1959. godine održana, po mišljenju mnogih, do sada najljepša Bokeljska noć.

Ove godine zapaženo je da su organizatori znali što žele. Oni su uspješno otklonili mnoge slabosti u akvatoriju zaljeva, na „tribini“ gdje su se odigravali događaji. Sprečavanje neodgovornih da se kreću određenim prostorom doprinijelo je redu i obezbijedilo normalno kretanje povorke dekorisanih čamaca.

Bokeljska noć počela je znatno prije „njenog početka“. Već u 19 sati, na pri-

staništu u ribarskom mjestu Muo, okupilo se oko pedeset barki spremnih za učešće u povorci. Trebalo je dosta vremena da se obave sve potrebne pripreme i utvrdi redosljed barki u koloni koju su predvodile veoma atraktivne jedrilice Jedriličarskog društva „Lahor“. Po tradiciji, u prvom barki išla je Gradska limena glazba. More je bilo tiho i bez vjetra. Dakle, bili su to idealni uvjeti da Bokeljska noć uspije, jer i najmanji vjetar može oštetiti dekor na barkama.

Dok se organizirala povorka, ka Kotoru su se slivale tisuće automobila iz Podgorice, Cetinja, općina Crnogorskog primorja. Žurili su, ne samo stanovnici ovog područja, nego i brojni gosti koji su se ovdje odmarali. Naravno, suočili su se sa velikim problemom: gdje u takvim okolnostima ostavili svoj automobil. Procjenjuje se da je ovogodišnju Bokeljsku noć promatralo više od 30 tisuća osoba. Kotorška glavna gradska vrata bila su isu-

više tijesna da bi kroz njih mogli proći svi koji su željeli, nakon završetka spektakla, ući u Stari grad. Međutim, svima je jasno da se ovaj problem ne može prevazići. Ipak, trebalo bi usmjeravati goste da koriste i ostale ulaze u grad.

Da bi se barke bolje vidjele, ranijih godina bilo je uobičajeno da se ugasi ulična rasvjeta. Ovog ljeta to nije bilo potrebno. U „pravu vrijeme“, neočekivano, Kotor je ostao bez struje. Prekid je trajao skoro jedan sat. Na svu sreću ovo nije imalo veće štetne posljedice.

Defile barki mogli su promatrati samo oni srećnici koji su na vrijeme zauzeli mjesto duž linije obale. Ostali su imali znatno manje mogućnosti. Nakog toga uslijedio je vatromet koji je trajao 15 minuta. Dok su rakete letjele ka nebu brdo Sveti Ivan, gradske zidine i mnoga druga mjesta bila su osvijetljena bakljama. Bio je to izuzetan doživljaj koji ostaje dugo u pamćenju posjetitelja.

Nakon toga slijedila je „selidba“ u Stari grad. Te noći trгови su bili pozornice na kojima se odvijalo mnogo toga lijepog, dragog. Na trgu Svetog Tripuna nastupila je klapa iz Vela Luke, jedna od najboljih u Hrvatskoj, koja je samo nekoliko dana ranije pobijedila na Festivalu klapa u Perastu. Te večeri goste su zabavljali glazbeni sastavi „Tri kvarta“ iz Kotora i „Montenegrosingersi“ iz Tivta. Veselje je trajalo do prvih jutarnjih sati.

Iako je bilo i propusta, posebno pojavom brojnih uličnih preprodavaca i roštiljdžija, sve je proteklo u najboljem redu, pri čemu treba imati u vidu da je te noći u Kotoru bilo tridesetak puta više gostiju nego domaćina. Prema izjavama organizatora, ova priredba je koštala oko 20 tisuća eura. Najveći dio snosio je organizator, Skupština općine Kotor. Zato bi trebalo voditi računa da oni koji od ove priredbe imaju dosta koristi, ponešto od prihoda uplate u korist organizatora.

Održana Fašinada u Perastu

U ČAST GOSPE OD ŠKRPJELA

Fašinada je jedan od najzanimljivijih vjerskih običaja koji se sačuvao u Boki kotorskoj do naših dana a podsjeća na napore koji su uložili Peraštani da bi izgradili otok i na njemu crkvu Gospu od Škrpjela.

U čast Svete Marije Magdalene 22. srpnja ove godine Društvo prijatelja Perasta organiziralo je u Perastu tradicionalnu *Fašinadu* na kojoj je uzelo učešća više od 30 vlasnika barki iz Perasta i obližnjih mjesta, dok se u Perastu okupio veliki broj građana Boke kotorske i turista koji su došli promatrati jednu od

divljeg jasena i nakreanih kamenjem. Zato su odlučili da oko hridi izgrade otok, a zatim i crkvu na njemu. Da bi se ostvarila ova zamisao, oko hridi je trebalo potopiti brojne stare jedrenjake i nasuti tisuće tona kamenja kako bi se dobio prostor za gradnju crkve. U znak sjećanja na taj dan i neimarski pothvat Peraštana, organizira se Fašina-

divljeg jasena i nakreanih kamenjem, krenula je iz Perasta ka otoku. U čelnom čamcu bili su peraški uglednici, koje je predvodio don **Srećko Majić**, peraški župnik. Krenula je u zalazak sunca. Sve barke, međusobno povezane u jedinstvenu povorku, plovile su polako, po lijepom vremenu, dok su ih pokretala vesla. Na do-

jasta iz „Društva prijatelja Perasta“ koji dovode do nepriličnih scena kao što je to bilo i ove godine. U svečanoj povorci nalazili su se ljudi goli do pojasa a u nekim barkama bili su i ljudi u alkoholiziranom stanju koji su pjevali, za ovu priliku, nedozvoljene pjesme. Zapaženo je da je i povorka svake godine sve manja. U prvoj barki od

Povorka barki na ovogodišnjoj Fašinadi

najzanimljivijih i najprivlačnijih pučko-vjerskih svečanosti na našoj obali Jadrana.

Na taj dan, 1442. godine, kako kazuju legende, pronađena je, na škripu pred Perastom, Gospina slika. Peraštani su to shva-

ta. Tako se sada, bacanjem kamenja u more, održava otok izgrađen prije više od pola milenija, i uklanjaju štete nanesene u zimskom periodu.

I ove godine povorka barki, okićenih granama

mak otočiću bačeno je kamenje po nahođenju barkariola. Ovaj svečani čin pratili i turisti. Uveče je u čast Fašinade, priređen koncert.

Oni koji godinama prate Fašinadu, primjećuju da je sve više propusta entuzi-

crkvenih velikodostojnika bio je samo don Srećko Majić. Očito, Društvo prijatelja Perasta mora angažirati više stručnih ljudi na organizaciji. U protivnom, ovaj divni tradicionalni običaj izgubiće u važnosti.

Nagrada „Europa Nostra“ za visoki kvalitet radova na restauraciji katedrale
 sv. Tripuna u Kotoru

BISER U EVROPSKOM DRUŠTVU

Katedrala sv. Tripuna je prva velika romanička crkva na istočno jadranskom prostoru i ujedno najmonumentalniji spomenik toga područja. Njenom izgradnjom došlo je do korjenite izmjene strukture grada, jer je u nju premješteno njegovo sjedište poslije čega je postalo mjesto negovog nukleusa sve do naših dana. Velikom ugledu i naročito poštovanju crkve sv. Tripuna doprinijelo je ne samo premještanje u nju kotorskih biskupa, već prije svega činjenica da su u njoj čuvane mošti svetog Tripuna, kao i okolnost da je podignuta na ostacima zadužbine uglednog kotorskog plemića Andeacija (Andrea Saracenis) iz 809. godine.

Romanička crkva sv. Tripuna svojom arhitekturom, skulpturom, freskama iz XIV. vijeka i bogatim liturgijskim namještajem – od kojega najveću umjetničku vrijednost ima ciborijum iz istog stoljeća – predstavlja dragocjenu riznicu i najpotpunije u istočnojadranskom području osvjetljava razvoj umjetničkih grana koje su u njoj zastupljene kao i umjetničke veze sa drugim evropskim graditeljskim i umjetničkim središtima. Zahvaljujući svom dugom trajanju, (osvećena je 1166.) i poštovanju svetačkih moštiju koje su darovali vjernici raznovrsnim prilozima, uz Katedralu je obrazovana bogata riznica sa brojnim zavjetnim predmetima i sa značajnom zbirkom likovnih djela.

Tokom istraživanja koja su prethodila restauraciji katedrale utvrđena je njena shema osnove u romaničkoj etapi, a od tadašnje elevacije dio visine od 9 m. Utvrđeno je da je tadašnja bazilika bila vizantijsko-lombardijskog tipa i da ona proizilazi iz tradicionalne arhitekture područja i strukturnog sistema preduzetog iz razvijenih graditeljskih sjedišta sjeverne Italije. Otuda su protekle inovacije u strukturnom sistemu sa osobenom gornjom konstrukcijom. Time i pojavom monumentalne skulpture na otvorima i na drugim sekundarnim dijelovima bazilike, njena arhitektura je stekla obilježje zrele romanike, a njena tipološka i

stilska svojstva tijesno su povezani sa zapadnoevropskim graditeljstvom Apulije i Lombardije. Iz Lombardije vodi porijeklo strukturni sistem Katedrale i kapteli kubičnih oblika, a nasuprot tome ostali skulpturalni dekor i struktura trifora sa njenim galerijama nadahnuti su apulijskom i normanskom romanikom. Iz ove posljednje arhitektu-

je obogatila svjetsku riznicu evropske baštine i doprinijela razumijevanju razvoja arhitekture i skulpturalne dekoracije. Ona ujedno svjedoči, ne samo o visokom dometu regionalnog arhitektonskog stvaralaštva, već i o kulturnim vezama i o neposrednom prožimanju graditeljstva i skulpture iz širokog mediteranskog prostora, a po-

tedrale na seizmičke uslove trusnog područja iziskivala je opsežne sanacione radove poslije zemljotresa koji je pogodio Kotor i Crnogorsko primorje 15. aprila 1979. godine. Ti su radovi podrazumijevali preduzimanje jednovremenih istraživanja likovno-stilskih obilježja arhitekture Katedrale i njenog razvoja, kako bi se tokom statičke sanacije i seizmičkog osiguranja izvršila i odgovarajuća konzervatorska obrada ove crkve koja predstavlja najveći i najznačajniji sakralni spomenik Kotora. Grad Kotor je, kao urbana cjelina, zajedno sa svojim širim područjem, upisan na Listu svjetske kulturne i prirodne baštine UNESCO-a.

Radovi su započeti 1983. godine proučavanjem istorijskih izvora, sondažnim arheološkim i arhitektonskim istraživanjima, i izradom dokumentajne postojećeg stanja građevine. Radove je organizovao Opštinski, sada Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor, u saradnji sa Republičkim zavodom spomenika kulture Srbije iz Beograda. Projekat konzervatorsko-restauratorskih radova izradila je prof. dr **Milka Čanak-Medić** u okviru Republičkog zavoda za zaštitu spomenika Srbije iz Beograda. Projekat konstruktivne sanacije i seizmičkog osiguranja izradio je ing. **Radivoje Jaramaz** u okviru projekatanske organizacije „Obnova“ iz Kotora u saradnji s ing. **Stojanom Ribnikarom** iz Ljubljane.

Nagrada „Europa nostra“

re protekli su zvonici na pročelju koje je katedrala imala već u svojoj romaničkoj etapi.

Poslije obavljenih restauratorskih radova romanička etapa Katedrale je postala dominantna u njenoj unutrašnjosti. Upečatljivošću svoje arhitekture a naročito bogatim vajanim ukrasima sa triforama galerije i na liturgijskom namještaju, od kojega su nađeni brojni ulomci, ta etapa Katedrale

sebn o vezama sa apulijskim Barijem, sa kojim je Kotor imao tijesne crkvene i trgovačke odnose. Katedrala je i svjedok ubrznog preporoda urbanog života nastalog u vrijeme kada su ostvarivane transformacije u gotovo svim velikim apulijskim gradovima i zajedno sa njima doprinosi poznavanju najviših umjetničkih dometa srednjevjekovnog kulturnog nasljeđa Evrope.

Potreba obezbjeđenja Ka-

Projekat električnih instalacija izradio je dipl. ing. el. **Erol Čičić** iz Zagreba.

Realizacija projekta započeta je u julu 1987. godine a povjerena je Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture iz Kotora u okviru kojega je formirana i obučena specijalizovana operativna osposobljena i opremljena za složene poslove rada na spomenicima kulture. Operativom Zavoda koju su činili **Miladin Dobrašinić, Vučeta Osmajlić, Ljubo i Stevan Majdak, Ilija Vujović, Ljubiša Petković, Radiša Vasović, Dragan Vuković, Savo Milinkovićb Radoje Gurešić, Krsto Franović, Drago Drljević** i dr. rukovodio je **Miro Franović**.

Uži stručni tim u prvofazi rada, koja je obuhvatala arheološka istraživanja i sagledavanje stanja konstrukcija građevine sačinjavali su prof. dr Milka Čanak-Medić iz Beograda, mr **Jovan Martinović**, arheolog Zavoda iz Kotora i dipl. ing. građ. **Stojan Ribnikar** iz Ljubljane, specijalista

za statiku spomenika kulture.

Za rukovodioca radova imenovana je **Zorica Čubrović**, arhitekta Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor, dok je operativom Zavoda, koja je izvodila radove, rukovodio **Miro Franović**.

Arheološka istraživanja vodili su mr **Jovan Martinović** (sakristija, prezbiterijum i ulica sa sjeverne strane) i **Milica Todorović-Križanac** (unutrašnjost crkve, trg).

Konzervatorski tretman fresaka izvela je **Jasmina Popović-Grgurević**, slikar konzervator Zavoda, uz konsultaciju prof. **Milorada Medića**, višeg savjetnika Narodnog muzeja iz Beograda.

Na izradi dokumentacije u toku istraživanja i poznije restauracije bili su angažovani brojni saradnici (arhitekti, slikari, arheolozi i dr.).

Radove je pratila i davala saglasnost na projekte i poznije dopune projekata uslovljene ishodima daljih istraživanja posebno obra-

zovana Naučno-stručna komisija. Za predsjednika osmočlane komisije, koju su činili članovi Srpske akademije nauka i umjetnosti (prof. dr **Vojislav Đurić**, prof. dr **Vojislav Korać**), Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (prof. dr **Ivo Petrićoli**) i istaknuti istraživači spomeničke baštine iz Splita (dr **Jerko Marasović** i prof. dr **Tomislav Marasović**) i Cetinja (dr **Čedo Marković**), predstavnici Biskupije u Kotoru (don **Branko Sbutega**, don **Anton Belan**), izabran je dr **Miloš Milošević** iz Kotora.

Radove je počev od 1983. do 1991. godine finansirao Republički fond za obnovu područja postradalog od zemljotresa. Od 1991. do 1994. godine sredstva je obezbijevalo Ministarstvo za kulturu Crne Gore, a od 1994. do 1997. godine ulogu investitora vršila je Direkcija javnih radova Crne Gore.

U periodu od 1983. do 1998. godine nosilac svih poslova na Katedrali, uklju-

čujući i izvođenje radova, bio je Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor.

Početkom 1998. godine finansiranje radova preuzeo je Odbor za obnovu katedrale sv. Tripuna pri Biskupskom ordinarijatu Kotor. Od tada pa do kraja 2000. godine, kada su radovi na Katedrali završeni, poslove izvođenja obavljalo je P.P. „**Franović**“ iz Kotora, izvođenje radova povjereno je ekipi majstora iz Soko Banje sa **Milutinom Nešićem** na čelu. Elektroinstalacije osvijetljenja izveo je **Ljubo Biskupović**, a instalacije podnog grijanja po projektu ing. **Zarka Klikovca** izveo je „**Spinel**“ iz Kotora. Koordinaciju izvođenja radova u ovoj fazi vodio je **Miro Franović** u saradnji sa stručnim timom okupljenim pri Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture Kotor.

Zorica Čubrović

(Prilog je preuzet iz dnevnog lista „**Pobjeda**“ – Podgorica, subota.7. juna 2003. godine)

U katedrali sv. Tripuna u Kotoru povodom zavrenih restauratorskih radova

URUČENA NAGRADA „EUROPA NOSTRA“

U nazočnosti brojnih zvanica i učesnika u restauraciji katedrale sv. Tripuna u ovoj crkvi je obavljeno svečano uručivanje nagrade „Europa Nostra“, dodijeljene svibnja 2002. godine u Briselu za radove obavljene na istraživanju, restauraciji i seizmičkoj stabilnosti katedrale. Ovo je bilo još jedno zvanično priznanje cijjenjene europske institucije za višegodišnje uspješno saniranje i vraćanje starog svjetla jednom od najvrijednijih spomenika kulture u Boki kotorskoj.

Ovo prestižno i u svijetu ugledno priznanje, mons. **Ilija Janjiću**, biskupu kotorskom, i **Iliji Laloševiću**,

direktoru Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Kotora, uručio je

Dani Perbelini, predsjednik Naučnog savjeta paneuropske federacije Europe

Mons. Ilija Janjić (lijevo) i mr. Ilija Lalošević (desno) sa Danijem Perbelinijem

Nostre. Perbelini je takođe dodijelio posebna priznanja za izuzetne rezultate u obnovi katedrale projektantu dr. **Milki Čanak-Medić**, izvođaču radova **Miroslavu Franoviću** i dipl. ing. arhitekture **Zorici Čubrović**, rukovoditelju radova. Tom prilikom gost je otkrio tekst plakete Europe Nostre koji je postavljen na unutrašnjem zidu crkve.

Prisutnima i uglednim gostima u ime grada domaćina obratio se **Nikola Samarđžić**, predsjednik općine Kotor. Rječi zahvalnosti uputili su mons. **Ilija Janjić** biskup kotorski, i **Ilija Lalošević**, direktor Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture.

Prof. dr. Luigi Pellegrini održao je u Kotoru predavanje o italijanskom kodeksu iz XIII. stoljeća i vezama franjevaca

MALA BRAĆA U DALMACIJI

Brojne i raznovrsne veze između „Male braće“ sa dviju obala Jadrana bile su česta tema znanstvenih istraživanja u proteklim vremenima. Ovom temom, posebno se bavio ugledni italijanski istraživač prof. dr. Luigi Pellegrini zahvaljujući kojemu se doznaju i mnogi detalji uspješnih aktivnosti fratara na našoj obali. Saznaje se da je Franjevačka biblioteka u Kotoru prije više od pola milenijuma imala preko tisuću knjiga, a među njima četrdesetak inkunabula.

Organizatori predavanja Luigia Pellegrinija, uglednog gosta iz Italije, bili su Franjevački samostan i CDK „Notar“ iz Kotora. Predavanje „*Jedan italijanski kodeks iz XIII. stoljeća i veze ‘Male braće’, franjevaca, sa obije obale Jadrana*“, održano je u dvorani Muzičke škole, a prisustvovao je veliki broj znanstvenih radnika i drugih zainteresiranih za odnose franjevaca iz Italije sa franjevcima iz naših krajeva.

Gosta je pozdravila, u ime organizatora, **Snežana Pejović**, predsjednica CDK „Notar“, koja je istakla da je boravak prof. Pellegrini u Kotoru rezultat dugogodišnje suradnje sa ovim istaknutim italijanskim znanstvenikom. Inače, doktor Pellegrini, koji predaje na Fakultetu za književnost i filozofiju u Kejti, dugo godina se bavi istraživanjem povijesti franjevaca. On je na predavanju posebno govorio o povijesti franjevaca na istočnoj obali Jadrana (u Dalmaciji, Hrvatskoj, Bosni i Crnoj Gori). Drugi dio predavanja bio je posvećen fragmentu manuskripta iz biblioteke Franjevačkog samostana i vezama „Male braće“ sa dvije obale Jadrana. Pellegrini je rezultate istraživanja objavio u jednom italijanskom zborniku, a u skraćenoj verziji na predavanju održanom u Kotoru. On je, kroz analizu sadržaja ovog dokumenta, prezentirao kao osvrt na duboko i višeslojno povezivanje kulture dvije oba-

Luigi Pellegrini izlaže rezultate istraživanja

le Jadrana na konkretnom primjeru djelovanja franjevaca. Prema dostupnim podacima prva zajednica franjevaca u Boki kotorskoj pominje se 1265. godine kada su „Mala braća“, vjerojatno iz Dubrovnika, došla u Kotor, u dio grada koji se zove Šuranj.

O tome prof. Pellegrini kaže: „Između kraja XIII. stoljeća i prvih decenija XIV. stoljeća – kada je priređen Kodeks, iz kojega su uzeti određeni fragmenti – u gradu Kotoru se već definitivno oformila zajednica minorita. Ova, kao i sve druge, svakako je posjedovala jedan prepis Bonaventurine legende, o čemu naši fragmenti daju uvjerljiv dokaz.... Prvi dokumentirani pokazatelj, na koji se pozvala lokalna historijografija, po redu mogućeg prisustva ‘Male braće’ u Kotoru potječe iz 1268, kako proizlazi iz jednog pisma pape Klementa IV., u kojem se imenuje izvjestan Tomazo Bazali iz Kotora za prokuratora ‘Ma-

le braće’ provincije Dalmacije. Samostan u Kotoru sigurno je osnovan 1284. godine, što svjedoče dvije testamentne ostavštine u njegovu korist. Sjedište minorita Kotor je zatim registrirano u ‘Provinciale ordines Fratrum Minorum’, jednom cjelovitom popisu sjedišta minorita (koja su tada postojala), koji je priredio fra Paolino da Venezia, bivši inkvizitor i u isto doba biskup Pocuolia. Sjedište u Kotoru spomenuto je među onima koja pripadaju ‘kustodiji Dubrovnika’, jednom od četiri okruga – zajedno sa kustodijama Splita, Raba i Istre, na koje je bila podijeljena provincija Sclavonia“.

Zanimljivo je da je ovaj samostan sagradila kraljica Jelena, supruga srpskoga kralja Uroša I, kćerka latinskog cara u Carigradu (Balduin de Corrtanay) 1288. godine, kao svoju zadužbinu. Pri samostanu je bila i crkva. Pretpostavlja se da su fratri ovdje donijeli mnoge knjige i takođe, na-

stavili pisati nove. Samostan je sagrađen na lokalitetu Gurdić, nedaleko od južnih gradskih vrata. U opsadi Turaka 1657. godine Mletačka Republika je porušila ove građevine iz bezbjedonosnih razloga. Nakon toga je izmješten unutar gradskih zidina, na Šuranj, gdje se podiže novo zdanje.

Po naredbi pape Grgura VIII. samostan redovnica sv. Klare u Kotoru predat je 1575. godine franjevcima i to časnom bratu Augustinu Bizantiju koji je osnovao franjevačku biblioteku sv. Klare, smještenu ovdje sve do danas. Početkom prošlog stoljeća na inicijativu fra Benventa Rode i konzervatora Josipa Djelčića, pokrenut je postupak da ova biblioteka preraste u znanstvenu i otvori za javnost. Ova franjevačka biblioteka počela je s radom 1910. godine.

O bogatstvu biblioteke rekao je Pellegrini u svom izlaganju: „*Padre Fabijančić u svojoj ‘Storia fratri minori dai primordi loro istituzione in Dalmazia e Bossnia’ nabraja oko tisuću knjiga biblioteke samostana u Kotoru, među kojima i četrdesetak inkunabula, djela štampanih između 1475. i 1495. godine, koje se sastoje od ukupno šezdesetak svezaka. Provenijencija te građe jedne vjerske zajednice je jasna: radi se, u ogromnoj većini slučajeva, o teološkim i kanonskim djelima najpoznatijih i najviše proučavanih crkvenih otaca.*“

L. Kokotović

Ljetne muzičke aktivnosti u Kotoru

GLAZBENI DOGAĐAJ SEZONE: „KOTOR ART '03“

Ljubitelji glazbe minulog ljeta su u Kotoru imali prigodu slušati mnoge vrhunske glazbenike, čime je još jednom dokazano da je Kotor grad glazbe. Gostovanje Zagrebačke filharmonije, kojom je dirigirao Alun Francis, na otvaranju ovogodišnjeg „KotorArt“-a, bilo je uvod u događaj godine na ovim prostorima. „KotorArt '03“ se sastojao od tri međusobno povezana segmenta: Music Seminar, Concert Season i Cantat Festival. Ratimir Martinović, umjetnički direktor i njegovi suradnici uspjeli su u Kotor dovesti mnoga poznata imena iz zemlje i inozemstva.

Zastori su spušteni na kotorskim koncertnim prostorima. Više ne odjekuju glazbeni akordi. Mnogi ljubitelji dobre glazbe sa čežnjom očekuju sljedeće ljeto u uvjerenju novih užitaka, ako se nastavi sa tradicijom održavanja „KotorArt-a“. To je prilika za prisjećanje. Uostalom, prisjetimo se riječi don **Branka Sbutega**, predsjednika Počasnog odbora „KotorArt-a“:

„I ambijentalni kontekst i kulturno-povijesna baština sugeriraju grad Kotor kao mjesto za intenzivnu kulturnu djelatnost. Nažalost, sudbinski tokovi otklonili su od ovih prostora na predugo vrijeme takav interes. Čitava jedna generacija stasala je, ili stasaje, bez istinskog uvjerenja da je duhovni produkt dostupan i moguć. 'KotorArt' kao inicijativa trebao bi da se suprotstavi toj dvojbi. Otvarajući vrata ne samo kvalitetnoj muzičkoj produkciji, nego još ponajviše osjećanju da je ljepota moguća ne manje nešto što je i potrebno. Muzički segment koji je KotorArt '02 i '03 prezentirao i omogućava, tek je uvjetovani dio, pa zato i sveden, jedne šire ambicije da preraste u sveobuhvatnije mjesto prijateljskog susreta umjetnika i poklonika velike umjetnosti.“

Don Branko Sbutega je ocijenio da „godina dana nije bila dovoljna da obezbijedi dostatno svjedočanstvo ovoj inicijativi koja se naziva, možda u nečijim ušima pretenciozno, nezavisno, ali ipak dovoljno bježe

Koncert ansambla „Lado“ iz Zagreba u katedrali sv. Tripuna

i ta kratka epizoda u kotorskom ljetu 2002. pa da se stekne povjerenje i uglednih institucija, i uglednih pojedinaca, i to ponajviše internacionalne razine, dokaz da se ovaj, kao i svi drugi prostori, uvažavaju vremenom u mjeri samouvažavanja. Naravno, najteže je biti prorok u svom mjestu. No, toj drevnoj iskustvenoj mudrosti možda nedostaje komplementarni dio koji bi možda mogao da glasi 'i najslade'. Neodoljiva slatkoća izazova pokrenula je nešto što će nadživjeti, nadamo se, efemerni značaj privatne žrtve da se punina života u skromnom okrugu Kotora dešava na uzvišeni način.“

Tokom skoro dva mjesec-

kog i duhovnog okruženja). Martinović je konstatirao: „Shvatajući kulturu kao neophodno živo tkivo ljudskog duha, a imajući u vidu značajne tranzicione procese koji iz temelja mijenjaju svijet ovdašnjeg čovjeka, želja nam je bila da stavimo na iskušenje našu sposobnost uviđanja, koordinisanja, ali i predviđanja smjernica razvoja, koje ne mogu biti odvojene od kreativne vizije ljudskog društva i uloge kulturnih sadržaja u njemu.“

Inače, minuli „KotorArt '03“ bio je sastavljen od tri segmenta: Music Seminar, Concert Season i Cantat Festival.

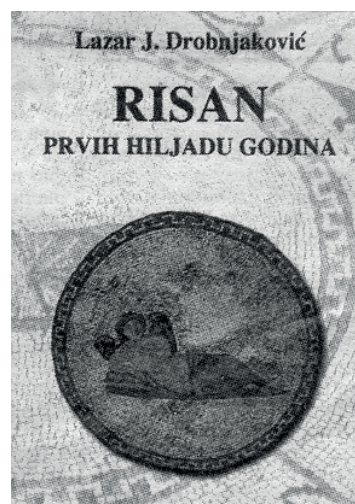
Tokom održavanja prvog segmenta – Music Seminar – realiziran je rad afirmiranih glazbenih umjetnika sa polaznicima. U glazbenoj školi, gdje su bili idealni uvjeti za rad, radilo se u tri smjene sa pet različitih instrumentalnih grupa. Ovi umjetnici, pored pedagoškog rada, predstavili su se i kao umjetnički izvođači u okviru drugog segmenta Concert Season.. Njime su se u toku mjesec dana pridružili i gosti – umjetnici „KotorArt“-a.

Treći segment „KotorArt“-a bio je Cantat Festival, kojim je rukovodila **Darinka Matić-Marović**. Ona je tokom deset dana radila sa polaznicima iz devet europskih zemalja, na bogato koncipiranom programu. Koncert hora, kojim je dirigirala Darinka Matić-Marović, a u kojem je bilo 40 učesnika, bio je finale minulih glazbenih svečanosti u Kotoru.

Knjiga Lazara Drobňakovića

„RISAN PRVIH HILJADU GODINA“

„Risan prvih hiljadu godina“ je prvi dio trilogije autora koji će i u naredne dvije knjige, čije se tiskanje očekuje u listopadu, govoriti o povijesti Risna do naših dana te o risanskim obiteljima i posebno, o Drobňakovićima. Knjiga daje cjelovit prikaz dešavanja u ovom gradu u prvom mileniju njegovog života. Autor je uspješno sakupio brojnu građu i prezentirao je u svojoj knjizi. Brojni podaci nesumnjivo potvrđuju da je Risan kao malo koji grad imao vrlo burnu prošlost.

Poznato je u povijesti i arheologiji da je Risan jedan od najstarijih gradova Jadrana, te da je opstojao davno prije nove ere. Po njemu se zvao i Bokotorski zaljev. Bio je sjedište ilirske kraljice Teute, prije toga grčki, a poslije rimski utvrđeni grad. O tome je postojalo mnogo podataka. Onda, u jednom trenutku, prestalo se govoriti o njemu, to je trajalo stoljećima. Mnogi vrsni znal-

taj način biće zaokružena povijest Risna i njegovih žitelja. Ako je suditi prema prvoj knjizi, biće to, ne samo kronika događanja u ovom gradu, već i zanimljivo štivo za brojne čitatelje.

Knjiga *Risan prvih hiljadu godina* daje cjelovit prikaz zbivanja od prvih pomena ovog grada u djelima grčkih i rimskih autora do njegovog „nestanka“ neznanu koje godine i iz kojih razloga. O tome

podataka a o njemu još u VI stoljeću prije naše ere pa u narednih tisuću godina.

Nitko do sada nije ovaj period tako pažljivo, stručno, argumentirano i sistematski prikazao kao što je to učinio Drobňaković. To je jedna originalna, dramatična i uzbudljiva priča o onome što se dešavalo. Uočljivo je da je autor marljivo radio u bibliotekama i arhivima prikupljajući građu, dobijenu sistematizirajući na pravi način. Nesumnjivo, uloženi su veoma veliki trud, pogotovo kada se zna da taj posao nije radio stručnjak povijesničar ili arheolog, nego čovjek drugačijeg fakultetskog obrazovanja. Međutim, time knjiga nije ništa izgubila na vrijednosti i značaju.

Evo i kratkog sadržaja tema kojima se u svom radu bavio Lazar Drobňaković: prapovijest o Risanskom zaljevu i njegovom zaleđu, pojava Ilira i Grka, najstariji pomeni Risna, ilirsko razdoblje, arheološki ostaci ilirske epohe, ilirski novci, kultovi kod Ilira. Autor detaljno piše o Risnu kao grčkoj naseobini te rimskom periodu, statusu Risinuma kao kolonije i municipiju, pučanstvu i njegovom zanimanju, vezama sa drugim sredinama. Zanimljiv je i dio knjige koji je posvećen arheološkim

temama: cipusima, natpisima iz starog Risna, lokaciji i izgledu, arheološkim istraživanjima, rimskim mozaicima iz II. stoljeća naše ere. Na posljednjim stranicama autor se bavi kultovima, pojavi hrišćanstva i sudbini Risna i njegovih žitelja. Na kraju daje sveobuhvatan popis literature, kojom se služio, po autorima.

Zaključak je: knjiga Lazara Drobňakovića *Risan prvih hiljadu godina* predstavlja jednu od najcelovitijih knjiga do sada objavljenih o prošlosti Bokotorske. Prava je šteta što povijest Risna nije sabrana u jednu knjigu, nego je podijeljena u dvije, čime su oštećeni čitatelji. Međutim, nedostatak finansijskih sredstava bio je razlog za ovakvo rješenje. Sada se sa nesrpljenjem očekuju ostale Drobňakovićeve knjige o povijesti Risna i Risanskim obiteljima čime će biti zaokružen njegov rad na povijesti ovog grada.

Knjigu je izdao MJM iz Beograda, a ima 200 stranica. Ilustrirana je brojnim crtežima i fotografijama, od kojih je veći broj u koloru. Recenzenti su prof. dr. Maja Parović-Pešikan i dr. Dušan Živković. Na vrlo uspješnoj naslovnoj strani nalazi se snimak boga sna Hipnosa smješten na podlozi fotografije risanskih mozaika.

T. G.

Ilirski i rimski arheološki slojevi (Carine u Risnu)

ci prošlosti nijesu se mogli odlučiti da, kao **Lazar Drobňaković**, prihvate izazov i napišu knjigu povijesti Risna.

Pred nama je Drobňakovićeva knjiga *Risan prvih hiljadu godina*, a uskoro trebaju da izađu još dvije knjige. U prvoj će se govoriti o ovom gradu do naših dana i risanskim obiteljima, a u posebnoj, trećoj knjizi, biće riječi i o obitelji Drobňaković. Na

što se zbilo, postoje razne hipoteze.

U nedostatku većeg broja provjerenih podataka Drobňaković, inače pravnik po struci, koji je veći dio svog radnog vijeka proveo kao sudija, detaljno se bavi opisivanjem materijalnih dokaza o gradu koji govore o njegovoj prošlosti. Oni su pravi svjedoci o jednom minutom i nedovoljno poznatom vremenu, od prvih

UNESCO-va misija u posjeti Kotoru

IZGUBLJEN STATUS BAŠTINE U OPASNOSTI

Neposredno nakon potresa, kada su bili uništeni ili bitno oštećeni mnogi spomenici kulture, na područje općine Kotor, akvatorij zaljeva našao se na listi svjetske kulturne baštine i svjetske kulturne baštine u opasnosti kod UNESCO-a, specijalizirane institucije Organizacije Ujedinjenih nacija.

U skladu sa pravilima UNESCO-a Misija ove institucije izvršila je inspekcijski obilazak Kotora i konstatala da su, poslije više od dvije decenije sanacionih radova, u najvećj mjeri otklonjene posljedice potresa i neposredna opasnost, te su prestali postojati razlozi za dalje održavanje Kotora na listi baštine opasnosti.

Neposredno nakon potresa, 15. travnja 1979. godine, UNESCO – specijalizirana agencija za kulturu Organizacije Ujedinjenih nacija dodijelila je Kotoru dva značajna priznanja. Uvrstila je akvatorij zaljeva u listu svjetske kulturne baštine, a nešto kasnije, Kotor je uvršten u listu svjetske kulturne baštine u opasnosti. Kotor je tada bio jedan od deset područja u svijetu koja su imala ovaj status. Tom prilikom je komisiji prezentiran podatak da se ovdje nalazi preko 40% nepokretnog spomeničkog nasljeđa Crne Gore, i preko dvije trećine pokretnih spomenika.

Prije kratkog vremena u Kotoru je boravio ekspertski tim UNESCO-a, čiji je zadatak bio da procijeni što je urađeno za vrijeme dok se grad nalazio na listi svjetske baštine. U komisiji su bili dr. **Horst Gedike** iz UNESCO-a u funkciji šefa misije i dr. **Jozef Štule** iz IKOMOS-a.

Oni su u Kotoru vodili razgovore u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture, kako bi stekli uvid koliko je Crna Gora učinila na očuvanju spome-

nika koji su po svojoj vrijednosti i svjetsko kulturno nasljeđe.

Mandat misije je bio da ocijeni stanje obnovljenih spomenika Kotora – područja na UNESCO-voj listi. Misija je imala i zadatak da procijeni stupanj i kvalitetu izvedenih konzervatorskih radova nakon potresa 1979. godine. Ona je morala izvršiti i pregled Plana upravljanja zaštićenom baštinom, te, na osnovu navedenog,

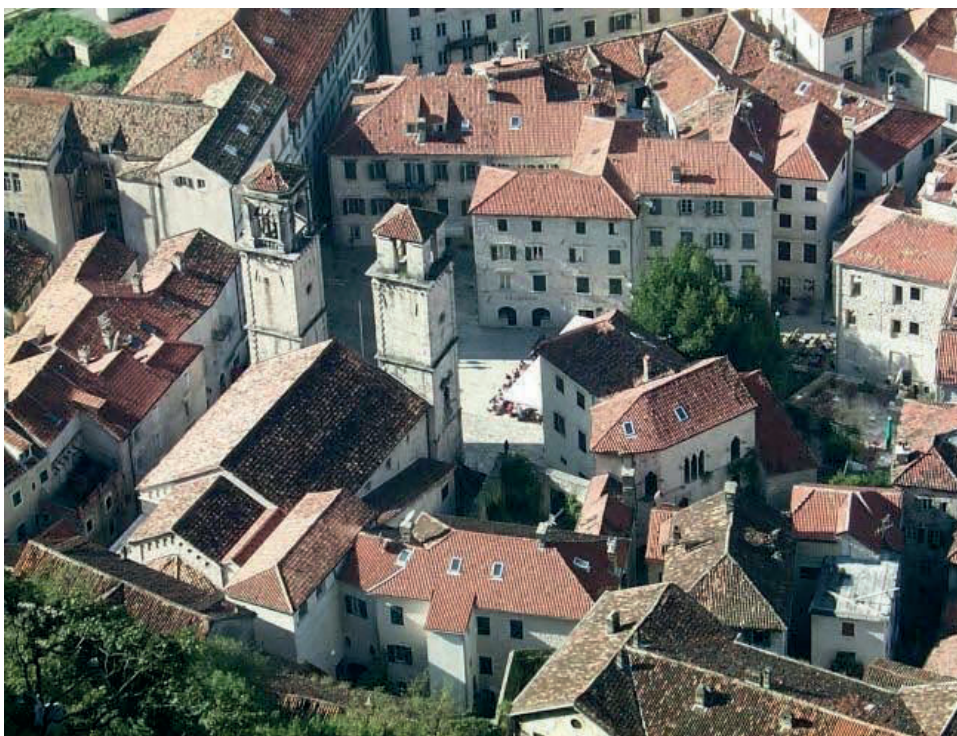
doveden u pitanje jer je njegova obnova, u najvećoj mjeri, izvedena vrlo kvalitetno i po važećim svjetskim standardima.

Vrijednosti kulturne baštine, kvalitet i obujam izvedenih sanacionih i konzervatorskih radova, po izjavi članova ekspertskog tima, čine Kotor „svojevrsnom kulturnom legitimacijom Crne Gore“. Misija je dala sugestije za kvalitetnije rješavanje urbanističkih prob-

na sanaciji spomenika potvrđuje, van sumnje, Kotor kao svjetsku baštinu – kažu stručnjaci iz inspektorskog tima.

Međutim, neophodno je objasniti da je komisija imala zadatak procijeniti da li još postoje razlozi zbog kojih je Kotor bio uvršten, i na posebnu listu baštine u opasnosti.

Eksperti su bili mišljenja da je, poslije više od dvije decenije sanacionih radova,

Pogled na staro urbano jezgro Kotora

pripremiti i podnijeti izvješće Centru za svjetsko nasljeđe, Komisiji svjetske baštine UNESCO i državi članici.

Misija je ocijenila da Status Kotora kao zaštićenog područja na UNESCO-voj listi svjetske baštine nije

lema, a naročito za zaštitu pejzaža šire gradske okoline s obzirom na najveću vrijednost Kotora i spoj kulturne i ambijentalne baštine.

Ocjena stanja konzervatorskih aktivnosti i izvedenih restauratorskih radova

u najvećoj mjeri otklonjena neposredna opasnost od posljedica potresa, pa su prestali postojati i razlozi za dalje zadržavanje Kotora na ovoj listi. Oni su u svom izvješću predložili zadržavanje Kotora na glavnoj svjetskoj listi kulturne baš-

tine i povlačenja sa liste svjetske kulturne baštine u opasnosti.

Eksperti su naglasili i brojne nepravilnosti i propuste učinjene u pristupu obnovi postradalog područja nakon potresa, kao i u drugim poslovima. Ove primjedbe nijesu ništa novo. Brojni prijatelji spomenika, ovog ambijenta i, uopće, kraja, bezuspješno su ukazivali radnicima Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Kotoru na primjere devastacije prirode i kulturno-povijesnih spomenika. Međutim, bio je to „dijalog gluvih“. Ovo se posebice odnosi na narušavanje stare urbane cjeline u Perastu – mjestu poznatih bokeljskih kapetana. Brojne apele Društva prijatelja Perasta nitko nije čuo ni u Kotoru, ni u Podgorici, a rezultat toga je sadašnja slika Perasta (sada već, van sumnje, mrtvog grada).

Eksperti su prilikom obilaska područja uočili brojne nedostatke u tekućim obnovama starog grada, gdje posebno pada u oči neadekvatan krovni pokrivač kao i neodgovarajući gradski pločnici, uklanjanje autentičnih fuga i maltera sa fasada.

Pri obilasku kotorske tvrđave, čije su zidine oko 4.500 m, visina 20 m, i samo nešto manja širina, ocijenili su da je izuzetno interesantna i savjetovali, kod buduće obnove, maksimalno vođenje računa o njenoj autentičnosti, što zahtijeva koordinaciju stručnjaka u poslovima obnove i revitalizacije, što se ne može očekivati uskoro, jer za to su potrebna veoma velika sredstva koja, u ovoj besparici, ne može obezbijediti Crna Gora.

Misija je kao jedan od glavnih problema istakla da je na ovom području, u priobalju akvatorija kotorskog zaljeva, došlo do masovne gradnje neadekvatnih stambenih zgrada, što pokazuje da se nije vodilo dovoljno

računa o kvalitetnom očuvanju okolnih naselja i prirode, posebno pejzaža i zelenila, s obzirom da je najveći kvalitet područja na Listi svjetske baštine UNESCO-a upravo jedinstvo kulturne i prirodne baštine koje treba integralno štiti.

U tom smislu ocijenjeno je da Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture, kojemu su Skupština općine Kotor i Skupština Republike Crne Gore na osnovu Konvencije o svjetskoj kulturnoj i prirodnoj baštini povjerila odgovornost za čuvanje velikih dragocjenosti, mora dosljedno poštovati odgovarajuću zakonsku regulativu u ovoj

sa Cetinja i Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture iz Kotora, koji je nadležan za područje općina Budva, Tivat, Herceg Novi i Kotor, moraju sa više dosljednosti braniti ovo područje od sve brojnijih osoba koje, radi vlastitih interesa, narušavaju i devastiraju prostor. U ovom poslu najveća je odgovornost na čelnim ljudima ovih kolektiva koji moraju izvršiti povjerene zadatke, a ne samo „ulagati proteste“ kada konstatiraju nezakonite radnje. Naravno, sve bi bilo drugačije kada bi se aktualna vlast profesionalnije odnosila prema problemima iz ove

spriječi devastacija prostora i sknavljenje spomenika.

Članovi komisije UNESCO-a, prilikom obilaska zaštićenog područja Kotora, naglasili su potrebu bolje koordinacije institucija uključenih u upravljanje povijesnim bogatstvima te izradu menadžment plana zaštićenog područja. Konstatirali su, također, da je neophodna i kvalitetnija primjena zakona i, ako je potrebno, promjena odgovarajućih odredbi u cilju postizanja bolje zaštite najvećih vrijednosti ovoga kraja.

Eksperti su istakli i neke prijedloge kako obezbijediti turističku revalorizaciju spomenika kulture. Neki od njih treba da se stave u funkciju razvoja visokog turizma i kulturnog turizma u zaštićenom području koji mogu na najbolji način doprinijeti njegovom očuvanju i razvoju.

Predloženo je da se uz pomoć UNESCO-a organizira rasprava stručnjaka čija bi mišljenja bila osnova za izradu Menadžment plana razvoja zaštićeno područja Kotora. Savjetovano je, takođe, i uključivanje Zavoda u mrežu međunarodnih organizacija ove vrste i obećali pomoć UNESCO-a na ovom zadatku.

Važno je istaći da se eksperti nijesu zadovoljili samo „inspeksijskim obilaskom“ nego su vodili i razgovore sa dr. **Vesnom Kilibardom**, ministricom za kulturu u Vladi Crne Gore, dr. **Rankom Radovićem**, ministrom za uređenje prostora i zaštitu životnog prostora i **Milom Đukanovićem**, predsjednikom Vlade, kojima su izložili svoje zapažanje i sugestije i razmijenili mišljenja o mogućnostima saradnje UNESCO-a i Crne Gore.

Bilo bi veoma dobro ako bi se, nekon boravka stručnjaka UNESCO-a, stanje bar donekle promijenilo i pokazala spremnost da se sa riječi pređe na djela.

L. K.

Kotor – Kula od sata

oblasti. Ukazali su na ono što se već davno zna: Regionalni zavod za zaštitu kulture u Kotoru treba dobiti efektivnu ulogu i neophodnu izvršnu moć u zaštiti prostora svjetske baštine u cjelini.

Sada Republički zavod za zaštitu spomenika kulture

oblasti i poduzela mjere da se poštuje zakonska regulativa kojom se štiti spomeničko blago. Nije dobro što se to radi samo formalno. Može se shvatiti da nema sredstava za obnovu i sanaciju vrijednih objekata, međutim, neshvatljivo je da nema dobre volje da se

U posjeti „mrtvom“ selu u kojem živi prošlost

ŠPILJARSKI OVOVREMENI SUNOVRATI

Gospodari mir na razvalinama starih, trošnih špiljarskih kuća u muhomeđu građenih, što ih je korov sakrio od oka putnika namjernika. Sve je nepokret izuzev jednog potoka koji putuje dalje i kao da oplakuje nesreću sela, izgubljenim tužnim glasom koga nema ko da čuje. On je sada jedina stalna veza mrtvog sela sa Kotorom.

Špiljari kao da su imali svoju legendarnu feniks-pticu koja bi, kada bi predosjetila smrt izgorjela, i ponovo se rađala iz pepela nastavljajući vječni život. I ovo selo je sedam puta nestajalo. Mještani su uvijek unaprijed znali da će ovo selo umrijeti. Neprijatelji bi ga palili, a ono je iz pepela nicalo, teško i mukotrpno. Bilo je to feniks-selo. Mještani su stoljećima vjerovali u njegovu neuništivost. Moćni Feniks, s Božjom pomoći, opet bi ga oživio. Tako sedam puta u dvanaest stoljeća.

Stigla su i ova naša vremena. Špiljari su po mnogo čemu neobično, gotovo mrtvo selo, nadomak Kotora. U knjige je uvedeno mnogo prije otkrića Amerike a bitisalo je kada ni mnoge europske prijestolnice nijesu bile rođene. Samo dvadesetak minuta hoda, uz okomite kamene ljestve, u koje je i staza uklesana. Odozdo, sa obale, ne može se ni dvogledom pronaći, jer su ga od pogleda i opasnosti zaštitile hridine i tvrđava sv. Ivana koja čuva grad. U selu kao dokaz bitisanja: spomen ploča – dvije očuvane kuće. Čini se da ovuda više nikada neće letjeti špiljarska feniks – ptica.

Kopnilo je stoljećima slavno selo, kao snijeg u proljeće, a onda doputovaše dva skorašnja zla. Štuke ga razurušile točno na polovici rujna 1943., a ono što propustiše njemački avijatičari, dokrajčio je potres 1979.

Penjemo se u selo koje je u vatri rođeno i u ognju, nakon jedanaest stoljeća, nestalo. Rađanje je bilo oko

850. godine, kada Saraceni zapališe Kotor i uništiše sve što stigoše. Preživjelo je samo nekoliko ljudi – kazuju povijesni zapisi što na legendu liče – koji dopriješe do vrha brijega sv. Ivana gdje naiđoše na svoje spasitelje, fratre pustinjake. Ovi dobri ljudi ih prihvatiliše, navikli na život u prirodi i sa njom, podučili ih kako da dođu do hrane, da se sklone od nevremena u Špilje. Živješe dugo u njima i tako selo, po ljudima

za obranu Kotora. Mlečani su stigli samo postaviti baraku za radnike i dovući šljunak. Tada Turci prekinuše neimare napadom. Drvo Turci zapališe, a pijesak je ostao do naših dana – da četiri stoljeća podsjeća na minulo doba. Inače, ovdje je, po legendi, bilo stanište vile Ravijole, vječnog krivca što Špiljari nijesu napredovali. Rugala joj se djeca špiljarska, a kada joj dosadi, prokle mjesto: „Stani tu gdje si i

čudnoj, baksuznoj brojci 12 za ovo selo. Smrt nakon 12 stoljeća života. Nikada preko 120 stanovnika. U čitavom mileniju i još više, nije se ogradila trinaesta kuća da se pređe, za Špiljare, baksuzna brojka 12. Za njih bi baš broj 13 bio dokaz da su bili jači od prokletstva jedne vile. Kažu još da je selu smrt donijelo 12 štuka, a bilo je to 12. rujna. Tko će znati zašto su 1 i 2 pisani skupa, kao dvocifreni broj, zlokobno Špiljarsko znamenje.

Kod crkve sv. Đorđa stoji 12 bezimenih grobova, samo brojevima obilježenih od jedan (pisanim rimski) pa zna se... do 12.

I evo nas u selu Špiljari, kojega su izujedale i održale špilje, jer da nije bilo njih – spasiteljica u mnogo navrata – ko zna da li bi ovdje odvajkada bilo života sa njim i sela, jer je u sedam strašnih napada na Kotor, u međuvremenu i prirodnih kataklizmi, sve nestajalo: ljudi su ginuli, a preživjeli se vraćali tražeći ognjišta kojih nije bilo. Čekale su ih pećine, u golemoj nevolji ukazivale gostoprimstvo. Bile su kao dobra majka. Tko zna, možda će one opet dati život selu.

Sreli smo jednog šezdesetogodišnjaka zagonetnog ponašanja, sa čudnim navikama. Kazao nam je da je radioesteziolog prezimena Mitrović, te da ovuda, kraj pećina, ili ispod njih, zasigurno prolaze ogromne količine vode. Da li čudni čovjek osjeća ili čita ono što je u utrobi zemlje nije naše da sudimo, tek, i mnogi naučnici pišu da bi gore, iznad posljednje špiljarske kuće, na osami, tre-

Pogled na crkvu sv. Ivana

iz pećina, dobi ime Špiljari.

Prolazili su zimski, prolječni, ljetnji i jesenji dani. Godine. Stoljeća. Siromašni ljudi, na golom kamenu, ogradiše od kamena, u suvomeđi, skromne kuće za nejač, koje nedugo zatim, stradaše u neprijateljskom bijesu. Tako sedam puta. Sada je onima koji stignu u ovu kamenu pustinju, jasno da je feniks ptica odletjela zauvijek iz Špiljara. Selo više nema snage da se stalno i ponovo iz pepela rađa.

Iznad sela stražari golište, danas prazno, kulo, dominantno nad okolicom visinom i veličinom. Nekada se na njemu trebala graditi velika kamena kula

na čemu si!“. Tada je imalo dvanaest kuća. Više nikada nije povećan njihov broj ni za jednu.

Gore, nedaleko, pase na škrtom kamenjaru stado ovaca, većinom začudo – crnih. Čudne li ironije! Crne ovce u crnim Špiljarima dok nebom kruže crne vrane. Mnogo boja smrti u mrtvom selu. Crna je i njegova budućnost. Zvono ovna predvodnika nešto čavrlja, kamenje to primi i upija, ali graktanje vrana ništa ne može utišati, ublažiti.

Tu, na ovom kamenjaru, osvježeni hladnoćom, što dolazi niz Krstačku kotlinu, razmišljamo o sudbonosnoj,

balo graditi reverzibilnu hidrocentralu. Kada bi se to desilo, a sumnjamo da hoće, opet bi se rodili Špiljari. mrtvo bi oživjelo. Bilo bi to čudo, ali je ljudski da neki i u čuda vjeruju.

Odavde se vide dvije bijele crte na drugoj strani zaljeva: dvije ceste na Vrmcu, one priobalne i one usred brda usječene. Plava treperava svjetlost se kreće morem i mijenja konture muljanskih kuća koje se u vidu refleksa, utapaju u zaljevskoj vodi. Čovjeku se čini da ga nigdje kao ovdje ne gledaju oči prošlosti sa kotorskih zidina, koje su samo stotinjak metara daleko, a nikad u minulim stoljećima osvajači ne predoše to malo rastojanje. Sa brda su budno motrili pogledi hoće li se u daljini pojaviti neprijateljska armada kako bi je spremno dočekali.

Bijeli oblaci gore i bijeli galebovi dolje jedini razbijaju boje tamnih tonova. Kamen sa ove strane, kamen sa one: nepokret. Sjajno bi bilo kada bi putniku, u Špiljarima, kao nekada, mahali cvjetovi murvi, kostanja, mendula, višanja i trešanja, što ih u više navrata mještani sami posjekoše da, u napadima na Kotor, ne bi bili zaklon neprijatelju. Tako sedam puta. Sjekli su ih svojim rukama i njima opet sadili. Kada im je dosadilo, digli su ruke od voćarstva.

U središtu seoskih ruševina je gumno čije se konture slabo razaznaju, ali se čini da je bilo poveliko. Bijaše svratište i zborište Špiljara – mjesto gdje su najviđenije goste dočekivali i počast ima odavali. Sa ovog gumna pucanjem pagaruša oglašavala su se rođenja muške djece. Povici ma se objavljivalo da je selo ostalo bez jednog žitelja. Sa smrću su umirala i nestajala. I ona su odlaskom posljednje smrti otišla za sva vremena.

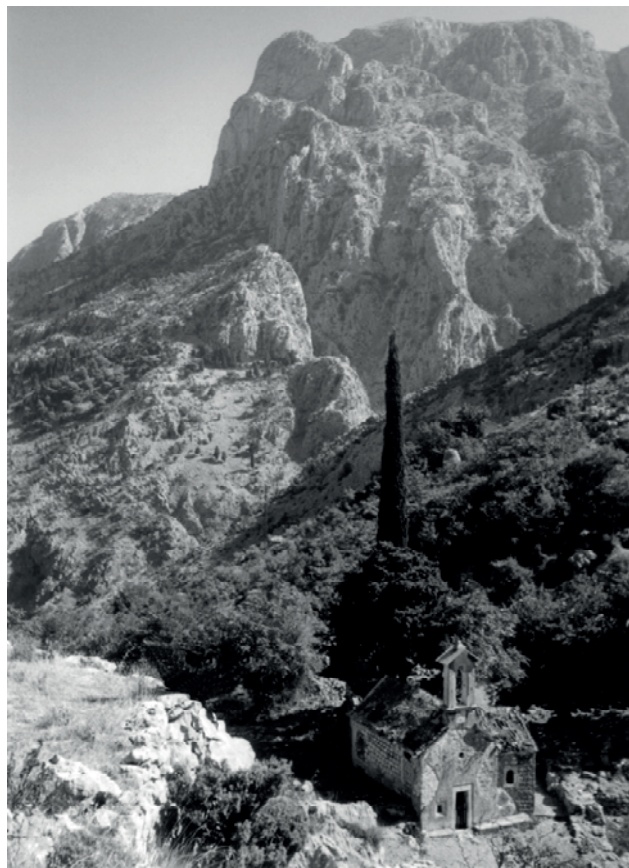
Tu, na gumnu, a gdje bi drugo, kupili su se u sastav rone muški Miloševići, Franovići, Jovanovići, Mo-

škovi, Zornije, koji su vojsku odslužili. Postrojili bi se u znak kapa rone, uglednog Špiljara, i odlazili izvršavati vojničke dužnosti na kojima su se i glave gubile. Seoska rona je dočekivala i ispaćala crnogorske vladare sa tri počasna plotuna ispaljena „iz više pušaka jedanak“. Kada je ovdje bio austrijski car Franjo Josip, ovu im je privilegiju posebno potvrdio. Kako se careva ne poriče, ni u bokeljskim bunama Špiljarima se oružje nije oduzimalo. Nikada je nisu izgubili, nestala je sa njihovim nestajanjem.

Kotor o kojem su pisali povijesničari prije više od tisuću godina. Ili je tu bio Agruvium, grad koji se još uvijek traži negdje u Boki?

Špiljari – mjesto snoviđenja i tajni, selo sunovrata.

Iznad sela prolaze brojni vodovi električne struje. Obasjane suncem žice izgledaju kao pozlaćene. Nebo je zastrto njima. Čudne li proturiječnosti: mjesto na čijem svodu stoje strune što sprovode struju, okolo dalekovodni stubovi koji podsjekaju na visoke stražarske kule, tek skoro je dobilo struju. Netko je prebrojao:

Crkva sv. Juraja u Špiljarima

Odavde se malo vidi, a sada se nema što ni osmotriti, jer je došlo vrijeme nedešavanja. Tamo prema Trojici, u jednoj stijeni, nalaze se ruševine, svega nekoliko stotina metara daleko. Predanja kazuju da je tu „ukleti grad“ i zato mještani nijesu tamo noću svraćali, a i danju nerado. Tajnu toga grada ni arheolozi nijesu odgonetnuli. Možda je to onaj Gornji

svijetli samo šest sijalica. I to je dosta za one tri obitelji koje žive u nerazrušenim kućama, podaleko od negdašnjeg centra sela. Tome treba da zahvale što i danas bitišu na ovoj lovčenskoj vjetrometini.

Seoske staze vode ka crkvi sv. Juraja. Podignuta je nakon što su Mlečani srušili crkvu sv. Vrača da bi ojačali utvrđenje. Rađeno je to u ime Boga da bi se

grad obranio od „nekrsta“. Kada je minula opasnost, Špiljari izgradiše novu crkvu sa dva oltara: sv. Juraja i Gospe od žalosti. U crkvi se dugo nalazila ikona na kojoj sveti Juraj ubija aždaju – simbol zla. Ipak, kao da nije nikad ubijena. U ovom selu dobrih ljudi nesreće su odnosile pravugu. Avetinjski djeluje ovo svetište: skroz je srušeno. Zvona odnesena. Ne mogu više zvonjavom najavljivati Božić, Uskrs i ostala slavlja, niti okupiti mještane na veselja i na žalosti.

Ipak, povijest crkve sv. Jutaja nije prestala. I danas se pišu njene stranice, ali sada beživotne i veoma tužne. Zanimljiva je prošlost ovog svetišta. Sveti Juraj je uvijek bio mnogo poštovan, među ovim planinskim vukovima sposobnim „stići i uteći, i na strašnom mjestu postojati“. U crkvu su donosili djecu na krštenje, kuburama su oglašavali da je dato ime muškom djetetu. Ovdje su se pričešćivali, krizmali, vjenčavali, zahvaljivali Bogu i svecu zaštitniku. Ovdje su, na kraju, stizali svi Špiljari u crnom općinskom sanduku (uvijeni u bijeli prekrivač), praćeni od svih mještana.

Sve je minulo. Nikad više muški zbor „Sveti Juraj“ neće ovdje pjevati pjesmu svom svecu. Neće biti nove povijesti. Čak i ljude koji vole mir boli ova mrtvačka šutnja.

Negdje u daljini psi zavijaju, ali taj jauk se lomi od ovih stjenovitih ploča i gradskih utvrđenja, pa je gotovo nemoguće razabrati odakle dolazi. Kažu ljudi da ti čopori često stignu i da u obračunu sa divljim zvijerima izlaze kao pobjednici. Preživljavaju jer su otporniji i jači od ostalih. Ljude ne napadaju. U tome ima nečeg viteškog kod ovih nesretnih životinja.

Odlazimo. Koraci u smiraj dana nečujni a, i da se čuju, nikog neće uznemiriti, u sada pustim Špiljarima.

Odavde je ptica feniks zauvijek odletjela.

T. Grgurević

Tako je kazivao Frano Alfirević

KRAJEVI IMAJU DUŠU

„Uvijek kada sam ulazio s otvorenog mora u ovaj zaljev, osjećao sam, kao da dolazim nekuda, gdje nikada nijesam bio i nijesam se mogao oteti utisku čudnom, da tu, u strašnoj tišini divovskih brda, svršavaju svi putevi svijeta, a ljudi kao da su nestali.“

Dosta je ljudi, koji su se okušali u vještini kazivanja, pišući o bajnim slikama Boke. Rijetki su u tom nastojanju uspjeli. Među ovima, a bilo je i u svijetu poznatih pisaca, bio je i **Frano Alfirević**, u Boki posebno cijenjen jer je njegovo stvaralaštvo o ovom kraju ostalo do danas nenadmašivo. Bio je veliki zaljubljenik u čari naše ljepotice. Isticao je želju da ovdje posljednji put sklopi oči. Nažalost, želja mu se nije ispunila. On je more, zaljev i ljude doživljavao kao skladan spoj.

„Krajevi, kao i ljudi, imaju dušu, kojom su nam bliži ili dalji, a usred ove prirode bokeljske, gdje nam se čini da smo se vratili u prve dane zemlje, samo čovjek, koji žudi za najvećom samocom, može da se osjeti potpuno blizak toj beskrajnoj melanholiji. Mnogi su kao u snu vidjeli i pohodili ovo okovano more i bili zadivljeni veličanstvom brda: neki iskusni stranci rekli su da je ovo najljepši kraj na svijetu, ali mnogi su uza sve divljenje otišli sa uvjerenjem da je pejzaž Boke nečovječan. Jer ovo je irealna vrhovna samoća, gdje priroda govori primarnom snagom stvaralačkog duha, i ovamo treba da dođe onaj, koji hoće da osjeti njenu praiskonsku čistoću ili možda sebi da vrati mir koji je izgubio, nešto od svoje davne, djetinje duše. Tužan je čovjek, jer tako rijetko osjeća pravi glas prirode, a njegova se malenkost vidi u tome, što je preveć nastojao da prirodu savlada, dopuni, proljepša. Ima dubokog smisla izreka Bernarda Showa, da bi ovi predjeli izgubili značenje kada bi postali rivijera“.

Suton u Boki

Alfirević, boem i pjesnik, čijim je prisustvom u ovim krajevima, između dva rata Boka mnogo dobila, znao je kako treba gledati prirodu da bi čovjek mogao uživati, koristiti je kao svoju duševnu hranu:

„Pejzaž Boke imao je u sebi nešto nečovječansko u svojoj ljepoti, u dubinama, ali u sve njegove svjetlosti i sijenke treba uranjati dugo, pažljivo i ispitivački, gotovo pobožnom predanošću, da bismo se prilagodili utiscima, poslije kojih riječi dobijaju drugi, viši smisao i nadčovječansko postaje ljudsko, jer se duh tajanstveno sprijateljuje s onim, što je uzvišeno, a prizori najtužnije ljepote kriju dio našeg zagonetnog bića.“

Boka je jedan od onih krajeva, koji ostaju neizbrisivo u nama. Ona je sumorna kao veliki samostan. Na njenu tišinu se treba navikavati i ona nas prima potpuno u sebe, ne ostavljajući sjetnu prazninu u duhu, koji hoće da se osvježi čudnim i jakim dodirima prirode“.

Pamte najstariji Bokelji lijepog profesora francuskog jezika, pjesnika Frana, koji je znao dugo hodati kotorskom obalom i za-

neseno gledati čas u more a potom u planine što su natrkivale grad. Imao je izuzetnu moć zapažanja detalja koji su nedostupni prosječnom ljudskom oku i umu. Zato su ga mnogi smatrali čudakom:

„Ulazeći u taj zaljev, ulazi se kao u neki san. S pučine, na kojoj je u nedogled blagih, maglovitih crta pještu pjenaste glave valova, lađa prelazi u vode, koje imaju nešto neuobičajno svečano u nepomičnosti, zarobljene među brdima. Ostavljamo za sobom bez uspomena krajeve, kojima smo prošli, kao da dođemo u neki novi svijet.“

Boka – to je osamljeni kut zemlje i kraj ljepote tajanstvene, čija se prava, mitska slika ne može odraziti ni u kakvom putopisu. Taj krševiti zaljev Jadranskog mora, gdje se usput nebo spušta na sablasne spletove gorja, koje raste iz vode, čuva samoću, punu neslućenih likova. Svaki zaokret lađe po tamnozelenom moru triju zaljeva, koji sačinjavaju ovaj ogromni amfiteatar kamenja i vode, jest gotovo događaj, kada u velikoj blizini brda, čija se boja mijenja kao u čaroliji u prelazima dana, ugleda-

mo pod sivom masom stijenjena male gradove i sela, poređane kraj uske, bijele ceste, sve do kamena, čudnovato svijetle u kontrastu prema vodi, što je tamna i brdima čelične boje“.

Alfirević je pisac izrazito lirskog senzibiliteta sa smislom za zapažanja. Znao je, pričali su njegovi prijatelji, da se ukrea na brod, puši lulu i nijemo, kroz prozor komandnog mosta, promatra pejzaž, ljude koji šeću obalom, naselja što ih je čovjek odavno stvorio u ovom kraju:

„Ta mjesta, nanizana s jedne i druge strane zaljeva, čas u maloj udaljenosti jedno od drugog, a ponegdje dosta razmahnuta sumornom prazninom druma, koji vijuga gustim gorskim kosama, te kuće od jakog kamena, čvrstih, jednostavnih crta, građene da odole elementu, čine se izgubljene, silno odijeljene od svijeta, toliko nad njima strši snaga brda, koja se ističu kao prijeteći nekom osobitom, gvozdenom težinom, najčudnijim oblicima, tmurnim čvorovima, vrhuncima, koji se vežu u strašnoj harmoniji, golgote, valoviti, krivudavi ili ravni, ispresijecani, oštri i u obliku pile, tragajući rubovima oblaka.“

Ovdje u Boki drugovao je Frano sa Tinom Ujevićem i Gustavom Krklecom. Voljeli su putovati ovim krajem, pijuckajući vino hladeno ledom donesenim iz lovcenskih jama, i razgovarati o viđenom i doživljenom. „Tri musketara“ bila su cijenjeni gosti, ne samo u kapetanovoj kabini na nekom brodu, nego svugdje gdje bi se pojavljivali, iako su se nekada znali i previše „razveseliti“ pod uticajem ispijenih čaša:

„Boka je pejzaž velikih kontrasta, i ovdje, gdje tako blisko osjećamo oprost, disanje, tvrdoću brda, njihovu boju i trajanje, tako da nas na nekim mjestima obuzima čežnja za velikim šumama u ravnici, ovdje, gdje su kuće pokraj mora gotovo iznenađeno zbijene uz cestu, pored velikih komada zemlje, u docima obraslim oskudnim zelenilom – nađemo se odjednom pred nabujalim vrtovima juga, pred sunčanim maslinjacima, tihim gajevima, usred vegetacije, koja nam se ukaže kao vizija“.

Prelistavajući lirski intonirane stranice pjesnika i profesora Frana nailazimo na jednu izuzetnu lijepu refleksiju o Boki:

„Boka – to je mali zabaceni, sumoran predio Jadranskog mora i kraj velike ljepote. Zavičaj ljudi sa životom jednostavnim, kao što su njihove kuće. To je kraj pomoraca, koji ima sličnosti sa ostalim primorskim krajevima, ali je opet nešto osobito, bilo po svojoj veličanstvenosti, bilo po

Oluja u Kotorskom zaljevu

svojim tipovima. To je fjord, sličan svim fjordovima, ali rijetko su se gdje brda tako prisno spojila s morem, i možda, tako čudno opkolila.

Nekoliko gradića kraj mora u boji visokih morskih jezera, nekoliko sela, kojima možemo zaboraviti ime, a da nas njihova slika nikada ne ostavi – to je Boka“.

Život je oduvijek bio borba: nekada žestoka, a ponekad vlada zatišje. Ovdje, u

Boki kotorskoj, po Alfireviću, postignut je pravi prirodni sklad:

„Natčovječanski pejzaž se tu ukazuje u prvi mah, ali

zbijeni njeni zatoni imaju tako nešto blago i intimno, neki poseban miris u svojoj sjeti za onoga, tko može da se duboko, s uživanjem zagleda u prirodu, u njene najčudnije prizore i bude jedno s njima u mašti, u kojoj živi, stvarajući svjetove, isti duh, što je pred nama posijao čuda“.

Priroda se brinula da se ovo blago zaštititi. Izgleda da je bila svjesna što je ovdje „na mahove stvarala“. Alfirević konstatira:

PRIJATELJ JE ZA PRIJATELJEM OTIŠAO U GROB

Frano Alfirević, rođen u Zadru 1903. godine, svoje dječastvo i dio mladosti proveo je u Kotoru, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Kasnije je često ovdje dolazi i provodio dosta vremena sa tada poznatim kotorskim boemima. Ovdje bi se često sa njim družila dva velika zagrebačka pjesnika, Gustav Krklec i Tin Ujević. To prijateljstvo nastavili su kasnije u Zagrebu. Čudnom igrom sudbine dva književnika umrli su jedan za drugim. „Kad je, udavivši se kriškom naranče, umro Alfirević, malo poslije Ujevića, netko je rekao da je umro od tuge za velikim Tinom“ – pisao je tim povodom zagrebački „Večernji list“.

Samo oni koji su češće bili u njihovoj blizini znaju koliko je snažno bilo njihovo prijateljstvo. Kad je Tin već bolovao, i nakratko izlazio iz bolnice, Frano je okupljao društvo, brinuo se da mu ništa ne uzmanjka, napose vjere u život, ali svi su bili skamenjeni kad je jednog podneva u „Visu“, stojeći kod šanka, Tin izrekao: „Jedan grob me čeka. Kopaju ga za me.“ Frano je zaplako. Kad je umro Frano, malo poslije Tina, netko je rekao da je umro od tuge i da su se obistinile i njegove riječi iz pjesme „Pjesnik“, koju je posvetio upravo Tinu:

*Imam samo dan i noć, dva pusta druga,
i nikog na svijetu kom bih sebe dao...*

Tomislav Sabljak

„Čine se, kao da ulazite u neku ogromnu tvrđavu, ulazeći u Boku, i bijele, jake utvrde, sagrađene na stijenama s jedne i druge strane rta, dočekujući vas dostojanstveno kao strogi čuvari kraja i prirode koja je zaštićivala pred ratnim navelama.“

Uvijek, kada sam ulazio sa otvorenog mora u ovaj zaljev, osjećao sam, kao da dolazim nekuda, gdje nikada nijesam bio i nijesam se mogao oteti čudnom utisku, da tu, u strašnoj tišini divovskih golih brda, svršavaju svi putevi svijeta, a ljudi kao da su nestali“.

Ovaj kraj nije krasan samo kada je lijepo vrijeme, koje kao da je predodređeno za uživanje. Za Frana Alfirevića:

„Boka – to je onome, tko je vidi u suncu i kiši, uvijek jedna nepromjenljiva i veličanstvena tišina koja nas umanjuje u svojim granicama, koja nas određuje, udahnjujući u nas zakon svoga kamena, da se smirimo u čežnjama i stopimo sa prirodom“.

U Boki je dosta kišnih, tmurnih, i dosadnih dana, koji nijesu „preskočili“ ni jednog pjesnika. Međutim,

i taj sumorni pejzaž ima svoju draž za lirske duše:

„Gledao sam jednog predvečerja oluju u Kotorskom zaljevu. Nebo je cijeli dan skupljalo gomilu crnih oblaka. Odjednom, svih brda je nestalo pod ogromnom koprenom kiše koja se teško spustila: cijele Boke je nestalo. To mi se činilo da je prva slika Boke tajanstvena. A kada je sunce probilo kroz guste oblake, sinula je, u tmurnom amfiteatru voda bjeline kuće i cesta u nekom avetnom osvjetljenju i ukazale su se neke čudne boje pećine na brdima. Pod prizorom, gledajući rastrkane kuće, što izgledahu pobijeljele od straha, i osamljena stabla, spojen sa prirodom u paničnom udubljenju, imao sam osjećaj potpune irealne samoće koja nas vraća u prve dane svijeta. I zato volim Boku jer se tu čovjek osjeća potpun, malen i velik, preobražen, kao da je prirodu doživio prvi put. Boka u suncu i oluji, ta neljudska samoća, uvijek je vizionarska, i kada je blaga i kada je teška, kraj ljepote neobične, što živi samo za sebe.“

T. Grgurević

Potonuće posljednjeg bokeljskog jedrenjaka

NESTANAK „NEMIRNE“ U BISKAJU

Bark „Nemirna“ potopio se u Biskaju, u jesen 1902. godine. Tom prilikom posada se spasila. Sa propašću ovog jedrenjaka nestalo je slavno bokeljsko pomorstvo. „Nemirna“ je bila posljednji od tisuću jedrenjaka koji su tijekom više od tisuću godina plovili morima i oceanima. Od tada na plavim pučinama nema više bokeljskih jedrenjaka.

Na obalama Bokotorskog zaljeva, površine 86 četvornih kilometara, od 809. godine pomorci ovog kraja počinju ploviti na svojim jedrenjacima po svjetskim morima. Opstali su do 1902. godine kada je potopljen posljednji od njih, „Nemirna“, čime je okončana zlatna era bokeljskog pomorstva.

U tom razdoblju gradili su se novi brodovi, modernizirali, mijenjao se njihov izgled. Donosili su bogatstvo, prestiž, ali i pogibije. U Boki kotorskoj davno je prihvaćena Plutarhova maksima da se ne mora živjeti, ali da je ploviti neophodno. Nekada je plovilo, istovremeno, oko 500 jedrenjaka, a po broju su prednjačili Perast, Dobrota, Prčanj i Kotor, mjesta na obalama kotorskog zaljeva.

Brzom propadanju bokeljskog brodarstva doprinijela je, u bitnoj mjeri, i gospodarska politika Beča koji se opredijelio za pomaganje razvoja parobrodarskih društava sjevernog Jadrana. Lišeni pomoći, bokeljski pomorci nisu se mogli na surovom tržištu boriti sa društvima koja su imala financijsku potporu Austro-Ugarske, čime je stvorena neloyalna konkurencija. Ta bitka je bila unaprijed izgubljena. Uz to Boka kotorska je bila odvojena od zaleđa s obzirom da nije bila izgrađena prometna infrastruktura, dok su Rijeka i Trst bili dobro povezani sa Hrvatskom, Mađarskom i Austrijom.

Ovu politiku bokeljski brodovlasnici su brzo „pročitali“, što je bio neposredan povod za gospodarsku migraciju. Brodovlasnici se sele u luke sjevernog Jadrana, posebno u Trst. Sa njima odlazi i kapital ovog kraja. U potrazi za

padanju bokeljskog brodarstva. Boka kotorska je 1852. godine, pedeset godina prije propasti posljednjeg bokeljskog jedrenjaka „Nemirna“, imala 110 brodova sa 32 tisuće tona. Deset godina kasnije bilo je 83 broda sa 27 ti-

tada pa do 29. listopada 1902. godine jedini bokeljski jedrenjak koji je plovio svjetskim morima.

Bark „Nemirna“ sagrađen je 1878. godine na škveru „Pećine“ kod Rijeke. Naručioi su ga platili 50 tisuća forinti. Imao

Brodolom jedrenjaka

boljim uvjetima rada i boljim zaradama, sjedišta svojih malih kompanija preseljavaju i u druge države, posebno crnomorske luke, radi trgovine žitaricama, te u talijanske luke gdje trguju generalnim teretima. Oni najodvažniji prelaze Atlantski ocean i naseljavaju se po južno-američkim lukama. U novim uvjetima, nastavljaju ranije djelatnosti, ali je njihova uspješnost bila kratkog daha.

Evo nekoliko ilustrativnih podataka o brzom pro-

suća tona, dok ih je 1872. godine registrirano u knjigama lučkih kapetanija 66 sa 23 tisuće tona. Dvadeset godina kasnije svega ih je 14, sa skromnih 7.140 tona. Prve godine prošlog stoljeća bokeljska flota je imala samo tri jedrenjaka sa manje od 2 tisuće tona. Posljednja trojka bili su jedrenjaci „Trojednica“, koji je potopljen kod Bermudskih otoka 1901. godine, „Srbija“, koja je prodana talijanskom brodovlasniku u ljeto iste godine, te „Nemirna“, od

je 1000 tona nosivosti, odnosno 600 bruto registarskih tona. Ovaj bark je bio dugačak 43,76 metara, širok 9,12 metara i visok 6,10 metara. Raspolagao je sa tri jarbola, a na njemu je plovilo od 10 do 14 članova posade. U to vrijeme bio je jedan od najmodernijih jedrenjaka u svijetu. Uvjeti života bili su znatno bolji nego na ostalim jedrenjacima ovog tipa. Brod je bio obložen tankim bakarnim limom na podvodnom dijelu. Znak raspoznavanja

nja je bio HNSM. Brodograditelj je izvršio i izvješna konstruktivna poboljšanja, posebno u nadgrađu, čime su bitno poboljšani uvjeti smještaja posade. Prostorije za posadu izmještene su iz tijesnog i neugodnog potpalublja na pramcu u srednji dio jedrenjaka, između prednjeg i srednjeg jarbola. Kapetan i prvi oficir imali su posebne prostorije pod palubom na krmu. U sredini je bio mali salon koji je služio kao blagovaonica, a koristio se i za prijeme. U ovu prostoriju se silazilo kroz prikriven prostor na palubi, koji je bio veličine male sobe.

„Nemirna“, iako namijenjena prevozu tereta, bila je naoružana sa dva topa koji su se nalazili na pramcu, kako bi se moglo braniti u slučaju neposredne ratne opasnosti. Pri povoljnom vjetru brod je plovio oko 10 nautičkih milja na sat. Tada su najbrži brodovi na jedra postizali brzinu do 14 nautičkih milja na sat, odnosno oko 22 km/h. Podaci govore da je „Nemirna“, kada je započela prvo trgovačko putovanje, bila veoma dobar jedrenjak. U međuvremenu, jedrenjaci koji su se gradili dobijali su znatno bolja maritimna svojstva, čime je „Nemirna“ gubila nekadašnja tehničko-maritimne prednosti.

Luka pripadnosti ovog broda bila je Dobrota, mjesto koje je jedno vrijeme bilo vodeće po broju jedrenjaka. Najviše od ukupno 24 karata, odnosno dionice, imao je Ivo Milošević – 6, dok su drugi Miloševići imali još 8 karata. Srazmjerno broju karata vlasnici su odlučivali o poslovima, snosili rizike i dijelili dobit.

Opredjeljenje vlasnika je bilo da se promjena posade, posebno kapetana, vrši samo kada je nužno, odnosno u posebno objektivnim slučajevima. Ilu-

strativan je podatak da je „Nemirnom“ u razdoblju 1878.–1902. godine jedrenjakom zapovjedalo samo 10 kapetana. Prvi kapetan je bio Bogdan Dabinović, koji je zapovijedao četiri godine. Skoro svi kapetani bili su iz Dobrote, sa izuzetkom Sima Želalića.

Vlasnici broda Miloševići, opredijelili su se da novom jedrenjaku daju narodno ime „Nemirna“, čime je prihvaćena nova praksa, uvedena nekoliko decenija ranije, da se umjesto talijanskih naziva, daju narodna imena. Inače, stoljećima su bokeljski jedrenjaci, po pravilu, nosili talijanske nazive – najčešće imena svetaca. Čak i kada su davana imena svetaca rođenih u ovom kraju, ona su bila ispisivana na talijanskom. Praksa da se našim brodovima daju naša imena uvedena je 1848. godine, u vrijeme narodnog preporoda. Tako je kapetan Berberović iz Morinja krstio jedrenjak imenom „Slaviano“ još 1828. godine a samo godinu dana kasnije i kapetan Špiro Gopčević svom plovilu dao je naziv „Crnogorac“. Daju se i imena koja simboliziraju zajedništvo naroda na ovom području. Brod braće Radoničića zove se „Jedinstvo“, Špira Miajlovića „Slavija“ a jedrenjak Špira Gopčevića „Osvjetitelj“.

„Nemirna“ je, uglavnom, plovila između luka Evrope i Južne Amerike. Brod je najčešće vozio teret uglja iz Južne Amerike do Rijeke ili Trsta.

Posljednji bokeljski jedrenjak plovio je dvadeset četiri godine kada je došlo do pomorske nezgode sa kobnim završetkom u Biskajskom zaljevu. „Nemirna“ je 29. studenog 1902. godine plovila iz Engleske za Trst. Brod je bio maksimalno natovaren teretom uglja. More u Biskaju bilo je veoma uzburkano a

vjetar jačine 7–8 bofora. Kapetan Božo Petričević, veoma stručan i iskusan pomorac, računao je da će i ovoga puta uspješno izbjeći sve opasnosti koje prijete u ovom zaljevu poznatom po velikom broju nesreća. Tada mu je noštro mo saopćio da se jedrenjak počinje puniti morem. Naredio je da se odmah stave u pogon sve brodske pumpe, kako je to inače uvijek rađeno u ovakvim slučajevima. Međutim, na iznenađenja kapetana Petričevića, javljeno mu je da pumpe ne izbacuju vodu. Filtri su bili začepljeni jer je svuda okolo bila ugljena prašina. Nevrijeme je, i pored upornosti posade, ometalo čišćenje filtara. Razina vode se stalno povećavala. Kapetan je zaključio da brodu i posadi prijete neposredna opasnost od potonuća, a nalazili su se na velikoj udaljenosti od kopna.

Kapetan Petričević je zaključio da je nužno izvršiti sve pripreme za napuštanje broda. Na horizontu se pojavio brod. Kapetan se nije dvoumio: uputio je poziv za pomoć. Engleski brod promijenio je kurs i skrenuo prema „Nemirnoj“, što je bila i njegova zakonska obveza, po pravilima plovidbe u međunarodnim vodama. Jedrenjak je sve više tonuo. Bilo je neizvjesno hoće li engleski brod stići na vrijeme da pruži pomoć. Kada je došao u zonu u kojoj je bilo moguće kontaktirati signalizacijom, kapetan engleskog broda saopćio je da ne može gubiti vrijeme u pokušaju da spasi jedrenjak s obzirom da ima utvrđen termin dolaska u luku. Međutim, suglasio se da prihvati posadu. Tada je komandant naredio posadi da se prekrcu na engleski brod. Kada je vidio da su svi članovi posade napustili brod, i on

se prekrcuao kao posljednji. Za to vrijeme jedrenjak je tonuo. Kada ga je prekrilo more, nestao je posljednji bokeljski jedrenjak duge plovidbe. „Nemirna“ je potonula 150 nautičkih milja od rta Finistere u Biskajskom zaljevu. Nakon kratkog vremena većinskom akcionaru Miloševiću iz Dobrote stiglo je obavještenje da je bark „Nemirna“ izbrisan sa spiska brodova Lučke kapetanije u matičnoj luci.

Međutim, slučaj „Nemirna“ nije stavljen adakta. Neki stručnjaci iznosili su mišljenje da je „Nemirna“ nepotrebno izgubljena, a razlog je bio navodno prijevremeno napuštanje jedrenjaka jer je kapetan Petričević pogrešno procijenio da će brod potonuti i da se ne može ništa uraditi za njegov spas. Luka Dobrilović, kasnije profesor Nautike u Kotoru, optužio je kapetana da nije iskoristio sve mogućnosti za spas barka. Nakon ovih optužbi Pomorska vlada u Trstu obrazovala je posebnu komisiju, u kojoj su bili poznati pomorski stručnjaci i dala joj zadatak da pažljivo prouči čitav slučaj i okolnosti pod kojima je potonula „Nemirna“, kao i da analizira ponašanje kapetana Petričevića.

Uskoro je uslijedilo saopćenje komisije u kojem je rehabilitiran kapetan. U njemu se kaže da je Komisija nakon zasjedanja u Trstu, 11. siječnja 1903. godine zaključila da je kapetan postupio po pravilima brodske službe i pomorskim propisima. Ocijenila je također da su i članovi posade postupili prema propisima.

Tako je okončan slavni period bokeljskog pomorstva koji je trajao više od tisuću godina. Vjerovalo se da će kriza uskoro biti prevaziđena. Međutim, bila je to pogrešna procjena.

Tomislav Grgurević

Stihovi Vladimira Kresnika u Boki i Perastu

I BOKELJ SVAKI, MA GDJE BIO, U SRCU I GRUD BOKU JE SKRIO

Vladimir Kresnik – Vlatko rođeni je Peraštanin. Više nije ovdje, ali Boka i Perast žive u njegovom srcu. Autor na stilsko-formalnoj razini baštini forme usmene narativne poezije sa pojednostavljenim srokom i deskripcijom i skoro naivnom neposrednošću. Pažljivim čitanjem uočićemo pjesnikovu upućenost na bokeljske renesansne majstore pera, kakvi su bili Ludovik Paskalović, Ivan Bona Bolaris ili Andrija Zmajević. Iz Kresnikovih stihova dalo bi se zaključiti da je Boka njegova osobna sudbina. Tu mu pjesnički iskaz prestaje biti naivan i postaje neposredno, toplo kazivanje, lijepa lirska priča.

PUT U ZAVIČAJ

Pramac broda vodu reže,
 oko njega ribe bježe.
 Na provu sam tada pošo,
 čim je brod u Boku došo.
 Nebo plavo oblak leti
 Herceg Novi u sjeti.
 Lijevo-desno pogled prati,
 ništa ne može da skrati.
 Barke male tu sad plove,
 možda ribu neku love.
 Neko mahne, neko zovne
 to je pozdrav za sve plovne.
 Na krmu sam tada pošo,
 u Zeleniku skoro došo.
 Slika tu je uvijek ista,
 plaža puna, voda čista.
 I dok brod naš Bokom plovi,
 galeb bijeli nešto lovi.
 Uskoro smo Tivat prošli,
 na Verige opet došli.
 Tad ugledah Perast svoj.
 Dobar ti dan, Peraste moj!
 Skrenuli smo prema Gospi,
 i otoku Đurđa Svetog,
 gdje u miru i tišini
 dva zvonika dane broje
 i ka nebu pravo stoje.
 S broda se pozdrav začu,
 a ja jadan ne znam što ću.
 K Perastu brod sad kreće,
 srce moje sve je veće.
 U zavičaj ja sam došo,
 nakon puta što sam prošo.
 Dobar ti dan, Peraste moj!

ZAVIČAJU

Volim,
 otočića tvoja dva u zaljevu svetaca.
 Volim,
 More Bokeško kad zora je rujna..
 Volim,
 sunce kad iznad Perasta mog izlazi .
 Volim,
 gore i planine i kamenjar zavičaja rodnog.
 Volim,
 uspomene što bude se na djetinjstvo sretno.
 Volim te,
 zavičaju, i voljet ću te sve jače i jače,
 i onda kada mene više ne bude.

SUZE NAD BOKOM

U mislima, Boko opet smo skupa,
 tad srce opet jače nam lupa.
 U mjesecu svibnju uvijek si živa,
 Od mora plavog, do zelenih planina.
 Sjećanja moja uvijek su jaka,
 a tuga u srcu prejaka.
 Ljepotice moja, ti si uvijek ista,
 u duši nježnoj tako čista.
 Suze za tobom uvijek ću liti,
 pa i onda kada me više neće biti.
 Zelena i plava uz kamen sivi,
 to tvoja je, Boko, ljepota.
 Od Kotora lampa, a Morinj se crni,
 s vrhova tvojih počelo je da grmi.
 Kiša već pada, oblaci lete
 i nebu plavu prijete.
 Barka se neka u moru nađe,
 ka obali žuri, da je zlo ne snađe.

Još danas, dok je dana, i sunca će biti,
 a kiša će prestati liti.
 Opet će nebo tvoje plavo biti,
 opet ćeš, Boko lijepa biti.
 Vjeruj, opet skupa ćemo biti,
 suze liti, i tako uvijek,
 dok suza bude,
 ja tvoj sam, a ti moja, Boko rodna.

MORE MOJE

Daleko si od mene sada more moje,
 ali me sjećaš na uspomene lijepo.
 Iz Dubrovnika kada se pođe,
 i putem morskim do Cavtata dođe,
 svud ljepota i divota,
 a zamalo strahota i grozota.
 Put što dalje morem vodi,
 meni uvijek, vjeruj godi.
 Otočića nema više,
 na brodu se uvijek njiše.
 Galebi što ovdje lete,
 na obalu često slete.
 I još malo pa smo stigli
 i ljepotu novu doživili.
 Tu, gdje najveće su dubine,
 na jugu moje domovine,
 tu počinje more moje..
 Tiho i mirno u kopno je more ušlo,
 planinama kamenim,
 u obroncima pitomim okruženo.
 More moje novim i starim kućama okićeno,
 i otočićima ljupkim imena lijepih.
 S izlaskom sunca, kad jutro dođe,
 plava boja u zlatnu pođe.
 Predvečer opet u plavo se vraća,
 a mjesec srebro na more vraća.
 Sada, kada te nevidim, more moje..
 kako si mirno i bistro, ili valovito i mutno,
 od sunca, vjetrova i kiša,
 čujem kako vali tvoji, tiho inemirno,
 nemirno o obalu udaraju zavičaja.
 O more moje, o ljepoto moja, o Boko moja.

FAŠINADA

Vraćamo se natrag u godine prošle,
 gdje legende stoje, ili su tek došle.
 1452. godina je znana,
 što je i zapisana, kao rođendan školja,
 Gospe od Škrpjela.
 22. srpnja godine svake,
 u smiraj dana kreću se barke.
 Zelenilom okićene, kamenom napunjene,
 jedna za drugu svezane,
 lagano plove uz obale svoje.
 Pjevaju se pjesme, Peraštani mašu,
 sve to rade za
 Gospu Blaženu našu.
 Kad do otoka su došli
 i kamen iz barke u more bacili,
 sjećanja opet su živa,
 tradicija se poštiva.
 Sjećanja na gradnju otoka Majke vaše,
 u središtu Boke naše,
 Otok taj zavjetni mornara i ribara
 svima je mio,
 mora da je u svijetu jedinstven bio.
 Blizu njega otok na prirodnom uzvišenju,
 susjed Đurđe Sveti,
 pokraj njega uvijek se prođe.
 Od prirodnog škrapa, kroz stoljeća rana,
 rastao je otok do današnjeg dana.
 Kad u crkvu dođeš i uz oltar prođeš,
 škrap još uvijek stoji i sjeća
 na ruke ljudske junačke i trudne,
 graditelja svojih – Peraštana mojih.
 I sutra u mjesecu srpnju,
 Nek Perast opet slavi,
 nek pjeva, nek vozi kamen,
 nek uspomenu kiti u spomen svetištu drevnu.

Boka kotorska prije jednog stoljeća

IZGRADNJA POMORSKOG ARSENALA

Izgradnja Pomorskog arsenala u Tivtu bila je najveća investicija u toku jednostoljetne vladavine Austro-Ugarske Bocom kotorskom čime je omogućeno zapošljavanje velikog broja žitelja. On je, po mišljenju bečkih vojnih stratega, bio neophodan, jer je trebalo na južnom Jadranu godišnje remontovati na desetine brodova Ratne mornarice. Kapaciteti Pomorskog arsenala dograđivani su sve do početka prvog svjetskog rata.

Veoma povoljna okolnost za Boku kotorsku bila je odluka Komande Ratne mornarice Austro-Ugarske da izgradi Pomorski arsenal u Tivtu. Sa izgradnjom ove remontne baze počelo se naglo razvijati i mjesto, koje je, tek nakon izgradnje Pomorskog arsenala, dobilo status grada.

Odluka o gradnji donesena je na sjednici Općinskog vijeća Tivat 24. ožujka 1889. godine. Tada je državi ustupljeno zemljište potrebno za izgradnju vojnih kapaciteta. Ipak, trebalo je proći znatno vremena dok nijesu napravljene planovi i pribavljena sredstva za početak gradnje, koja se odvijala u fazama.

Gradnja Pomorskog arsenala bila je samo jedna etapa u planovima Austro-Ugarske da, u skladu sa svojom politikom, završi izgradnju ratne baze Boka i u njoj obezbijedi uvjete za siguran boravak ratne flote u doba rata i mira.

U Arsenalu je prvo izgrađeno improvizirano pristanište, a potom i prvi navoz za izvlačenje brodova. Nekoliko godina kasnije podignut je i drugi navoz, a 1912. godine i treći, na kojem su se mogli izvlačiti veći brodovi. Međutim, ni tada se u Tivtu nijesu mogli popravljati i održavati najveći ratni brodovi, nego je njihov remont obavljan u Puli gdje je bilo i sjedište uprave Arsenala. U prvim godinama prošlog stoljeća Arsenal je značajno proširio svoju djelatnost, čime

su stvoreni uvjeti za obavljanje cjelokupnog remonta manjih i srednjih brodova.

Jedan od najznačajnijih trenutaka u poslovanju Arsenala bila je izgradnja prve električne centrale, početkom prošlog stoljeća. Strojevi su nabavljeni u Njemačkoj. Skoro u isto vrijeme podignute su strojarska i kotlarska radionica, kao i velika ljevaonica. Od tada su se mogli u Tivtu obavljati i najsloženiji poslovi vezani za popravak brodova.

Austro-Ugarske vojne vlasti su, u vrijeme kada je počela izgradnja Arsenala, krajem prethodnog stoljeća, izgradile i više stambenih baraka. U njih su naselili radnike koje su doveli iz Pule sa njihovim obiteljima.

Uparedo sa izgradnjom remontne baze rastao je i Tivat, jer su se ovdje trajno naseljavali stručnjaci neophodni Arsenalu. Oni su bitno doprinijeli da se promijeni dotadašnji način života i rada, a Boka je tada dobila i prve industrijske radnike. Ova industrijalizacija imala je i svoje posljedice. Mijenjao se ukupan život. Govorilo se: „Ovaj Arsenal je podigao Tivat, ali je taj Arsenal i uništio Tivat!“ Tada je počela na širem području općine, zaostajati poljoprivreda, a njene vodeće grane, vinogradarstvo i voćarstvo, su zamirale da bi se na tim površinama počeli graditi objekti na kojima su se obavljali neki od dopunskih poslova za potrebe

Arsenala, ili stanovi za pridošle stručnjake. U Tivtu i akvatoriju zaljeva nalazilo se i nekoliko jedinica koje su obezbjeđivale Arsenal, ili su obavljali u njemu pomoćne poslove.

U Đenovićima je, u to vrijeme, bila ispostava Pomorskog arsenala gdje se vršio remont manjih plovnih jedinica. Prema raspoloživim podacima tada je u regionu ratne baze bilo oko 6.000 pripadnika

nicije i ostalih eksplozivnih naprava. U mjestima na poluotoku Luštica nalazilo se više skladišta municije, a najveće je bilo u Pristanu u kojem su bile deponirane minske eksplozivne naprave namijenjene postavljanju prepreka u Jadranskom moru. Minska polja su se redovno održavala, a najstarije mine zamjenjivane su novim.

Na Obosniku, najvišoj koti na Lušnici, bila je ins-

Današnji izgled Pomorskog arsenala u Tivtu

Ratne mornarice i oko 4.000 kopnene vojske.

U Kumboru je bila Hidroplanska komanda, a u njenom okviru hangari za avione koji su bili pod zapovjedništvom Komande flotile. Hidroplanskim eskadrilama isključivi zadatak je bilo izviđanje. Ovom sastavu je, neposredno pred prvi svjetski rat, pridodata i jedna bombaderska hidroeskadrila, koja u vrijeme četvorogodišnjeg rata nije vršila napadna dejstva.

U Lepetanima je bio Artiljerijski zavod koji se bavio i proizvodnjom mu-

talirana Osmatračko-izviđačka stanica Klinci, koja je održavala vezu između Ratne baze Boka i njene pretpostavljene komande u Puli. Odavde su se vršila stalna osmatranja i izviđanja.

U okviru Ratne baze Boka u Meljinama je bila smještena Vojna bolnica, tada najveća vojno-medicinska ustanova na južnom Jadranu. Ona je pružala usluge vojnim licima ili članovima oficirskih obitelji, a u hitnim slučajevima i građanstvu Boke kotorske.

T. G.

STARI DOKUMENTI KAZUJU

Grb poznate vlastelinske obitelji Buća bio je uzidan u zidove zgrada koje su im nekada pripadale.

- Na otoku Gospa od Škrpjela pred Perastom, u istoimenoj crkvi nalazi se oko dvije tisuće srebrnih pločica što su ih uglavnom, darovali Gospi Peraštani u znak zahvalnosti za pomoć.
- Između dva rata inozemne obavještajne službe imale su svoje ispostave u Boki, a prednjačile su italijanska OVRA i njemački ABWER.

GRB BUCA

Druga polovina XIV. stoljeća karakteristična je po usponu obitelji Buća, koja uspijeva potisnuti sa vodećeg mjesta do tada dominantnu obitelj Drago. Mnogi zbog toga ovaj period i zovu „doba Buća“. Tri su centralne figure iz ove obitelji oko koje se odvijaju mnogi događaji: Trifun, Nikola i Mihailo.

Buće su, kao i ostale poznate kotorske obitelji, imale svoj grb. On je sačuvan na više mjesta u gradu, a grb je uzidan u zidove zgrada koje su im nekada pripadale. Naravno je značajan grb obitelji u velikoj luneti koji se nekada nalazio u podrumu bivše zgrade gimnazije, a sada se nalazi u Lapidarijumu. Vrlo je lijep primjerak izvađen iz podruma zgrade Pošte kao i primjerak na trokutastom zabatu portala neke građevine. Na zgradi koja se neposredno nadovezuje na palatu Beskuća, nalaze se dva manja primjerka grba Buća a na nadvratniku portala je osnovni

simbol Buća – stilizirani ljiljanov cvijet. Sačuvano je predanje po kome su Buće dobile pravo da stave u svoj grb ljiljanov cvijet nakon boravka Trifuna Buće u Francuskoj, gdje je kao izaslanik srpskog kralja pregovarao o borbi protiv Bizanta. Plavo polje štita razdijeljeno je zlatnom horizontalnom gredom u čijoj je sredini stilizirani ljiljanov cvijet.

ZAVJETNE PLOČICE U PERASTU

Crkva „Gospa od Škrpjela“, na istoimenom otoku kod Perasta, poznata je po tome što se u njoj nalaze radovi dvojice vrsnih umjetnika, Lovra Marinova Dobričevića i Tripa Kokolje. Po slikama Kokolje dobila je i naziv „Plutajuća pinakoteka“.

U crkvi se nalazi vrijedna zbirka izuzetno zanimljivih srebrnih pločica. Dva reda Kokoljinih slika, u crkvi Gospe od Škrpjela, razdvojeni su srebrnim frizom od oko dvije tisuće zavjetnih pločica, od kojih su neke velike umjetničke vrijednosti a skoro su sve neprocjenjivog povijesnog kulturnog značaja, jer prikazuju razne tipove jedrenjaka, u oluji, ili u borbama sa piratima, i to, u mnogim slučajevima, sa iscrpnim legendama. U stvari, na tom mjestu su bila predviđena Kokoljina platna, ali je sreća da su se tu našle divne ilustracije tadašnjeg života bokeljskih pomora-

ca sa svim mukama, žrtvama i pobjedama. To je jedinstven estetsko-umjetnički kontrapunkt, gusto prekriven srebrnim pločicama

RAT OBAVJEŠTAJNIH SLUŽBI U BOKI

Između dva svjetska rata obavještajne službe svih pomorskih glasila onoga vremena pokazivale su živ interes za Boku kotorsku i zbivanja u njoj. Bokokotorski zaljev je bio scena na kojoj su nastupali obavještajci Engleske, Francuske, Njemačke, Italije. Naravno su bili aktivni Talijani. Ilustrativan je primjer da je o nekim događajima strogo povjerljive prirode, Komanda Boke bila informirana slušajući talijanske radio-stanice.

OVRA i ABWER imali su ovdje svoje isturene punktove koji su uspješno vršili zadatke prikupljanja obavještajnih podataka i istodobno vršili pripreme za izvođenje diverzantskih dejstava u slučaju ratnih operacija. Oni su bili povezani radio vezama sa svojim pretpostavljenim agenturama. O tome, da je Boka bila veoma interesantna za inozemne obavještajne službe, govori niz dokumenata Ministarstva vojske i mornarice i Komonde mornarice.

Međutim, iako je bilo dosta elemenata da naša kontraobavještajna služba stupi u akciju i obračuna se sa ubačenim agentima, ona se „pravila“ da ih ne vidi što je imalo kobne posljedice u travanjskom ratu.

PROŠLOST PREVLAKE

Kada bi zemljište moglo pričati, a ruševine ispisivati ono što se zbivalo, onda bi životopis Prevlake, poluotoka u tivatskom zaljevu bio vrlo dugačak. Kako i ne bi kada su se ovdje zbivali događaji od velike važnosti za povijest, ali i neki zapleti kao u suvremenim kriminalističkim romanima.

Tako je Druško, koji je otrovao sedamdesetak kaluđera i druge goste, i sam bio žrtva podle zavjere Mlečana. Okončao je život bježeći iz straha od osvete, pod dejstvom otrova. Mlečani su održali obećanje i nagradili Druškovog sina tako da mu pored zemljišta, koje je već njegova obitelj posjedovala na Prevlaci, darovao još jedan povelik komad zemlje. Ovo zemljište je pripadalo obitelji Druško sve do 1801. godine, kada je polovinu toga dijela kupio kapetan Filip Barbić iz Krtola od Marina Druška i njegovog sina Jerolima. Drugu polovinu kupila je od istoga Druška 1827. godine kontesa Ekaterina Vlastelinović iz Kotora.

Zanimljiva je baš sudbina ovog dijela. Ona je svoj posjed zavještala, još za života, vladici Radu. Nasljednik Petra II Petrovića Njegoša, knjaz Danilo, prodao je Prevlaku svom sekretaru Miloradu Medakoviću za 1000 forinti, a ovaj je to preprodao arhimandritu akademiku Nićiforu Dučiću za 3000 forinti. Dučić je ustupio svoj dio Prevlake za isti novac Krtoljskoj općini.

Prevlaka se pominje i kao važno mjesto u ranijoj povijesti. Prvi srpski dukljanski vladar Prelimir, razdijelio je, za života, svoje zemlje sinovima. Kada su se braća među sobom zavadila, na njih navali Legat, sin Krešimirov, koji im je bio rod, te pogubi oba brata i tako zavlada njihovom zemljom. Zatim sagradi na Prevlaci tvrđavu u kojoj je umro 987. godine.

KOTORSKI STATUTI

Kotor je u prošlosti bio pod patronatom mnogih država i vladara. Međutim, najviše vremena ovdje su bili Mlečani. Oni su vladali od 1420. godine do propasti republike svetog Marka, 1797. godine. U ovom periodu, bez obzira što su na ovom području bili Turci, Kotor je doživio snažan gospodarski, društveni i pravni razvoj. U brojnim normativnim propisima regulirani su odnosi u gradu koji je imao mnoga samoupravna prava.

Jedan od najvažnijih dokumenata bio je „gradski ustav“ – Statut. Neki od njih su sačuvani u izvornom tekstu ili prevodu. Tako je sačuvan kotorski Statut objavljen u Veneciji 1616. godine, a predstavljao je kodifikaciju pravnih normi koju su vijeća grada Kotora donosila na osnovu konkretnih potreba i zahtjeva građana, po uzorima drugih statuta gradova Dalmacije i cijelog mediteranskog područja. Po svom tipu ovaj Statut pripada južnoj redakciji statuta gradskih komuna, a naročito je blizak dubrovačkom statutu.

BOKELJSKE GRANICE

U vrijeme vladavine Austrije na ovom području, koja je trajala jedno stoljeće, a okončana je u listopadu 1918. godine, Boka kotorska imala je status graničnog područja. U dokumentima s početka prošlog stoljeća, bile su točno utvrđene granice. One su išle od Sutorine, pokraj Bajkovih Kruševica, iza Sniježnice, gorom Dobrošticom i Bjelotinjom pa hercegovačkim gorama Lobarom, Gučinom i Spasovim Krstom. Granica između Boke i Crne Gore išla je Bukovicom, Lovčenskom kosom, Pestingradom, Pračištima, zatim Štirovnikom, Jezerskim vrhom, Solarom i Kolovarovom. Odatle je granica išla planinom paštrovskom, sve do Spiča. Od jugozapada granica je išla morem.

Granica između Crne Gore i Boke regulirana je za vrijeme vladavine Petra II Petrovića Njegoša. Zanimljivo je da je tada u komisiji za razgraničenje, kao neutralna ličnost, bio ruski savjetnik Čevkin. Faktički posjed mletačke republike uzet je kao mjerodavan u bilježenju granice. Granica prema Hercegovini je više puta mijenjana, a razlog su bili česti pogranični sporovi.

BOKA POČETKOM TALIJANSKE OKUPACIJE

Nakon što su jedinice talijanskog generala Čana „zauzele“ Boku kotorsku 17. travnja 1941. godine, uslijedio je niz akcija da se ovaj kraj prisilno pripoji Italiji ne vodeći računa o raspoloženju žitelja ovoga kraja. Nešto više od mjesec dana nakon okupacije, 20. svibnja 1941. godine, Italija je anektirala ovo područje koje je, zajedno sa Splitom i Zadrom, sačinjavalo Guvernatorat za Dalmaciju. Potom je kralj Dekretom o nadležnosti guvernera Dalmacije, između ostalih, osnovao i Okružno područje Kotor u kojem je gospodarsku, upravnu i administrativnu vlast vršio namjesnik za Dalmaciju sa sjedištem u Zadru.

Talijani su u Boku doveli značajne pomorske i pješadijske snage, koje su osjetno pojačali nakon ustanka. Komandant pomorske obalne komande nadležne za područje pokrajine bio je admiral Bobeize sa sjedištem u Tivtu.

Pisma čitatelja

Poštovana redakcijo,

Dostavljam tekst za koji vjerujem da bi mogao biti objavljen u „Hrvatskome glasniku“, a odnosi se na Gornju Lastvu

USPJEŠNO TURISTIČKO LJETO U GORNJOJ LASTVI

Malo ali dobro poznato mjesto, na padinama brda Vrmac, poznato još od XIV. stoljeća, ovog ljeta je postalo poznato po raznim kul-

hitna građevinska intervencija. Izrađen je sanacioni elaborat koji sada razmatra NVO – IRD, koja financira ovakve i slične programe u Crnoj Gori. Očekivana pomoć opštine kao i naše učešće od 13 tisuća eura uplaćena je i očekujemo početak sanacije kako bi se u mjestu osposobio jedan kulturni objekat za razne potrebe.

U organizaciji izdavača NIP „Gospa od Škrpjela“ i uz financiranje Gospodar-

Gosti na manifestaciji „Večer u mlinu“
(G. Lastva, 22. VIII. 2003.)

turnim, turističkim i glazbenim manifestacijama. Sva organizacija se odvija preko NVO Kulturno-zavičajnog udruge „Napredak“ G. Lastva, čija je uprava na čelu sa dipl. ing. Zoranom Nikolićem, tajnikom Anđelkom Stjepčevićem i drugima, doprinijela da se manifestacije uspješno odvijaju.

KZU „Napredak“ je izabrano od Ministarstva turizma RCG da predstavlja Gornju Lastvu na sajmu eko-turizma u Hanoveru, početkom ožujka ove godine. Za predsjednika je izabran Zoran Nikolić.

Uslijedila je pomoć od Gospodarske komore R. Hrvatske, koja je društvu poklonila računar i kameru.

Izvršene su aktivnosti oko sanacije Doma kulture „Ilija Marković“ koji se nalazi u lošem stanju i treba mu

ske komore Hrvatske i pomoći njenog predsjednika Nadana Vidoševića, izašla je iz tiska knjiga don Iva Stjepčevića, rođenog u G. Lastvi (1876.–1957.), inače dugogodišnjeg vikara kotorske biskupije sa naslovom „Arhivska istraživanja Boke kotorske“, i knjiga istog autora i poznatog historičara Rista Kovijanića, profesora, sa naslovom: „Kulturni život staroga Kotora“. Promocija je održana 2. srpnja 2003. u G. Lastvi u prisustvu velikog broja građana iz Lastve, Tivta, Kotora, Prčanja, Dobrote i dr., Nadana Vidoševića, prof. M. Miloševića, biskupskog ordinarijata Kotor na čelu sa biskupom, predstavnicima vlasti i drugih zainteresiranih.

Početak kolovoza održana je poznata „Lastovska

fešta“ sa tradicionalnim kolom Bokeške mornarice, gradske limene glazbe iz Tivta, ansambla „Egzodusi“ iz H. Novog i dr.

Na to se nadovezala „Muzička radionica“, organizacija NVO „Ars presentia Boka kotorska“ iz Tivta, koja je počela sa radom uz pomoć KZU „Napredak“, općine Tivat, Župnog ureda „S. Roko“ D. Lastva, Ministarstva kulture i Ministarstva prosvjete i nauke Crne Gore. Radionica traje od 3. do 15. kolovoza, a vodi je poznati beogradski profesor flaute Ljubiša Jovanović i profesor horne Anita Anderson iz Stockholma. Učesnici su po prvi put smješteni u kućama domaćina koje su za tu svrhu i pripremljene, a obezbijede na im je i ishrana u mjestu. U ovom periodu biti će nekoliko koncerata u Gornjoj i Donjoj Lastvi, Tivtu, galeriji Buća i dr. Sada se zvuci flaute i horne razlijevaju po mirnoj i pitomoj Lastvi.

U toku rujna mjeseca, u okviru „Cetinjskog bijenala“, održat će se radionica stare urbane arhitekture, a vodit će je profesori arh. iz Pariza sa svojim studentima, koji će u mjestu na starim građevinama imati i praktični rad, i prisustvovati će princ Nikola Petrović.

U narednom, ljetnom periodu treba da se održi i „Veče u mlinu“ – veče klapa iz Boke.

Sve nabrojano i ostalo ukazuje na veoma bogat kulturno-zabavni i turistički program koji se odvija tijekom ljeta u Gornjoj Lastvi, a što pokazuje da se dobrim radom i angažiranjem KZU „Napredak“, njegove uprave i ostalih, te pomoći općine, donacijama i sl. može uspješno oživjeti staro povijesno mjesto, kao i stvoriti prijatnu ljetnu atmosferu.

Metod Nikolić
Tivat, G. Lastva

SADRŽAJ

Predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mešić u neslužbenom posjetu Crnoj Gori	Internacionalni ljetni karneval u Kotoru
BEZ OTVORENIH PITANJA KOJA OPTEREĆUJU MEĐUSOBNU SURADNJU 4	FEŠTE POD MASKAMA 25
Tijekom boravka na otoku Gospa od Škrpjela	Bokeljska noć u Kotorskom zaljevu
MESIĆ RAZGOVARAO S PREDSTAVNICIMA HRVATA CRNE GORE 6	SPEKTAKL U ORIGINALNOM ABIJENTU 26
U Zagrebu od 22. do 28. rujna održan	Održana Fašinada u Perastu
TJEDAN HRVATA IZ CRNE GORE 8	U ČAST GOSPE OD ŠKRPJELA 27
U Matici iseljenika Hrvatske održan Okrugli stol	Nagrada „Europa Nostra“ za visoki kvalitet radova na restauraciji katedrale sv. Tripuna u Kotoru
„HRVATI CRNE GORE“ 11	BISER U EVROPSKOM DRUŠTVU .28
Pred popis stanovništva u Crnoj Gori	U katedrali sv. Tripuna u Kotoru povodom zavrenih restauratorskih radova
CRNA GORA SE POČINJE FORMIRATI KAO PROSTOR SVOJIH GRAĐANA 13	URUČENA NAGRADA „EUROPA NOSTRA“ 29
Potpredsjednik Skupštine Grada Zagreba Vladimir Velnić boravio u radnoj posjeti Hrvatima u Boki kotorskoj	Prof. dr. Luigi Pellegrini održao je u Kotoru predavanje o italijanskom kodeksu iz XIII. stoljeća i vezama franjevaca
ZAGREB NUDI SVESTRANU SURADNJU BOKI 14	MALA BRAČA U DALMACIJI 30
Aktivnosti Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore	Ljetne muzičke aktivnosti u Kotoru
U ZNAKU BROJNIH SUSRETA, AKCIJA I MANIFESTACIJA 15	GLAZBENI DOGAĐAJ SEZONE: „KOTOR ART '03“ 31
Aktivnosti Hrvatske građanske inicijative – Tivat	Knjiga Lazara Drobnjakovića
HGI RASKINULA KOALICIJU SA DPS I SDP U TIVTU 19	„RISAN PRVIH HILJADU GODINA“ 32
Jedina hrvatska politička stranka u Crnoj Gori obilježila prvu godišnjicu	UNESCO-va misija u posjeti Kotoru
PRVI ROĐENDAN HGI 19	IZGUBLJEN STATUS BAŠTINE U OPASNOSTI 33
Aktivnosti KZU „Napredak“ iz Gornje Lastve	U posjeti „mrtvom“ selu u kojem živi prošlost
ODRŽANE DVADESET DEVETE „LASTOVSKJE FEŠTE“ 20	ŠPILJARSKI OVOVREMENI SUNOVRATI 35
Iz budžeta Vlade Republike Hrvatske financirat će se značajni projekti u Boki	Tako je kazivao Frano Alfirević
300 TISUĆA KUNA ZA IZGRADNJU HRVATSKOGA KULTURNOG CENTRA 21	KRAJEVI IMAJU DUŠU 37
(Ne)očekivani kraj „Jugooceanije“ Kotor	Potonuće posljednjeg bokeljskog jedrenjaka
POTOPLJENA FLOTA 22	NESTANAK „NEMIRNE“ U BISKAJU 39
Boka Kotorska ugrožena zagađivanjem	Stihovi Vladimira Kresnika u Boki i Perastu
ZALJEV BEZ ZAŠTITE 24	I BOKELJ SVAKI, MA GDJE BIO, U SRCU I GRUD BOKU JE SKRIO ... 41
	Boka kotorska prije jednog stoljeća
	IZGRADNJA POMORSKOG ARSENALA 43
	Zanimljivosti iz bokeljske prošlosti
	STARI DOKUMENTI KAZUJU 44
	PISMA ČITATELJA 45

foto parteli digital

IZRADA FOTOGRAFIJA

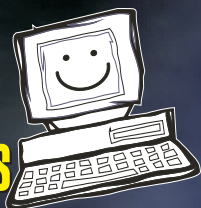
CD
FLOPPY
SMART MEDIA
COMPACT FLASH
MEMORY STICK
MULTI MEDIA CARD
ZIP

- FOTOGRAFIJE ZA DOKUMENTA – 5 min.
- NAJRAZLIČITJI KODAK MEDIJI, FOTO PAPIR, PLATNO, FOLIJA, DO FORMATA 1x2 m
- SKENIRANJE I SPREMANJE FILMOVA NA CD
- DIGITALNI FOTOAPARATI, FILMOVI, BATERIJE...
- RESTAURACIJA STARIH FOTOGRAFIJA
- IZNAJMLJIVANJE FOTO APARATA
- FOTOKOPIRANJE
- DIZAJN I PRIPREMA ZA ŠTAMPU

FOTO PARTELI
KOTOR, STARI GRAD
082 323 898
069 050 534

KOTOR
BY FOTO PARTELI

IDK
computers

Sve za Vas i vaše računare.
Pozovite:

082/323-790

067/323-790

www.idk.cg.yu

LG "GARBO" d.o.o.

TIVAT Seljanovo

082 684 - 407; 069 340 712

Garantni rok
5 godina

KLIMA UREĐAJI

ZAGREB, 22.-28. RUJNA 2003.

TJEDAN HRVATA IZ CRNE GORE

